

Op på hesten igen

*– Et kvalitativt studie af ledighed i
beskæftigelsessystemet*

Rapportens samlede antal tegn
(med mellemrum & fodnoter): 282.500
Svarende til antal normalsider à 2400 tegn: 117,7

Daniel Jason Munkehøj Harrits, 20155273
Camilla Skov Christensen, 20153506

Vejleder: Mogens Jensen

10. Semester, Psykologi,
Kandidatspeciale

Aalborg Universitet
Dato: 29. Maj 2020

Abstract

In this paper we have sought to enlighten the research question: “How are unemployed people positioned by the systems they interact with, as a result of them being unemployed, and how does this affect their view of unemployment, and their relationship with the system?”. In answering this research question, we employed a qualitative method. Our empirical material thus consists of two semi-structured interviews, one of them with an unemployed informant, the other with an employee at a Danish jobcentre. The main theoretical frameworks we utilized in this endeavor, consists of; governmentality, agency, positioning, stigmatization and empowerment. In analyzing our empirical material we used an interpretative phenomenological analysis, by which we condensed our material, highlighted the themes that appeared, and created categories that could contain the overall meaning, and nuances of the interviews. The categories that emerged were: The cooperative relationship and responsibility, powerlessness and the boundaries of the system, and Stigmatization.

Through our analysis we showed that the cooperative relationship between the jobcentre employee and the unemployed subject, is of grave importance to how the unemployed subject feels positioned. We further showed that this relationship is asymmetrical, in that the jobcentre consultant has authority over the unemployed person. The cooperative relationship is further asymmetrical, as there are different goals with the relationship for the jobcentre consultant, and the individual without a job. While the goal for the unemployed person is getting a job, the goal of the jobcentre consultant is enlightening the subject on the different possibilities of action available, but also instilling motivation to not give up, and surveying that they adhere to the criteria for receiving unemployment benefits.

In the section, “Powerlessness and the boundaries of the system”, we examined how the unemployed informant could be construed as underlying different forms of power relations. Here we showed that the jobless informant problematized particular situations, where her possibilities for action were restricted and where she felt she couldn’t oppose these restrictions or demands placed upon her. We argue that the underlying cause for this powerrelationship is the opacity of her rights and of the demands that she has to comply to, in order to maintain her unemployment benefits. In accordance with this, our jobcentre informant strongly emphasized the importance

of matching expectations, and of creating transparency in the cooperation with people without gainful employment, in order to assure that they are not placed in a position of powerlessness. We went on to show that the two informants saw both positive and negative aspects of the unemployment system, and that agency, and trust/mistrust were important factors in positing the system. When the system heightened a sense of agency, it was regarded as positive, while it was regarded negatively when the system restrained or minimized the sense of agency. In relation to trust/mistrust there were several nuances, as to when it was regarded as positive or negative, such that trust and mistrust were both regarded as positive and negative, in relation to the system. By use of governmentality in our analysis, we showed that the jobcentres position the unemployed individuals in an agentic reflexive position, whereby they are encouraged to be flexible in regards to their profession and their geographical place of residence. This further creates a responsabilization of the individual. We went on to show how the unemployed informant was affected by this understanding, and that it negatively impacted her.

In the section “Double standards - the stigmatization of unemployed”, we engage with the topic of stigmatization, in order to enlighten how the view of unemployment is affected by the position that the unemployed person is put in. We therefore started out by showing that the unemployed informant, prior to being without a job, as well as the general public understanding of unemployment, is connected to laziness. We further showed that even in losing her job, and being part of the unemployment system, the unemployed informant, still stigmatizes other unemployed people. Through our analysis we came to understand this, as the result of the unemployed informants attempt to disjoint herself from stigmatization of unemployed people as lazy.

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING.....	1
1.1 AFGRÆNSNING AF PROBLEMFORMLERENGEN	2
2. HISTORISK PERSPEKTIV PÅ LEDIGHED	3
2.1 LEDIGHED SOM STRUKTUREL PROBLEMSTILLING	4
2.2 LEDIGHED SOM INDIVIDUEL PROBLEMSTILLING - FORSØRGERKULTUR?	6
2.3 JOBCENTRENES TILBLIVELSE – DEN RENT BESKÆFTIGELSESMÆSSIGE INDSATS	7
2.4 DEN NYLIGERE DISKURS OM LEDIGHED	9
2.5 OPSUMMERING	11
3. METODISKE OG METODOLOGISKE OVERVEJELSER.....	12
3.1 HVORFOR VÆLGE EN KVALITATIV FORSKNINGSTILGANG?	12
3.2 FÆNOMENOLOGI	12
3.3 HERMENEUTIK.....	15
3.4 FORSKNINGSINTERVIEWET SOM METODE	17
3.4.1 <i>Det semistrukturerede interview</i>	17
3.4.2 <i>Casestudie</i>	18
3.5 IPA - INTERPRETATIVE PHENOMENOLOGICAL ANALYSIS.....	19
3.5.1 <i>Analysestrategi</i>	19
3.6 KVALITETSSIKRING I KVALITATIVE STUDIER	20
3.6.1 <i>Kvalitetskriterier</i>	20
3.6.1.1 <i>Pålidelighed og transparens</i>	21
3.6.1.2 <i>Gyldighed</i>	21
3.6.2 <i>Generaliserbarhed</i>	22
3.6.3 <i>Praktisk gennemførlighed</i>	23
3.6.4 <i>Interviewpersoner</i>	24
3.6.5 <i>Etik</i>	25
4. REDEGØRELSE AF TEORI	26
4.1 AGENS	26
4.1.1 <i>Grundlaget for Paul Hoggetts agens teori</i>	26
4.1.2 <i>Magtesløshed i agens</i>	28
4.1.3 <i>Hoggetts model for agens</i>	30
4.2 EMPOWERMENT.....	32
4.2.1 <i>Horisontal og vertikal empowerment</i>	33
4.2.2 <i>Neoliberal, socialliberal og kritisk empowerment</i>	34
4.3 POSITIONERING	36
4.4 STIGMATISERING	38
4.5 GOVERNMENTALITY	41

4.5.1	<i>Problematiseringer</i>	43
4.5.2	<i>Government som en rationel og tankemæssig aktivitet</i>	44
4.5.3	<i>Fokus på skabelsen af identiteter</i>	45
5.	ANALYSE	47
5.1	SAMARBEJDSRELATION OG ANSVAR	48
5.1.1	<i>Den positive samarbejdsrelation</i>	48
5.1.1.1	<i>Opbakning</i>	51
5.1.1.2	<i>Motivation og ansvar</i>	53
5.1.1.3	<i>Ligeværd i samarbejdet</i>	57
5.1.2	<i>Handlemuligheder</i>	60
5.1.3	<i>Delkonklusion</i>	65
5.2	MAGTESLØSHED OG SYSTEMETS RAMMER	66
5.2.1	<i>Magtesløshed i forhold til uigennemskuelige praksisser</i>	67
5.2.2	<i>Systemets rammer</i>	74
5.2.2.1	<i>De positive aspekter</i>	75
5.2.2.2	<i>De negative aspekter</i>	77
5.2.3	<i>Den rationelle og tankemæssige aktivitet bag jobcentrene</i>	82
5.2.3.1	<i>Identitetsforståelser</i>	84
5.2.3.2	<i>Magtesløsheden i ansvarliggørelsen</i>	87
5.2.4	<i>Delkonklusion</i>	90
5.3	DOBBELTMORAL - STIGMATISERING AF LEDIGE	91
5.3.1	<i>Annas forhenværende forståelse af ledighed</i>	91
5.3.2	<i>Hvordan er Anna selv blevet stigmatiseret?</i>	93
5.3.3	<i>Systemets påvirkning på Annas forståelse af ledighed</i>	97
5.3.3.1	<i>En mere nuanceret forståelse af ledighed og bevidsthed om dobbeltmoral</i>	97
5.3.4	<i>Hvorfor stigmatiserer Anna stadig de ledige?</i>	100
5.3.5	<i>Delkonklusion</i>	102
6.	DISKUSSION	104
6.1	DISKUSSION AF FUND	104
6.1.1	<i>Begrænsede agentiske muligheder</i>	104
6.1.1.1	<i>Hvordan påvirker de begrænsede agentiske muligheder den lediges selvopfattelse?</i>	106
6.1.1.2	<i>Forhandling af selvopfattelse</i>	107
6.1.2	<i>Relationens betydning for samarbejdet og de lediges selvopfattelse</i>	108
6.2	DISKUSSION AF TEORI.....	111
6.2.1	<i>Diskussion af governmentality</i>	111
6.2.2	<i>Diskussion af empowerment</i>	113
6.3	DISKUSSION AF GENERALISERBARHED	115
7.	KONKLUSION	119
8.	REFERENCELISTE	121

Bilag 1: Transskription af interview 1

Bilag 2: Transskription af interview 2

Bilag 3: Samtykkeerklæring

1. Indledning

Ledighed er og vil nok altid eksistere som en del af arbejdsmarkedet. Ser man f.eks. på Danmarks Statistik, fremgår det at der i 2018 var 107.817 bruttoledige (Danmarks statistik, 2018). Der er altså en del (ca. 1.8%) af den danske befolkning der hver dag vågner op til arbejdsløshed, og en position ved siden af det danske arbejdsmarked. Udover den økonomiske situation der følger af at være arbejdsløs, er der ligeledes en del litteratur der peger på, at arbejdsløshed kan have negative konsekvenser for en persons velbefindende (Huigen, 2014, p. 134; 138; Petersen, Momsen & Hansen, 2016, pp. 37-44; Kommunernes Landsforening, 2013). Dette fremgik ligeledes af vores 2. semesters projekt, hvor vi fandt at arbejdsløshed havde påvirkning på identiteten, det eksistentielle grundlag, og at de arbejdsløse vi interviewede, savnede strukturen og det sociale samvær der er på arbejdspladser (Bisgaard, Harrits, Christensen & Meier, 2016). Tidligere projekt belyste ligeledes at informanterne var motiverede for at finde arbejde, da det netop var herigennem, at de fik mulighed for at opretholde deres identitet, få eksistentiel mening, samt indgå i sociale fællesskaber (Bisgaard, Harrits, Christensen & Meier, 2016). På trods af at der er mange uafhængige aktører, der belyser de positive aspekter ved arbejdslivet, og de konsekvenser der synes at være, når man står udenfor arbejdsmarkedet, er der en generel tendens til, at man samfundsmæssigt og politisk betragter ledighed, som selvforskyldt (Huigen, 2014, p. 56; 99-100; Larsen, Andersen & Bak, 2012, p. 92). Ud fra dette perspektiv italesættes de ledige ofte som magelige eller dovne, som nogen man bliver nødt til at føre opsyn med, da de egentlig ikke selv har interesse i at komme ud på arbejdsmarkedet (Larsen, Andersen & Bak, 2012, p. 92; pp. 94-95).

På baggrund af denne diskrepans i forståelsen af ledighed, opstod en interesse for, hvordan de systemer den arbejdsløse indgår i, påvirker oplevelsen af at være ledig, og forhold til systemet. Med dette skal forstås at vi er interesserede i at forstå hvilken position eller rolle, de ledige bliver sat i, især i beskæftigelsessystemet, og hvordan dette påvirker deres oplevelse af ledighed og deres forhold til systemet. Dette har ført os til problemformuleringen:

Hvordan positioneres den ledige i de systemer vedkommende indgår i og hvilken betydning har dette for den lediges forståelse af fænomenet ledighed, samt deres forhold til systemet?

1.1 Afgrænsning af problemformuleringen

Formålet med denne problemformulering, er dels at forstå hvordan de rammer der skabes omkring ledige, påvirker de ledige i deres oplevelse af at stå uden for arbejdsmarkedet. Men det er ligeledes for at forstå gennem hvilke mekanismer eller kanaler, de ledige bliver påvirket, og hvordan. Formålet og forhåbningen med dette stykke arbejde er, at få en større forståelse for ledighed som et socialt skabt fænomen, der tillægges bestemte normer, værdier, og holdninger, der alle kan påvirke oplevelsen af at være ledig, og forholdet til systemet. Dette håber vi kan bidrage til en mere holistisk forståelse for arbejdsløshed, og for den arbejdsløses position, der kan være til gavn i arbejdet med ledige.

Vi vælger at afgrænse os til spørgsmålet om, hvordan det opleves at være arbejdsløs i relation til et jobcenter, samt hvorledes denne praksis påvirker den lediges forståelse af ledighed og dennes forhold til systemet. På trods af at vi har udgangspunkt i ledighedssystemet, vil vi ligeledes holde for øje, at den lediges position, oplevelse af ledighed og forhold til systemet ligeledes kan blive påvirket af samfundsmæssige og familiære synspunkter på ledighed.

Målgruppen for vores projekt er således arbejdsløse, der er i kontakt med beskæftigelsessystemet og er på social understøttelse. Vi vælger at beskæftige os med de aktivt jobsøgende ledige, og vi afgrænser os ligeledes fra de arbejdssøgende, hvis primære årsag til at være ledige er på grund af fysiske og psykiske lidelser, herunder også kroniske problemstillinger. Derudover afgrænser vi os fra flexjobbere, der har nogle andre begrænsninger og forudsætninger, hvorfor de har andre arbejdsvilkår end den ”gængse” ledige. Vi ønsker derfor at beskæftige os med de jobsøgende, som har været fuld tid på arbejdsmarkedet i minimum 2 år og som ikke har stået uden beskæftigelse i længere perioder af flere omgange. Vi afgrænser os ligeledes fra ledige der har været jobsøgende i mindre end et år, da vi ønsker informanter, der har kendskab til beskæftigelsessystemet. Desuden afgrænser vi os ligeledes fra dimittenderne, som er på udkig efter deres første job. Dette gør vi, fordi vi har en antagelse om, at det er nogle andre mekanismer der gør sig gældende for denne gruppe af jobsøgende, som i højere grad omhandler det aldrig at have haft et fuldtidsjob før, med alle de nye personlige og faglige udfordringer der findes herved. Yderligere afgrænser vi os fra de ledige, som er ved at nå en alder, hvor de kan gå på

efterløn eller pension, idet vi forestiller os, at ikke alle i denne gruppe har samme interesse i at finde et job.

2. Historisk perspektiv på ledighed

Dette afsnit vil give et historisk indblik i, hvordan arbejdsløshed er blevet opfattet og håndteret, gennem tiden. Formålet med dette er at få indblik i, hvordan vi er kommet dertil, hvor vi på nuværende tidspunkt er, samt at forstå de forskellige syn der tidligere har været på ledighed, som har ført frem til den forståelse og håndtering af ledighed der finder sted den dag i dag. Afsnittet vil være en overordnet gennemgang af perioden fra starten af det 20. århundrede og frem til i dag. Det vil således ikke være en komplet historisk gennemgang, men vi vil i stedet vælge at præsentere de episoder, vi mener har haft indflydelse på arbejdsløsheden.

I 1800-tallet var løsgængeri, altså ledighed, kriminelt og kunne blive straffet med fængsel eller tvangsarbejde (Petersen, Hansen & Momsen, 2016, p. 43). En lignende forståelse af, at ledighed havde en negativ konnotation kan ses af det socialdemokratiske folketingsmedlem Martin Olsens tale fra 1906 (jf. Jensen, 2008, p. 52). Heri præsenterede han at opfattelsen af ledighed, førhen havde været, at det kun var dårlige og dovne individer der var arbejdsløse. Han præsenterer ligeledes i denne tale, at det nye lovforslag repræsenterer statens anerkendelse af arbejdsløshed som et problem der går udover den enkelte, og som kan få konsekvenser af samfundsmæssig karakter (Jensen, 2008, p. 52). Loven Martin Olsen her refererer til er: "lov om anerkendte arbejdsløshedskasser" (Jensen, 2008, p. 48), der ender med at blive godtaget i 1907, og som sikrede statsstøtte til arbejdsløshedsforsikringer. Dette gav de arbejdsløse mulighed for økonomisk støtte gennem a-kasserne, og stod som alternativ til de mere kendte forsørgelsesmuligheder såsom privat velgørenhed, de fri fattigkasser og pantelånerne (Jensen, 2008, p. 51). Da loven blev præsenteret, var fagbevægelserne dog mistænksomme over formuleringen, der omhandlede at de ledige "*skal modtage det Arbejde, der anvises dem*" (Jensen, 2008, p. 51). Med denne nye lovgivning, bliver det som tidligere nævnt tydeligt, at arbejdsløshed ikke anskues som et individuelt skabt problem, men som et samfundsskabt problem, der derfor berettiger statens støtte. Et andet samtidigt løsningsforslag på ledigheden, var at indføre en sparetvang, som skulle fungere ved at tvinge de ledige til at spare penge

sammen, mens de var i job, som de så kunne benytte sig af i ledighedsperioder (Jensen, 2008, p. 52f). Dette blev dog kritiseret af socialisterne, der mente, at en sådan løsning ville øge individualismen, idet den enkelte ledige så ikke ville være afhængig af sine medborgere (Jensen, 2008, p. 53). Denne lov, om anerkendte arbejdsløsheds-kasser, medførte at der blev gjort op med den eksisterende forståelse af ledighed som et individuelt forårsaget problem, som skyldtes dovne eller dårlige individer. Der blev i stedet sat fokus på arbejdsløsheden som en naturlig del af arbejdsmarkedet eller samfundet, og den arbejdsløse bliver i højere grad anskuet som værende underlagt en lidelsens tid (Jensen, 2008, p. 54). Udover denne ændring i forståelsen af ledighed, medførte loven også en inddæmning af de sociale problemstillinger, der kan opstå i forbindelse med ledighed (Lind, 1999, p. 49).

2.1 Ledighed som strukturel problemstilling

Fra 1907 til 1960 sker der en række forandringer i arbejdsløshedsforsikringen i Danmark. Blandt andet blev der i 1917 gennemført nogle ekstraordinære a-kasse tiltag, på grund af stigende ledighed, som følge af 1. verdenskrig (Jensen, 2008, p. 79f). Med dette tiltag blev der tillagt a-kasse-støtten et dyrtidstillæg, hvilket øgede støtten (Jensen, 2008, p. 80). Derudover blev mange af kravene, for at indgå i en a-kasse, lempet og understøttelsens længde blev ligeledes forlænget, så dem der havde opbrugt deres dagpenget, fortsat kunne indhente dagpenge (Jensen, 2008, p. 80). Med disse lovmæssige ændringer, ændrede a-kassesystemet altså karakter, fra at omhandle hjælp til selvhjælp, til i stedet at få en mere forsørgelsesorienteret karakter (Jensen, 2008, p. 80). Disse ekstraordinære tiltag bliver dog i løbet af 1919 trukket tilbage (Jensen, 2008, p. 112f; 117). Denne tilbagetrækning, af de ekstraordinære tiltag, blev anskuet som nødvendig af de borgerlige aviser, der beskrev de høje understøttelser som skidt for arbejdsmoralen, samt at de i effekt fungerede som strejkekasser (Jensen, 2008, p. 135). Arbejderbevægelsens dagblad, Social Demokraten, skitserede samtidig at en indsnævring af købekraften ville uddybe krisen og at arbejderne ville miste respekten for de aftaler, man havde indgået på arbejdsmarkedet, hvis det gik op for dem, at staten var med til at påvirke og mindske lønningerne gennem arbejdsløshedslovgivningen (Jensen, 2008, p. 135).

I 1951 bliver arbejdsløshed fremhævet som et argument mod den borgerlige regering, hvor socialdemokraterne giver udtryk for, at de ikke vil acceptere en politik som bruger arbejdsløshed som løsning på finansielle problemer. De borgerlige aviser beskriver dog modsat, at den strammere pengepolitik, og den derpå følgende begrænsning af forbrug, fungerer som et godt forsvar for valutaen, under den liberalisering af udenrigshandelen, som Marshall-traktaten gennemførte (Jensen, 2008, p. 196; 220). Dette fungerede rent praktisk ved at den borgerlige regering havde dæmpet lønstigninger og derigennem forbruget (Jensen, 2008, p. 221). De borgerlige aviser var dog ikke begejstrede for forsøg på styring af erhvervslivet, og løsningen blev derfor at forsøge at gøre de ledige mere geografisk og fagligt fleksible, for at formindske fagforeningernes indflydelse (Jensen, 2008, p. 221). På baggrund af denne tanke, om at gøre de ledige mere geografisk og fagligt fleksible, sker der i 1960'erne en lovrevision, hvormed al arbejdsformidling overgår til et statsligt enhedssystem (Lind, 1999, p. 51). I 1970'erne får a-kasserne dog deres ret til arbejdsformidling tilbage, hvor der nu køres med parallel formidling, hvilket betyder, at både a-kasser og staten har mulighed for at formidle jobs til de ledige (Lind, 1999, p. 52). I 1960'erne er holdningen dog, at ledighed er et samfundsmæssigt og samfundsskabt problem, som det er vigtigt at samfundet solidarisk støtter op omkring (Jensen, 2008, p. 234). Dette afspejler sig ligeledes i, at arbejdsløshedssatserne i et lovforslag fra 1966 ønskes hævet, hvilket møder tilslutning (Jensen, 2008, p. 242). Tidligere tiders argumenter om, at for høje satser er nedbrydende for arbejdsmoralen, bliver ikke i denne forbindelse genoplivet (Jensen, 2008, p. 242). Dette kan tænkes til dels at skyldes at ledigheden i 1966 lå på omkring 1,9% (Jensen, 2008, p. 234), og at fuld beskæftigelse derfor blev anskuet som opnåeligt, eller i hvert fald som efterstræbelsesværdigt (Jensen, 2008, p. 232). Den lave ledighed og en forståelse af, at de resterende 1,9% ledige, skyldtes forhold den enkelte ikke havde indflydelse på, såsom lokale årsager, vejrforhold eller omstillingsvanskeligheder, fungerede som argument imod den tidligere forståelse af ledige som dovne eller lade (Jensen, 2008, p. 232). Denne forståelse af ledighed som et strukturelt problem, fortsatte overordnet set i første halvdel af 1970'erne, dog med forskelle i synspunkterne, da f.eks. Dansk Arbejdsgiverforening var interesseret i at se arbejdsløshedsforsikringen afskaffet (Lind, 1999, p. 52).

2.2 Ledighed som individuel problemstilling - forsørgerkultur?

I den sidste halvdel af 1970'erne begyndte opfattelsen af de ledige at ændre sig, idet man ikke længere så de arbejdsløse som fuldstændig uskyldige (Lind, 1999, p. 53). Dette var en periode præget af høj arbejdsløshed, inflation og underskud på betalingsbalancen (Jensen, 2008, p. 276f; Lind, 1999, p. 53). Det var specielt arbejdsgiverne og de borgerlige partier der mente, at de arbejdsløse ikke stod til rådighed for arbejdsmarkedet og man formodede ligeledes, at de høje dagpengesatser, samt at der i realiteten ikke var nogen tidsmæssig begrænsning på at forblive i a-kassen, medførte at mange fandt det lukrativt at være på dagpenge (Lind, 1999, p. 53). Der blev endvidere sat spørgsmålstegn ved de lediges motiver, da en rapport fra Dansk Arbejdsgiverforening portrætterede at der var mange virksomheder, der ikke kunne skaffe de medarbejdere, de havde behov for (Lind, 1999, p. 53). Dansk Arbejdsgiverforening mente, at det var paradoksalt, at der i en periode med høj ledighed ikke kunne indhentes den fornødne arbejdskraft, og klantrade arbejdsformidlingen, rådighedsreglerne og dagpengesatserne dér for (Lind, 1999, p. 53). I 1979 og 1980 blev der foretaget indsnævring af forholdene vedrørende dagpenge, med ordlyden "begrænsning af utilsigtet brug af dagpengene" (Lind, 1999, p. 54). Dette mener forsker i socialvidenskab Jens Lind (1999, p. 54) kan ses som et udtryk for, at debatten om de arbejdsløse skiftede karakter, hvormed de arbejdsløse i højere grad blev anskuet som potentielle misbrugere af systemet. Ligeledes kom arbejdsformidlingen i søgelyset, og selv mente de, at de mange særforanstaltninger i arbejdet med unge og langtidsledige, gjorde det vanskeligt at betjene arbejdsmarkedet (Lind, 1999, p. 54). Starten af 1980'erne var stadig præget af de økonomiske vanskeligheder og den høje arbejdsløshed, og en opinionsundersøgelse fra Berlingske tidende viste, at befolkningen var bevidste om krisen, og indstillede på offentlige besparelser som følge deraf (Jensen, 2008, p. 298). Avisen Politiken var dog betænkelige herved, og frygtede at den borgerlige regering der tiltrådte i 1982, ville betyde en afmontering af velfærdsstaten (Jensen, 2008, p. 298). I midten af 80'erne begyndte arbejdsløsheden at dale, og der blev derfor sat fokus på at få ændret nogle af principperne bag arbejdsløshedsforsikringen, da man mente, at den skabte strukturproblemer på arbejdsmarkedet (Lind, 1999, p.

55). En af måderne man forestillede sig, at dette kunne løses, var ved at sænke dagpengeniveauet for de lavest lønnede, eller ved at få disse grupper til i højere grad at finansiere dagpengene selv, da man formodede at det ikke kunne betale sig at ansætte disse grupper pga. de høje dagpengesatser (Lind, 1999, p. 55). Det lykkedes dog ikke regeringen at få vedtaget disse ændringer, da der var stor modstand overfor de lønspredninger det i effekt ville medføre (Lind, 1999, p. 55).

I 1990'erne begyndte man at diskutere hvorvidt der i Danmark havde bredt sig en forsørgerkultur (Larsen, 2003, p. 214). Med forsørgerkultur mentes der en kultur, der brød med de tidligere tiders arbejdsnormer, ved en manglende arbejdsmotivation (Larsen, 2003, p. 215). I 1994 blev der ligeledes lavet en aktiveringsreform, som havde til formål at skabe et mere individualiseret forløb for de ledige (Lind, 1999, p. 56f). Aktiveringsreformen betød dog ligeledes at rettighederne og pligterne for de arbejdsløse, i højere grad blev kombineret (Lind, 1999, p. 57). Med dette forstås at de offentlige ydelser blev noget man skulle gøre sig fortjent til, gennem eksempelvis uddannelse, arbejde eller jobtræning (Loftager, 1999, p. 62). Dertil kommer at der i 1994 bliver ændret i en række af a-kasseforholdene, hvor bl.a. rådighedsreglerne bliver strammet, dagpengesatsen bliver nedjusteret, aktivering bliver fremrykket med 1 år, ydelsesperioden bliver ændret fra 7 til 5 år og der sker en halvering af de unges dagpengesats efter de har været ledige i mere end 6 måneder (Lind, 1999, p. 57f). Senere i 1990'erne sker der yderligere ændringer i a-kasseforholdene, ved at der i 1997 yderligere bliver strammet i rådighedsreglerne, og at dagpengeperioden i 1998 bliver skåret ned til 4 år (Lind, 1999, p. 58). Disse forringelser blev af regeringen forklaret ved frygten for i fremtiden at mangle arbejdskraft (Lind, 1999, p. 58). Dette mener Jens Lind (1999, p. 58) markerer, at perioden fra 1995-99, er den periode med flest forringelser i arbejdsløses vilkår, siden 1960'erne.

2.3 Jobcentrenes tilblivelse – den rent beskæftigelsesmæssige indsats

I 00'erne sker der en del ændringer inden for ledighedsområdet. En af de store forandringer der sker inden for beskæftigelsessystemet, er skabelsen af jobcentre. En af de største forandringer der skete i forbindelse med jobcentrenes tilbliven, var adskillelsen af beskæftigelsesområdet og det sociale område (Baadsgaard, Jørgensen, Nørup & Olesen, 2014, p. 71). Efter jobcentrene trådte i kraft, blev det ulovligt at

tage de hensyn og behandlingsmetoder i brug, der tidligere eksisterede i lov om Social Service (Baadsgaard, et al., 2014, p. 71). Omstruktureringen af beskæftigelsesindsatsen, der medførte jobcentrene, trådte i kraft i 2007 (Breidahl & Seemann, 2009, p. 23), men ideerne der ligger til grund for denne omstrukturering, kan spores længere tilbage (Breidahl & Seemann, 2009, pp. 43-48). Overordnet set kan motivationen bag jobcentrene, forstås som en motivation mod at få flest muligt i arbejde (Breidahl & Seemann, 2009, p. 38). I forsøget på at opnå dette, kan jobcentrene forstås som et slags universalmiddel, der sigter mod at få så mange som muligt i arbejde (Breidahl & Seemann, 2009, p. 38). Man mener bl.a. at jobcentrene kan være behjælpelige i forhold til; at tage udgangspunkt i den enkelte borgers behov i stedet for deres forsikringsstatus; at samle beskæftigelsesindsatsen ét sted, så der er en indgang for alle, både borgere og arbejdsgivere; at jobindsatsen skal skilles fra den sociale indsats (Breidahl & Seemann, 2009, pp. 39f). Dertil kommer at beskæftigelsesindsatsen i højere grad kan styres af regeringen og folketinget, samt at beskæftigelsesindsatsen skal oprettes som sin egen selvstændige forvaltning (Breidahl & Seemann, 2009, p. 39). Dette er de incitament, der i 2004 blev fremlagt for regeringen, i forbindelse med ændringerne af beskæftigelsesområdet, og som konsekutivt førte til jobcentrene (Breidahl & Seemann, 2009, p. 38). Som tidligere præsenteret, kan disse ideer dog spores tilbage i tid, særligt til Zeuthen-udvalget og socialkommissionen (Breidahl & Seemann, 2009, pp. 40-44). Både Socialkommissionen og Zeuthen-udvalget bliver oprettet i starten af 1990'erne (Breidahl & Seemann, 2009, p. 40). Socialkommissionens opgave var at generere og præsentere ideer til hvordan man kunne reducere det økonomiske pres på staten, fra diverse indkomstoverførsler (Breidahl & Seemann, 2009, p. 43). Zeuthen-udvalgets opgave var derimod at præsentere løsningsforslag til hvordan man kunne undgå strukturproblemer på arbejdsmarkedet, og få flest muligt i arbejde, for derved at undgå de negative konsekvenser af arbejdsløshed (Breidahl & Seemann, 2009, p. 43). Flere af argumenterne bag ændringen af beskæftigelsesområdet, har inspiration fra socialkommissionen og Zeuthen-udvalget (Breidahl & Seemann, 2009, p. 40). Ændringerne af beskæftigelsesindsatsen blev vedtaget i 2005, og havde en række konsekvenser for hvordan beskæftigelsesindsatsen til stadighed forløber.

Vi vil ikke her komme ind på de konkrete ændringer, der sker på det organisatoriske plan, men vi vil kort skitsere hvilken betydning det fik for de lediges samarbejde om beskæftigelse. En af konsekvenserne ved implementeringen af jobcentrene beskrives

af Breidahl og Seemann (2009, p. 34) som en snitfladeproblematik, da der er en række indsatser, der ikke længere varetages af sagsbehandleren, men er blevet rykket til andre dele af den kommunale forvaltning. Dette omhandler f.eks. den sociale indsats og udbetalingen af ydelser, som sagsbehandlere tidligere varetog, men som sagsbehandleren på jobcenteret ikke længere er ansvarlig for (Breidahl & Seemann, 2009, p. 34). Dette betyder at borgeren kan havne i en situation, hvor jobcentret rådgiver om udbetalingen af ydelser, men reelt ikke har indflydelse på dette. Ligeledes er der sket ændringer i jobformidlingen, hvor det tidligere var arbejdsformidlingen der varetog dette ansvar, hvilket dog er rykket til at være et samarbejde mellem jobcentret og a-kasserne (Breidahl & Seemann, 2009, p. 35). A-kasserne har nu ansvaret for at registrere de ledige, samt at afholde de indledende samtaler med de nye ledige, om deres CV, mens jobcentret har ansvar for jobsamtalerne (Breidahl & Seemann, 2009, p. 35f). Med jobcentrenes indførelse, er der altså risiko for at den ledige ikke kun bliver kastet rundt mellem de to daværende systemer, arbejdsformidlingen og de kommunale systemer, men i stedet bliver kastet rundt mellem flere systemer, hvis grænseflade berører hinanden (Breidahl & Seemann, 2009, p. 44). Ligeledes er der efter jobcentrenes opståen i 2007 kommet mere fokus på at være arbejdsmarkedsparat, hvor jobcentret har mulighed for økonomisk at sanktionere borgere, som de vurderer, har udvist manglende arbejdsvillighed (Baadsgaard, et al., 2014, p. 77). Brugen af disse sanktionsmuligheder steg fra i 2007 at være 32.622 gange, til i 2010 at være 134.398 gange (Baadsgaard, et al., 2014, p. 77). Vi tænker at der implicit i denne forøgning i brugen af økonomiske sanktionsmuligheder, ligger et forøget fokus på, at kontrollere og at disciplinere de ledige.

Beskæftigelsessystemet er et område der til stadighed ofte ændrer sig, som følge af nye målsætninger eller ny lovgivning (Baadsgaard, et al., 2014, p. 71). Eksempelvis kan der nævnes at der i perioden fra 2009-2011 blev lavet 108 ændringer af love og bekendtgørelser inden for beskæftigelsesområdet (Baadsgaard, et al., 2014, p. 71).

2.4 Den nyligere diskurs om ledighed

Med tidligere nævnte overgang, fra ledighed som et strukturelt funderet problem til et individuelt problem, hvor understøttelse gik fra at blive anset som en ret, til en forsørgelse med forpligtelser (jf. afsnit ”2.1 Ledighed som strukturel problemstilling”

& ”2.2 Ledighed som en individuel problemstilling – forsøgerkultur?”) udtrykker Nina Boulus-Rødje (2019, p. 48) ligeledes at diskursen aktuelt stadig er fokuseret på ledighed som et individuelt ansvar.

Boulus-Rødje (2019, p. 48) beskriver hvordan den forståelse og de diskurser af ledighed, vi har i dag, er påvirket af førnævnte skift, hvor den måde vi taler om ledige i samfundet har medført, at vi ser folk på understøttelse som personligt ansvarlige for deres behov for velfærdsunderstøttelse. Dette grundlægger Boulus-Rødje (2019, p. 48) på skiftet til reformer og aktiveringspolitikker. Herved beskriver Boulus-Rødje (2019, p. 48) at der samfundsmæssigt set er en forståelse af ledighed som forårsaget af en mangel på motivation eller vilje hos den ledige. Hun beskriver dette i modsætning til en tidligere forståelse af, og tilgang til de ledige, der havde udgangspunkt i, at årsagen til ledighed var mangel på kvalifikationer (Boulus-Rødje, 2019, p. 48). Boulus-Rødje (2019, p. 48) forklarer at et eksempel på dette, kan ses gennem omtalen af ledighed som dovenskab, hvor især én langtidsledig borger, Robert Nielsen, har gjort sig bemærket. Dette gjorde han ved at deltage i et tv-debatprogram i 2012, hvor han udtalte, at han var doven, hvilket har givet ham øgenavnet Dohne-Robert.

At der samfundsmæssigt set er en forståelse af ledighed som mangel på motivation kan også ses i lyset af, at dagpengeperioden i 2010 blev halveret fra fire til to år (Jonassen, 2014, p. 13). Dette skete med det sigte at øge beskæftigelsen ved at øge dagpengemodtagernes søgeaktivitet, fordi det forventedes at ledige ifølge Jonassen (2014, p. 9), som resultat af den forkortede periode, ville være mere villige til at påtage sig et arbejde, jo tættere de er på udløbet af deres dagpengeperiode.

Aktuelt har debatten om arbejdsløshed fra årsskiftet 2020 dog taget en drejning, idet beskæftigelsesminister Peter Hummelgård har udtrykt ønske om et værdighedsmål, i forbindelse med indsatser for de arbejdsløse (Ritzau, 2020). Dette værdighedsmål handler i al sin enkle kompleksitet om, at de arbejdsløse skal behandles ordentligt (Ritzau, 2020). Ligeledes blev spørgsmålet om arbejdsløshed fremhævet i DR2s program *Debatten: Hvem forsvarer friheden*, hvor fokus lå på om de arbejdsløse blev behandlet værdigt, og havde samme frihed som den almene borger (Debatten, 2020). Programmet lagde ligeledes vægt på, at systemet som den arbejdsløse indgår i, er præget af mistillid mellem alle niveauer (Debatten, 2020).

2.5 Opsummering

I dette afsnit har vi belyst hvordan præmisserne og forståelsen for arbejdsløshed har ændret sig igennem tiden, med udgangspunkt i perioden 1900 og frem til i dag. Vi viste hvordan der før, og i starten af 1900'erne var en negativ omtale og forståelse for ledighed, der dog begynder at ændre sig omkring 1907. Der opstår således en ny forståelse af ledighed som et strukturelt og samfundsmæssigt problem, der er udover den ledige, hvilket fortsætter op til omkring slut 60'erne. I 1970'erne begynder forståelsen af ledighed at ændre sig mod at de ledige ikke er fuldstændig uden skyld, hvilket medfører en række indsnævringer i dagpenge-forholdene i 70'erne, 80'erne og 90'erne. Vi præsenterer yderligere hvordan jobcentrene opstår i 2000'erne og de bagvedliggende årsager til denne forandring af arbejdsløshedssystemet. Vi afslutter afsnittet med den nutidige omtale af ledighed.

3. Metodiske og metodologiske overvejelser

Med følgende kapitel ønsker vi at belyse de metodiske og metodologiske overvejelser, som vi har gjort os i forbindelse med projektet. Vi vil udfolde hvad en kvalitativ tilgang betyder for vores projekt, herunder hvad det fænomenologiske og hermeneutiske felt kan bidrage med, samt hvad et forskningsinterview og analysemetoden Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) kan byde ind med i forhold til det undersøgte fænomen.

3.1 Hvorfor vælge en kvalitativ forskningstilgang?

Ifølge Darren Langdridge (2007) indebærer kvalitative metoder et fokus på den naturlige beskrivelse og fortolkning af fænomener ud fra hvilken betydning disse har for det menneske, som oplever fænomenerne (Langdridge, 2007, p. 2; p. 8). Svend Brinkmann og Lene Tanggaard (2010, p. 17) uddyber at den kvalitative forskning er udviklet for at kunne belyse menneskelige oplevelser, erfaringsprocesser og socialt liv, samt at forsøge at forstå konkrete personer og udforske dertilhørende sociale processer gennem deres tanker, handlinger og følelser. Det giver derfor mening for os at arbejde kvalitativt ift. vores problemformulering, med hvilken vi ønsker at belyse, hvordan ledige positioneres i forhold til de systemer de indgår i, samt hvorledes dette påvirker dem i deres relation til systemerne og deres forståelse for ledighed.

Ifølge Brinkmann og Tanggaard (2010, p. 17) findes der ikke én universel definition af, hvad kvalitativ forskning er. De beskriver dog, at kvalitativ forskning oftest interesserer sig for hvordan noget gøres, siges, opleves, fremtræder eller udvikles. Det vil eksempelvis sige, at man med kvalitativ forskning er optaget af at beskrive, fortolke og dekonstruere nuancerne af menneskelige oplevelser (Brinkmann & Tanggaard, 2010, p. 17).

3.2 Fænomenologi

Én tilgang i den kvalitative forståelsesramme er det fænomenologiske felt. *Fænomenologi* er en filosofisk bevægelse, der blomstrede frem i begyndelsen af

1900-tallet med arbejdet af Edmund Husserl, hvor den levede oplevelse blev udgangspunktet for forståelsen af fænomener (Langdridge, 2007, p. 4).

Som det vil fremgå af dette afsnit, kommer vi til at trække på mange begreber af Husserls transcendentale fænomenologi (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 190). Vi gør dog opmærksom på, at vi tager afstand fra hans radikale idéer om, at det er muligt for mennesker fuldstændig at sætte deres forforståelser og subjektive grundlag for erfaringsdannelse i parentes og frakoble sig påvirkningerne heraf, som det vil blive beskrevet senere i afsnittet. I stedet vælger vi ligeledes, at gøre brug af den hermeneutiske forståelse, som netop anerkender vanskeligheden ved at sætte sine forforståelser og erfaringer i parentes.

Fænomenologien bestræber sig, indenfor det psykologiske felt, på at få indblik i, og fokusere på, det enkelte menneskes forståelse af den verden det lever i, samt at forstå hvilken betydning denne forståelse af verden, har for individet (Langdridge, 2007, p. 4). Det vil sige, at der med den fænomenologiske tilgang er fokus på den levede oplevelse (Langdridge, 2007, p. 4). Dette betyder ifølge Langdridge (2007, p. 5), at der ikke er en once-and-for-all viden at finde, men at oplevelser vil være meningsfulde på forskellige måder for forskellige mennesker, men også i forskellige kontekster for det enkelte menneske.

Dette kan videre forklares med begrebet *intentionalitet*. Intentionalitet omhandler, hvordan den menneskelige bevidsthed altid er intentionel, altid er rettet mod noget (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 187). Det kan være en genstand, et menneske, et formål, en idé eller lignende (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 187). Med intentionaliteten får vi adgang til og forståelse for forskellige fænomener, gennem den måde hvorpå de præsenterer sig for os og får betydning gennem vores bevidsthed. Dette betyder at der ikke eksisterer objektive endegyldige sandheder, da vores forståelse for et fænomen, er med til at konstituere fænomenet, og den måde hvorpå vi agerer med det (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 187).

Et andet begreb fra fænomenologien er *livsverden*, der skal forstås som den konkrete virkelighed mennesket lever i, som vi erfarer og tager for givet, når vi i vores hverdag træffer beslutninger, kommunikerer og handler (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 187). Livsverden er et centralt begreb inden for fænomenologien, da det er med til at beskrive fænomenologiens genstandsfelt (Langdridge, 2007, p. 23). Fænomenologi, kommer oprindeligt af de to græske ord;

phænomenon der betyder “det som viser sig” (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 185), og logos som betyder lære (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 185). Fænomenologien omhandler som sagt den menneskelige oplevelse af fænomener, sådan som de fremtræder for bevidstheden (Langdridge, 2007, p. 10). Med livsverdensbegrebet specificeres det endvidere at genstandsfeltet for fænomenologien ikke kun er oplevelsen, men oplevelsen i det konkrete levede liv (Langdridge, 2007, p. 23). Det er dette fokus på det konkrete levede fænomen, der gør at vi indskrives os under en fænomenologisk forståelsesramme, da vi er interesserede i at forstå den konkrete oplevelse af hvordan systemet positionerer individer der er arbejdsløse og hvordan dette endvidere påvirker deres opfattelse af ledighed som fænomen, og deres forhold til systemet.

Endnu et begreb fra fænomenologien er *bevidst naivitet*. Kvale og Brinkmann (2015, p. 51) beskriver bevidst naivitet som det, at interviewereren forholder sig åben for nye og uventede oplevelser og fænomener, fremfor at arbejde med informanterne og interview-materialet efter færdige kategorier og fortolkningsskemaer. Ifølge dem forsøger det kvalitative interview at indhente beskrivelser af informanternes livsverden, der er så omfattende og forudsætningsløse, som muligt (Kvale og Brinkmann, 2015, p. 51f). Det handler derfor om at sætte sig bevidst naiv og nysgerrig ift. beskrivelserne, samt at sætte sine forudsætninger og forforståelser i parentes, for at have åbenhed overfor nye og uventede fænomener (Kvale og Brinkmann, 2015, p. 52). Det er her værd at gøre opmærksom på, at vi med den fænomenologiske tankegang og begrebet bevidst naivitet forsøger at undgå, at styre de lediges svar og derfor tage for givet, at vi ved, hvad de kunne tænke eller føle omkring deres oplevelse. Vi anerkender herved betydningen af vores forforståelser i rollen som forskere, ved at forsøge at fralægge os den, men er i denne henseende også indforstået med, at denne kan være svær endegyldigt at sætte i parentes, da vi altid vil have en form for forforståelse af fænomenet.

Slutteligt vil vi beskrive begrebet *essens*, som skal forstås som fænomenets væsen, som det, der gennem undersøgelse ønskes at finde frem til. Essens refererer tilbage til intentionalitetsbegrebet, idet fænomenet således viser sin essens, når det præsenterer sig selv, som noget i vores bevidsthed (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 189). Ifølge Langdridge (2007, p. 20f) identificeres essensen af et fænomen ved at udforske den generelle underliggende struktur af oplevelsen ud fra de indsamlede individuelle beskrivelser af fænomenet. Således giver det mening

gennem et interview, at forsøge at indkredse essensen af oplevelsen af at være ledig i et arbejdsløshedssystem som fænomen via den lediges og jobkonsulentens bevidsthed og rettethed fra deres subjektive livsverdener.

3.3 *Hermeneutik*

Foruden den fænomenologiske tankegang, som lige beskrevet, vælger vi desuden at indlejre vores videnskabsteoretiske ståsted i den hermeneutiske tilgang. Dette gør vi, da vi mener at hermeneutikken bidrager til fænomenologien, på en måde der nuancerer begge forståelser, og uddyber og klargør distinktionen mellem bevidst naivitet og horisontsammensmeltning.

Hermeneutikken, der i sig selv betyder “at fortolke”, fremkommer, da der opstår en debat om, hvorvidt det er nødvendigt at fortolke på de ting der bliver undersøgt i den fænomenologiske psykologi i stedet for blot at beskrive fænomenerne som de viser sig (Langdridge, 2007, p. 41). Ligesom med fænomenologien kommer hermeneutikken også i flere forskellige versioner, men vi vælger her at tage udgangspunkt i Hans-Georg Gadamer's udlægning af hermeneutikken (Andersen & Koch, 2015, p. 206). Ifølge Gadamer's forståelse af hermeneutik, var det et grundlæggende præmis, at forståelse af fænomener skulle ses ud fra deres historiske og kulturelle kontekst (Langdridge, 2007, p. 42). Når vi anvender den hermeneutiske forståelsesramme til udforskning af fænomener, skal sprog ses som et middel, hvormed vi får forståelse for den verden vi lever i (Langdridge, 2007, p. 42). For Gadamer var sproget og samtalen omdrejningspunktet for forståelse, som det punkt hvormed forståelse opstår, for derigennem at kunne åbenbare ting, der tidligere var skjulte (Langdridge, 2007, p. 42).

Gadamer så selvforståelse som en central del af forståelsesprocessen, da al forståelse altid kommer et sted fra, som er afhængig af vores historie og kultur (Langdridge, 2007, p. 42). Forståelse af fænomener er derfor med denne tankegang altid underlagt vores *forforståelse* eller fordomme, hvilket vil sige, at forståelsen af noget, er et resultat af den akkumulerede viden og erfaring vi har opsamlet (Langdridge, 2007, p. 42). Vores forståelse er desuden begrænset af vores udsyn i verden, eftersom alle forståelsesprocesser forekommer ud fra et bestemt udsyn, nemlig vores eget (Langdridge, 2007, p. 42). I denne forbindelse kan vi gøre brug af yderligere et begreb af Gadamer, nemlig *horisont*, der skal forstås som det udsyn vi

har til verden og vores forståelse af den - altså det perspektiv vi forstår verden fra (Langdridge, 2007, p. 42). Endnu et begreb Gadamer benytter er *situation*. Dette begreb er udtryk for at vores forståelse altid vil være rammesat og påvirket af en specifik situation, som vil være bestemmende for horisonten, hvorfor situationen begrænser eller præger det synsfelt vi har (Andersen & Koch, 2015, p. 232). Horisontbegrebet minder om Husserls begreb om livsverden, da denne også pointerer vigtigheden af forforståelse og det at vores viden kommer et sted fra. Forskellen består i, at horisont belyser hvordan vi opfatter viden et sted fra og har en forforståelse, således at man kan fortolke på det der opleves, mens livsverden generelt omfavner den konkrete virkelighed mennesket erfarer til hverdag for at kunne beskrive den, uden at fortolke yderligere på den. I forhold til vores ønske om, at tilnærme os en forståelse af vores informanternes horisont, eller livsverden, kan endnu et begreb være værd at præsentere; *horisontsammensmeltning*. For at kunne tilnærme os så nær en forståelse af det undersøgte fænomen om ledige og deres påvirkning fra beskæftigessystemet, tænker vi, at et begreb som horisontsammensmeltning er relevant, da dette beskriver hvordan vi kan, og formår, at opnå gensidig forståelse for hinandens oplevelser, tanker og handlinger (Langdridge, 2007, p. 43). Gennem sammensmeltning af vores individuelle horisonter vil vi derfor forsøge at opnå en fælles konsensus i vores særegne verdenssyn (Langdridge, 2007, p. 43).

Vi har valgt at tage udgangspunkt i fænomenologi og hermeneutik, da vi mener at disse to videnskabsteoretiske tilgange komplimenterer hinanden. Med dette mener vi, at hermeneutikkens fokus på horisontsammensmeltning bidrager med en forståelse og begrebsliggørelse af, at der i det interpersonelle samspil, opstår et fælles grundlag for forståelse. Dette bidrager i vores optik positivt til fænomenologien, der i vores forståelse har større fokus på indlevelsen i den anden person, for således at forsøge at få indblik i deres livsverden. Omvendt bidrager fænomenologiens fokus på bevidst naivitet til hermeneutikken, ved at begrebsliggøre og pointere vigtigheden af at forholde sig åbent, og lade sine forforståelser træde i baggrunden, hvilket vi ligeledes tænker er en præmis for horisontsammensmeltningen.

3.4 *Forskningsinterviewet som metode*

Til undersøgelse af hvordan ledighed som fænomen og det dertilhørende beskæftigelsessystem påvirker den ledige, vil indeværende projekt gøre brug af interviewet som metode. Vi vil i følgende afsnit redegøre for metoden, samt uddybe dens brugbarhed og anvendelse i projektet.

Ifølge Fog (2004, p. 11) er formålet med et kvalitativt forskningsinterview, at kunne forstå den betydning andre mennesker, ting og forhold har for informanten. Dette er vigtigt i forhold til, at få indblik i hvordan han/hun ser sit eget liv og de betingelser og forudsætninger vedkommende er underlagt (Fog, 2004, p. 11). Da dette også er formålet med vores projekt, virker et interview som den oplagte metode, til at undersøge hvordan vores informanter opfatter ledighed og hvordan de oplever at beskæftigelsessystemet påvirker opfattelsen af ledighed, samt oplevelsen af at være ledig. Vi har derfor valgt at benytte os af interviewet, fordi det giver os mulighed for at få indblik i hvordan det opleves for den ledige at være i systemet, men også fordi det giver mulighed for opnå en forståelse af hvordan en medarbejder i systemet oplever at de ledige påvirkes og kan belyse systemets bagvedliggende rationaler for os.

3.4.1 Det semistrukturerede interview

Steinar Kvale og Svend Brinkmann (2015, p. 49) beskriver, at man med det semistrukturerede interview forsøger at forstå forskellige temaer fra den interviewedes egen hverdag, ud fra deres perspektiver, samt at fortolke på betydningen af disse beskrivelser af fænomenet. I forlængelse heraf beskriver Langdridge (2007, p. 65), hvordan det, med det semistrukturerede interview, er muligt at omfavne både konsistens og fleksibilitet. Det vil sige, at denne metode opfylder vores behov for både at have styring gennem en interviewguide, samtidig med, at vi har fleksibilitet til at udforske informanternes oplevelser, således at vi tilpasser os situationen og retter vores spørgsmål herefter (Langdridge, 2007, p. 65). Dette giver mening for os, da vi ikke blot ønsker at forholde os til nogle fastlagte spørgsmål i selve interviewet, men ønsker at udforske vores to informanternes oplevelser og forståelse af forholdene i vores problemformulering.

Pointen er, at selvom vi har en dagsorden, og nogle spørgsmål vi gerne vil have afklaret, i vores interviewguide, forsøger vi at stille åbne og brede spørgsmål, så informanterne får mulighed for at inddrage det, de finder relevant. Langdridge (2007, p. 67) påpeger ligeledes, at interviewguiden for det semistrukturerede interview udelukkende skal ses som et redskab, som kan sætte forskeren i stand til at kunne undersøge emnet så effektivt som muligt.

3.4.2 Casestudie

I indeværende projekt foretager vi to interviews; et med en jobkonsulent og et med en ledig. Ifølge Tanggaard og Brinkmann (2010a, p. 32) bør man i forskning ideelt set interviewe indtil at yderligere interviews ikke giver flere relevante oplysninger om det undersøgte fænomen. De understreger dog, at det er vigtigere at foretage få interviews, hvis man er begrænset på tid eller ressourcer, for at kunne gennemarbejde analysen, så den bliver grundig og teoretisk nuanceret (Tanggaard & Brinkmann, 2010a, p. 32). Med udgangspunkt i vores begrænsede tid og ressourcer til både at få fat i flere informanter, men også ift. vores ønske om at kunne nå at behandle interviewene dybdegående og nuanceret, har vi derfor valgt kun at tage udgangspunkt i to informanter, der kan belyse forskellige sider af fænomenet om ledighed og systemets påvirkning heraf. Vi mener dog ikke kun, at det er vores tidsbegrænsning, der gør casestudiet relevant, men ligeledes en forståelse af, at vores problemformulering og besvarelsen af denne, i sin kompleksitet nødvendiggør casestudiet.

Ifølge Robert Yin (2014, p. 16f) kan et casestudie defineres som en empirisk undersøgelse, som undersøger et samtidigt fænomen i dybden og dens kontekst, særligt når grænsen mellem fænomen og kontekst er utydelige. Yin (2014, p. 16f) beskriver yderligere, at et casestudie omhandler en undersøgelse af et fænomen, der i sin kompleksitet, bedst lader sig indfange og guide af eksisterende teori. Derudover betyder kompleksiteten af undersøgelsen, at det empiriske materiale bedst forstås og lader sig indfange, ved at holde visse aspekter af materialet op imod andre aspekter af materialet (Yin, 2014, p. 16f). Der opstår ved denne sammenholdning, en triangulation mellem forskellige dele af materialet, teori og forsker, der endvidere

kan tydeliggøre eventuelle diskrepanser, og som sådan kan fungere som grundlag for forståelse og videre arbejde med materialet (Yin, 2014, p. 16f).

Vi mener at vores projekt ligger under denne forståelse af et casestudie, ved at være en undersøgelse af et samtidigt fænomen, med en utydelig grænsesætning. Det er i dette projekt grænserne mellem systemet og ledige der undersøges i forhold til; den position de ledige indtager, hvordan deres forhold til systemet bliver påvirket, og hvordan deres syn på ledighed påvirkes. Derudover betyder kompleksiteten af dette projekt, at materialet bedst lader sig forstå, ved at holde de forskellige elementer i, og af, materialet op imod hinanden, og op imod eksisterende teori, således at analysen lader sig guide og nuancere af denne triangulerende måde at tilgå materialet på.

3.5 IPA - Interpretative Phenomenological Analysis

Efter udførelse og transskribering af interviews påbegyndes analysen. Til denne proces vælger vi at gøre brug af *Interpretative Phenomenological Analysis*, også kaldet IPA, som analysemetode, som fokuserer på hvordan mennesker forstår deres oplevelser, samt hvilken betydning den særegne oplevelse har for individet (Langdridge, 2007, p. 107). I selve det analytiske arbejde ved IPA fokuseres der på, at finde overordnede temaer i interview-transskriberingen, sådan at forskeren herved får mulighed for at skabe mening og forståelse for informantens livsverden på baggrund af deres beskrivelser, for således at kunne analysere ud fra dette (Langdridge, 2007, p. 110).

3.5.1 Analysestrategi

Som beskrevet i forrige afsnit, er det primære fokus for IPA den tematiske tilgang til analysen. I følgende afsnit vil vi kort gennemgå de forskellige stadier i analyseprocessen (Langdridge, 2007, p. 111).

I stadie 1 er fokus på, at vi læser transskriptionen og danner os et overblik over interviewet ved at tilføje noter undervejs i venstre side af transskriptionen. Disse noter kan være overordnede beskrivelser af specifikke sektioner af teksten, som således kan være opsummeringer, kommentarer og associationer, som transskriptionen sætter i gang (Langdridge, 2007, p. 111). I stadie 1 er målet ganske enkelt at beskrive hvad der foregår i teksten og forblive tekstnært til den indlejrede

mening i teksten uden alt for mange tolkninger (Langdridge, 2007, p. 111). Med dette trin meningskondenserer vi teksten.

I stadie 2 er fokus på temaer. Umiddelbare temaer skrives i højre side af transskriptionen. På baggrund af meningskondenseringen, finder vi her de temaer der er i interviewet. Vi transformerer her de indledningsvise meningskondenseringer til temaer (Langdridge, 2007, p. 111).

I stadie 3 er fokus stadig på temaer. Vi oplister separat alle temaerne på et stykke papir, forsøger at identificere forbindelser mellem dem og organisere dem i en mere teoretisk eller analytisk orden. I dette stadie arbejder vi på, at reorganisere og omstrukturere temaerne i nogle mere overordnede kategorier og eventuelle underkategorier (Langdridge, 2007, p. 111).

I stadie 4 er fokus på at navngive de identificerede temaer og forbinde disse temaer til den oprindelige transskription, gennem specifikke citater i teksten. I denne del af processen fravælger vi temaer, hvis de ikke passer med de overordnede kategorier og ikke tilføjer noget til analysen (Langdridge, 2007, p. 111).

3.6 Kvalitetssikring i kvalitative studier

Med følgende afsnit vil vi fremhæve hvordan det i et kvalitativt studie er muligt at kvalitetssikre. Således vil vi forsøge at sikre standarderne i projektet ud fra kriterier og krav gældende i videnskabelig kvalitativ forskning (Fog, 2004, p. 182f). Afsnittet vil indeholde beskrivelser af, hvordan vi har forsøgt at kvalitetssikre projektet på følgende områder; pålidelighed og transparens, gyldighed, generaliserbarhed, praktisk gennemførlighed, interviewpersoner og etik.

3.6.1 Kvalitetskriterier

Jette Fog (2004, p. 182f) argumenter for, at vi skal kunne kvalitetssikre kvalitativ forskning på lige fod med den kvantitative forskning, hvilket kan blive svært ud fra de kriterier, som den kvantitative forskning skal overholde, hhv. validitet, reliabilitet og generaliserbarhed. Fog (2004, p. 183f) advokerer for, at det er nødvendigt at kigge nærmere på en anden definition af kriterierne til kvalitativ forskning, hvorfor begreber som reliabilitet og validitet skal skiftes ud med pålidelighed og gyldighed. Dette støtter Thagaard (2004 if. Tanggaard & Brinkmann, 2010b, p. 490) ligeledes op om, men ønsker alternativt at kalde reliabilitet transparens fremover.

3.6.1.1 Pålidelighed og transparens

Kvale og Brinkmann (2015, p. 318) beskriver *reliabilitet* som konsistensen og troværdigheden af det endelige forskningsresultat, samt udtrykker, at det handler om hvorvidt et resultat kan reproduceres af andre forskere og give samme resultat, hvis udført igen på et senere tidspunkt.

Ifølge Fog (2004, 186f) bør vi i stedet for reliabilitet tale om begrebet *pålidelighed*, som handler om at belyse hvor pålideligt det endelige resultat egentlig er, i forhold til at give et billede af fænomenet, der er til at stole på - om situationen eller personen beskrives, som den i hovedsagen er. Dette mener hun gøres, ved at gøre processen gennemsigtig og tydeliggøre forskerens indflydelse herpå (Fog, 2004, p. 186f). Thagaard (2004, if. Tanggaard & Brinkmann, 2010b, p. 490) foreslår ligeledes, vi skal udskifte reliabilitet, men med begrebet *transparens*. Med udgangspunkt i transparens-begrebet, skal det ifølge Tanggaard og Brinkmann (2010b, p. 491) være muligt, at kunne gennemskue forskerens proces og så at sige "kigge ham over skulderen", således at læseren kan tage kritisk stilling til undersøgelsens fremgangsmåde og fund. Vi har i vores projekt forsøgt at sikre høj pålidelighed og transparens, ved at beskrive hvad vi gør og hvorfor vi har gjort det, gennem hele processen. Således gør vi brug af transparens, ved at beskrive de valg vi træffer og argumenterne for, hvorfor vi har truffet disse. Ved at sikre høj transparens, sikrer vi, at læseren af vores speciale kan tage kritisk stilling til vores endelige produkt.

3.6.1.2 Gyldighed

Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, p. 318) handler *validitet* i bredere forstand om, hvorvidt et projekt egentlig undersøger det, det har til hensigt at undersøge og om de fund, vi gør gennem vores projekt, skildrer de fænomener, vi med projektet interesserer os for. Med brug af Fogs (2004, 193f) begreb *gyldighed* handler det om, hvorvidt vi har undersøgt det, som vi tror, vi har undersøgt eller anderledes formuleret, så handler spørgsmålet om gyldighed, om en vurdering af, hvordan vores beskrivelser og analyse stemmer overens med den verden vi observerer, beskriver og begrebsliggør. For at sikre gyldighed i vores projekt, har vi i arbejdet med vores empiriske materiale forsøgt at sikre sammenhæng og konsistens i vores analyser (Fog, 2004, p. 194). Fog (2004, p. 194) påpeger, at gyldighed i en analyse sikres gennem at have opmærksomheden rettet mod os som forskere, hvorfor det er vigtigt,

at vi og andre ser på vores analytiske fund med kritiske øjne. Med dette menes at der skal være fokus på om der er inkonsistens i de fund vi gør, og om der er noget i vores begrebsverden eller vores subjektive forforståelser, der kan være med til at forklare udfaldet, hvis de endelige fund ikke stemmer overens (Fog, 2004, p. 194). Vi har med udgangspunkt i dette og vores videnskabsteoretiske ståsted, derfor forsøgt at forholde os til vores forforståelse og begrebsverden, ved undervejs at vurdere på understøttelsen af vores argumenter, for på denne måde at vurdere gyldigheden.

Fog (2004, p. 195f) gør ligeledes opmærksom på, at kriterierne for og vurderingen af gyldighed skal findes gennem en tilnærmelseproces, hvori vi vurderer, om det, vi finder, er troværdigt og stemmer overens med den del af virkeligheden, vi som forskere ønsker at observere og sige noget om. Dette gøres ved en gennemgående argumentation i projektet, hvor vi på den ene side vurderer sammenhængen i de enkelte interviews, samt ved at sammenholde det med relevant teoretisk eller praktisk viden på den anden side (Fog, 2004, 195). Vi har i projektet derfor forsøgt at forholde læseren til gyldigheden af vores projekt, ved gennem projektet at argumentere for de fund, vi analyserer frem og diskuterer, samt undervejs at sammenholde vores fund med teorierne, for selv at vurdere på gyldigheden af vores argumentation.

3.6.2 Generaliserbarhed

Vi vil i dette afsnit beskrive hvad generalisering er og hvad det betyder for et kvalitativt studie som vores. Generaliserbarhed henviser til hvorvidt resultaterne fra et forskningsprojekt kan benyttes til forståelse af andre subjekter, situationer og kontekster (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 332). Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, p. 332f) indebærer al videnskab generalisering. Kvale og Brinkmann (2015, p. 332f) gør desuden opmærksom på, at der i en humanvidenskabelig sammenhæng, som også beskrevet tidligere i metodeafsnittet, er den opfattelse at alle situationer og oplevelser er unikke og at ethvert fænomen har sin egen særegne struktur og rationale. Så hvorfor overhovedet forsøge at generalisere? Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, p. 333) bruges generalisering i kvalitativ forskning oftest i relation til casestudier og om hvorledes disse kan generaliseres til andre relevante sammenhænge. Der kan skelnes mellem tre generaliseringsformer; den naturalistiske, den statistiske og den analytiske. Vi vælger i dette projekt at tage udgangspunkt i den naturalistiske og

analytiske generalisering, da vi anskuer at disse er de mest relevante for os. Den *naturalistiske* generalisering beskrives som havende udgangspunkt i tidligere erfaringer. Ud fra den form for generalisering handler det ikke om at kunne forudsige, men om forventninger til hvordan ting fungerer, således at vi på baggrund af disse, kan foretage valg (Roald & Kjøppe, 2008, p. 94). Vores projekt bidrager derfor som et nyt erfaringsgrundlag for læserne, som ud fra den naturalistiske generalisering på baggrund af vores projekt, vil få nye forventninger til lignende kontekster med grundlag i deres tidligere erfaringer. Det vil derfor være op til læseren at vurdere brugbarheden af vores fund. Den *analytiske* generalisering har fokus på, hvorvidt resultaterne fra én sammenhæng kan anvendes som vejledende i en anden lignende sammenhæng, hvilket i sidste ende vurderes af læseren (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 334). Det vil sige, at det ved den analytiske generalisering både er forskeren og læseren, der er af betydning ift. generaliserbarhed. Forskeren skal derfor være god til at argumentere for og give righoldige beskrivelser om generaliteten af forskningen, mens læseren på baggrund af disse beskrivelser, skal vurdere om resultaterne kan generaliseres til en anden sammenhæng (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 334). I henhold til den analytiske generalisering, såvel som den naturalistiske generalisering, er det således vores opgave som forskere at give læseren et detaljeret indblik i vores informanternes oplevelser og livsverden, således at læseren kan vurdere om vores fund kan generaliseres. I denne henseende har vi gennem projektet, som beskrevet i afsnit ”3.6.1.1 Pålidelighed og transparens”, forsøgt at være refleksive og beskrivende omkring de valg, vi har gjort undervejs. Vi vil i diskussionsafsnittet ”6.3 Diskussion af generaliserbarhed” vende tilbage til dette spørgsmål om generalisering.

3.6.3 Praktisk gennemførlighed

Interviewene blev i begge tilfælde optaget på en Audio Recorder Olympus DM-650. Interviewet med jobkonsulenten har en varighed på 1:17:41 og blev foretaget på konsulentens kontor på jobcentret. Dette interview fungerede ved at den ene af os interviewede jobkonsulenten, mens den anden observerede. Den af os, der observerede, blev budt ind undervejs ift. ekstra relevante spørgsmål samt til at sikre, at interviewerens havde afdækket alle spørgsmål klart nok. Herefter gik interviewerens videre til næste tema. Interviewet med den ledige har en varighed på 1:23:30 og blev

foretaget hjemme hos informanten. Ved dette interview var den ene af os også primær-interviewer, men vi valgte her at have en mere afslappet tilgang til interviewet, hvorfor co-intervieweren i højere grad deltog i interviewet fremfor som observatør. Dette var alene på baggrund af personlig præference.

3.6.4 Interviewpersoner

Vi vil i indeværende afsnit beskrive nogle af de overvejelser, vi har gjort os i valget af vores informanter, herunder hvilke krav vi havde til informanter samt hvordan vi kunne få tilgang til dem.

Vi valgte at søge adgang til informanter, ved at tage kontakt til forskellige jobcentre i Nordjylland i håbet om, at de kunne hjælpe os med at formidle kontakt til informanter, der kunne belyse problemformuleringen - både ledige og jobkonsulenter. Vi henvendte os således telefonisk til alle jobcentre i region Nordjylland. Vi blev enige om at de ansatte skulle formidle, til de ledige, at vi søgte informanter til projektet, og at de ledige så ellers selv skulle tage kontakt til os, uden om jobcentrets kendskab. Dette blev angivet til to jobcentre, som ytrede ønske om, at ville samarbejde med os. Vi havde som følge heraf mulighed for kontakt med 6 jobkonsulenter gennem jobcentrene, hvorfra vi valgte at tage kontakt til én som opfyldte vores krav om at have arbejdet i beskæftigelsessystemet i mere end to år. Vi kom dog kun i kontakt med én ledig, som følge af vores samarbejde med jobcentrene, som heldigvis opfyldte vores krav om: minimum at have været ledig i et år, ikke være dimittend, ikke være på vej på pension eller efterløn, ikke være ledig på grund af mentale eller fysiske problemstillinger og som havde haft tilknytning til arbejdsmarkedet i minimum 2 år. Det var dog ikke informanten selv, der tog kontakt til os, som forventet, men jobcentret der fik lov til at videregive vedkommendes oplysninger, således at vi skulle tage kontakt.

Ved denne form for udvælgelse af informanter, er vi opmærksomme på de etiske problemstillinger vedrørende adgang og kontakt gennem en organisation, som muligvis også ønsker at høre resultaterne fra projektet. Således risikerer vi, at den ledige og jobkonsulenten kan føle sig udsatte, hvilket vi især er opmærksomme på, idet vi kun har én ledig og én jobkonsulent, hvorfor de er ret genkendelige for de pågældende jobcentre. Disse overvejelser uddyber vi yderligere i afsnittet ”3.6.5 Etik”. På denne måde, er vores informanter så vidt muligt udvalgt med en

forventning om, at de med deres erfaringer og viden kan give os et indblik i, hvordan det opleves at være ledig og være en del af et beskæftigelsessystem, som jobcentret. På forhånd havde vi dog bekymringer om, at vores informanter ville være “pragteksemplariske” eksempler på en ledig og en jobcenterkonsulent, da vi fandt dem via jobcentrene, som kunne have organiseret kontakt til de jobkonsulenter og ledige, som de vidste havde samme overbevisning, som den de var interesserede i at fremlægge.

3.6.5 Etik

Med forskning følger etiske problemstillinger, hvilket vi i dette afsnit vil forholde os til. En af de grundlæggende etiske problemstillinger ved kvalitativ forskning, er at det omhandler menneskers personlige liv og de erfaringer og intime detaljer, som er indlejret heri (Brinkmann, 2010, p. 429; Brinkmann & Kvale, 2017, p. 259). Yderligere placerer vi med vores forskning disse menneskers private ytringer og livsaspekter i det offentlige rum (Brinkmann, 2010, p. 429; Brinkmann & Kvale, 2017, p. 259).

I vores projekt har vi sikret samtykke fra vores to informanter gennem en skriftlig samtykkeerklæring inden interviewene (jf. Bilag 3). Med denne blev de gjort opmærksomme på projektets formål, om deres frivillige deltagelse og anonymitet, at de kunne stoppe deltagelsen uden konsekvenser, at transskriptionen og optagelserne slettes når projektet slutter og opbevares sikkert og forsvarligt undervejs samt at de til enhver tid kunne henvende sig til os på telefon eller mail med spørgsmål til projektet.

Vi har i projektet sikret os anonymitet ved at give informanter og de medvirkende jobcentre pseudonymer, ligesom vi med bynavne og lignende har maskeret dem, så de ikke kan lokaliseres. Vi har dog en yderligere overvejelse mhp. fortrolighed. For som tidligere beskrevet i afsnit “3.6.4 Interviewpersoner” bliver vores informanter meget genkendelige for de jobcentre, som har forvaltet kontakt til informanterne for os. Vi opmærksomme på, at jobcentrene som har formidlet kontakten til informanterne, måske også er interesserede i resultaterne. Vi gjorde os derfor en overvejelse om at fortrolighedsstemple projektet. Dette fandt vi ikke nødvendigt, da vi ikke mener, at der fremkommer kompromitterende informationer eller analyser i

vores projekt. Endvidere har vi på intet tidspunkt indgået aftale om at præsentere fundene af vores speciale for jobcentrene.

4. Redegørelse af teori

4.1 Agens

I dette afsnit vil vi redegøre for og gennemgå agency, ud fra Paul Hoggetts (2001) beskrivelse og forståelse af dette. Dette gør vi for senere at kunne benytte agency i analysen af interviewene, men vi gør det ligeledes for at få en bedre forståelse for individets position og muligheder i arbejdsløsheden.

4.1.1 Grundlaget for Paul Hoggetts agens teori

Paul Hoggett (2001, p. 37) udvikler sit agens-begreb, som følge af at der socialpolitisk eftertrages en radikal men kritisk forståelse af agens-begrebet, og som han er i tvivl om det tidligere agens-begreb udviklet af Anthony Giddens, kan leve op til. Han starter således ud med at beskrive, at der i velfærdsforskning er en tendens til at have et enten/eller perspektiv, hvor skyld, typisk placeres enten hos individet eller hos samfundet (Hoggett, 2001, p. 37). Det er denne enten/eller tankegang i forhold til agens, som Hoggett (2001) forsøger at overkomme, ved at udvikle en model der dels kan tage højde for det kreative, refleksive velfærdsindivid, men som også kan indbefatte de tendenser folk har, i forhold til at afskrive sig selv agens, eller til at være destruktive mod sig selv eller andre (Hoggett, 2001, p. 38). Med dette formål om at kunne indbefatte de positive, såvel som negative dimensioner hos individet, ligger spørgsmålet om refleksivitet (Hoggett, 2001, p. 38). Dette er endnu et punkt hvor Hoggett (2001), tager afstand fra Giddens udlægning af agens, idet Giddens (if. Hoggett, 2001, p. 38) mener at individet altid er refleksivt bevidst, selvom det måske ikke kan artikulere hvorfor det handlede på en given vis. Da strukturer i Giddens (if. Hoggett, 2001, p. 38) forståelse ikke har eksistens, udover den reproduktion som menneskelige aktører skaber, vil mennesker også altid være bevidste om de regler og normer strukturer har, da de er med til at reproducere dem. På denne vis mener Giddens (if. Hoggett, 2001, p. 38), at vi altid har et valg, hvorfor de begrænsninger vi som mennesker møder, såsom forpligtelser, kan benyttes af en aktør, til at forme sit liv (Hoggett, 2001, p. 39). Dette bestrider Hoggett (2001, p. 40f) ud fra den forståelse

at individet er passioneret og impulsivt samt ofte vil handle prærefleksivt, på baggrund af disse impulser, men også på baggrund af, at den sociale verden ofte er fyldt af ambivalens, tvetydighed og tragedie. Hoggett (2001, p. 40f) foreslår ligeledes en forståelse af individet som værende fragmenteret, i den forstand at en person har flere selver, der er præget af forskellige sindstilstande, og som kommer i spil på baggrund af den sociale situation vi befinder os i samt de roller vi påtager os. Disse forskellige selver relaterer vi til i forskellig grad, idet vi identificerer os med nogle af dem, mens andre virker fremmede for os (Hoggett, 2001, p. 41). Dette benytter Hoggett (2001, p. 40f) til at forklare hvordan mænd der har udøvet hustruvold, i deres beskrivelse af volden, nægter sig skyldige både i beskrivelsen af hvad der dengang skete, men også i den efterfølgende genfortælling. Denne udlægning af det fragmenterede selv, har dog også konsekvenser for beslutningstagningsprocessen, da dette, sammen med den situerede kontekst, medfører vanskeligheder i beslutningstagningen (Hoggett, 2001, p. 41). Det er således ikke kun situationen, der kan være ambivalent og tvetydig, det er ligeledes de fragmenterede selver, der kan være i intern konflikt (Hoggett, 2001, p. 41). Som Hoggett (2001, p. 42) beskriver, betyder dette dog ikke at der ikke eksisterer en identitet. Det betyder i stedet, at identiteten, som konstrueret gennem narrativer, er en fiktion der hjælper individet med finde et ståsted i nuet, men også fungerer som en vejledning til fremtidig ageren (Hoggett, 2001, p. 42). Identiteten kan i denne forstand forstås som forsøget på at fastholde konsistens og kontinuerlighed i eksistensen, hvilket kan gøre det vanskeligt for individet at forholde sig refleksivt til de ting der bryder med dette selvbillede (Hoggett, 2001, p. 42). Dermed præsenterer Hoggett (2001, p. 42), vores refleksivitets begrænsning, som værende forbundet til vores frygt og selvbillede.

Efter Hoggetts (2001, p. 43) mening, er det vigtigt i en forståelse af agens, ikke at sætte lighedstegn mellem agens og konstruktivitet. Som han beskriver er der intet, der nødvendigvis er konstruktivt eller positivt ved agens (Hoggett, 2001, p. 43). Vi kan med vores agens både være destruktive, men ligeledes være medskabende i vores afhængighed og magtesløshed (Hoggett, 2001, p. 43). I forståelsen af agens er det derfor vigtigt at have en teori eller model, der både kan rumme agens som refleksiv og ikke-refleksiv, der kan indeholde en forståelse af agens som værende impulsiv, og som en nøje beregnet handling (Hoggett, 2001, p. 43). Når der tales om agens, er det dog også vigtigt at vende fortegnet, og se på de områder hvor individer er magtesløse, da det er umuligt at tale om agens uden også at tale om det modsatte

(Hoggett, 2001, p. 43). Hoggett (2001, p. 43) beskriver derfor tre områder hvor mennesker er magtesløse; magtesløshed overfor naturen og skæbnen, magtesløshed overfor undertrykkelse og magtesløshed der opstår som konsekvens af at vi vender vores vrede indad mod os selv.

4.1.2 Magtesløshed i agens

Med magtesløshed overfor naturen og skæbnen, beskriver han den modvilje der eksisterer mod at acceptere de begrænsninger der nu engang er pålagt os, såsom vores kroppe, at verden har begrænsede ressourcer og lignende (Hoggett, 2001, p. 44). Som han beskriver, vil en opmærksomhed og forståelse for dette, skabe mange forandringer inden for det socialpolitiske område, der er fokuseret på helbredelse og som overser omsorg som en væsentlig del af arbejdet med syge patienter (Hoggett, 2001, p. 44). Forskellen mellem helbredelse og omsorg, ligger i at helbredelse medfører en forandring, en forbedring hvortil problemstillingen forsvinder, hvorimod omsorg er en langsommelig proces, der ikke bærer på et løfte om forbedring (Hoggett, 2001, p. 44). Dette stemmer i Hoggetts (2001, p. 44) forståelse, fint overens med diskursen om, eller angrebet på, afhængigheds kulturen, hvilket kan ses som en modvilje mod at acceptere at nogle mennesker har brug for støtte resten af deres liv, uden udsigt til nogen forbedring af deres tilstand. Dette generelle problem med at acceptere begrænsninger, mener han ligeledes kan spores i det fokus der er på empowerment, og den modvilje der er mod mennesker, der ikke vil lade sig empower (Hoggett, 2001, p. 44).

I sin beskrivelse af magtesløshed i forhold til undertrykkelse, tager Hoggett (2001, p. 45) udgangspunkt i en beskrivelse af, at Giddens (if. Hoggett, 2001, p. 45) ser refleksion i et positivt lys, som noget der gør os i stand til at ændre og sætte spørgsmålstejn ved tingenes tilstand, frem for at acceptere dem. Med henvisning til Archer (1990, if. Hoggett, 2001, p. 45), argumenterer Hoggett derimod for, at en udeladelse af eller et manglende fokus på, hvordan institutioner kan arbejde uden for vores refleksive bevidsthed, ikke formår at indbefatte hvad der karakteriserer institutioner. Pointen er, at vi godt kan være refleksivt bevidste om forhold, uden nødvendigvis at kunne ændre dem (Hoggett, 2001, p. 45). Dette eksemplificeres ved henvisning til, at man godt kan være bevidst om racisme, multinationale virksomheder eller statsligt bureaukrati, uden nødvendigvis at kunne ændre disse

forhold (Hoggett, 2001, p. 45). Det er derfor nødvendigt at gøre sig bevidst om begrænsningerne ved refleksivitet; at der forekommer situationer hvor individer er pålagt krav og forventninger, der ikke umiddelbart kan lade sig omvende til ressourcer (Hoggett, 2001, p. 45). Uden en tilkendegivelse af disse begrænsninger, risikerer man at overse individets egen forståelse af sig selv som et objekt, der bliver påvirket af tingenes tilstand og man risikerer at underminere klassemæssige forskelle (Hoggett, 2001, p. 46). Magtesløshed påvirker dog ikke kun hvad vi gør, det kan også påvirke hvad vi tænker (Lukes, 1974, if. Hoggett, 2001, p. 46), gennem den måde der tales om tingene på, eller gennem sund fornuft (Hoggett, 2001, p. 46). Det kan godt være vi er i stand til at fornemme uretfærdigheden, men ikke er i stand til at sætte ord på tingenes tilstand eller alternativer hertil (Hoggett, 2001, p. 46). Dominans i forhold til magtesløshed bliver derigennem evnen til at påvirke, hvad folk kan tænke (Hoggett, 2001, p. 46).

Magtesløshed der opstår som konsekvens af, at vi vender vreden indad mod os selv, mener Hoggett (2001, p. 46f) har relation til den ambivalens vi som mennesker oplever. Denne ambivalens kan forstås ud fra tidligere udlægning af det fragmenterede selv, hvor de forskellige selver kan have modstridende ønsker eller impulser (Hoggett, 2001, p. 46). En person kan derfor have ambivalente følelser omkring eksterne eller interne forhold, som det kan være nødvendigt at acceptere eller slå sig til tåls med (Hoggett, 2001, p. 46). Hoggett (2001, p. 46) bruger her eksemplet om parforhold, hvor man kan nære negative følelser mod ens partner, på baggrund af de fejl og mangler man opfatter, de har. I nogle tilfælde kan det dog være for vanskeligt at acceptere denne ambivalens der opleves, hvormed individet erstatter ambivalensen eller vreden mod den anden, med en indre konflikt (Hoggett, 2001, p. 46). Den vrede eller ambivalens individet nærer mod noget, bliver i stedet rettet mod individet selv, hvormed individet slipper for at skulle acceptere ambivalente følelser, men i stedet risikerer at ende i depression, som følge af selvbebrejdelsen eller selv-hadet (Hoggett, 2001, p. 46). Den vrede man ikke kan acceptere, eller ikke kan få afløb for, ved at rette mod den anden, bliver derfor i stedet rettet mod en selv, hvormed det bliver muligt at sætte ord på den (Hoggett, 2001, p. 46). For Hoggett (2001, p. 47), kan depression derfor også forstås som et totalt sammenbrud af agens, hvor frygten for ens egne aggressive impulser mod den anden, ender med at blive rettet mod sig selv. En fuld forståelse for agens bliver, efter Hoggetts (2001, p. 47) mening, nødt til at forholde sig til dette destruktive

aspekt af agens, at vi som mennesker sommetider er med til at gøre os selv magtesløse.

4.1.3 Hoggetts model for agens

Ovenstående dimensioner af agens, forsøger Hoggett (2001) at sammenfatte i en model. I Hoggetts (2001, p. 47) udlægning, bevæger individer sig, imellem de forskellige kvadranter i modellen, på forskellige tidspunkter, og i forskellige kontekster. Formålet med modellen er altså ikke at beskrive at forskellige personer ligger fastlåst i én kvadrant (Hoggett, 2001, p. 47).

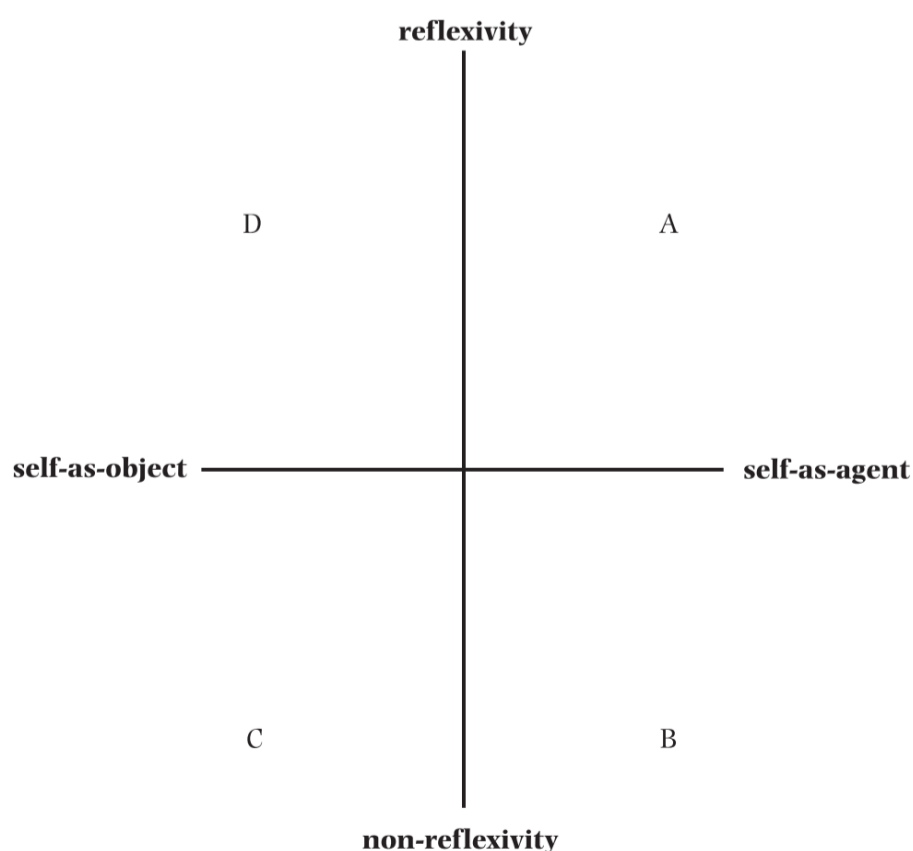

Figure 1. A model of agency

Figur 1: Hoggetts agensmodel (Hoggett, 2001, p. 47).

I kvadrant A er det agentiske individ, bevidst og aktiv medskaber af sin egen fortælling, på trods af at denne udfolder sig i omstændigheder som individet ikke selv har valgt (Hoggett, 2001, p. 47). Fra den agentiske forståelse i kvadrant A, er individet selv ansvarlig for de valg der til- og fravælges, inden for de begrænsninger der eksisterer som følge af klasseforskelle, køn, etnicitet etc. (Hoggett, 2001, p. 47).

Som Hoggett (2001, p. 47) dog nævner, er det vigtigt at huske på at dette ikke er ensidigt positivt; Individet kan også benytte denne agens på en destruktiv vis.

I kvadrant B opfatter individet stadig sig selv som agentisk, men er ikke refleksivt bevidst om sine valg eller handlinger (Hoggett, 2001, p. 48). Hoggett (2001, p. 48) benytter her eksemplet om mænd der udøver hustruvold, men som fraskriver sig ansvaret for handlingen. Denne ansvarsfraskrivelse mener Hoggett (2001, p. 48) kan anskues som manglende refleksivitet om egen handling. I vores forståelse kan ansvarsfraskrivelsen ses som manglende refleksivitet, i det mændene ikke refleksivt vil anerkende deres egne handlinger, og ved henvisning til det splittede selv ikke kan eller vil acceptere denne side af dem selv.

I kvadrant C anskues individet som et ikke refleksivt objekt (Hoggett, 2001, p. 48f). Det er i denne kvadrant at en agensforståelse, såsom den tidligere beskrevne undertrykkelse ved dominans, kommer til udtryk (Hoggett, 2001, p. 48f). Den manglende refleksivitet kan som også tidligere beskrevet, forstås som en konsekvens af undertrykkelsen og den manglende evne til at udtrykke dette sprogligt (Hoggett, 2001, p. 49). Men den manglende refleksivitet kan som nævnt også skyldes at man ikke tør konfrontere de sider af sig selv, man ikke vil kendes ved og de forandringer dette kan forårsage (Hoggett, 2001, p. 49). Det er i denne kvadrant, at der er risiko for at individet ser sig selv som objekt, som bliver påvirket af eksterne kræfter og som ikke nødvendigvis kan gøre noget ved disse eksternt skabte rammer; men ligeledes kan denne magtesløshed også være påvirket af at individet vender vreden mod sig selv (Hoggett, 2001, p. 49).

Den sidste kvadrant, kvadrant D, omhandler når individer er bevidste og refleksive om f.eks. den undertrykkelse de ligger under, men ikke føler de har mulighed for at påvirke deres situation (Hoggett, 2001, p. 50). De er således objekter for de eksterne magter, på trods af at de er bevidste om den undertrykkelse de er underlagt (Hoggett, 2001, p. 50). Hoggett (2001, p. 49f), giver her eksemplet med racisme, hvor et individ kan være bevidst om den forskelsbehandling der foregår - positiv såvel som negativ - men ikke føler at kunne gøre noget ved situationen, uden f.eks. at bekræfte de fordomme, som den anden nærer.

4.2 Empowerment

I dette afsnit vil vi give en indføring i de forskellige aspekter af empowerment forståelsen indenfor litteraturen generelt ift. en begrebsforståelse, men også med særligt fokus på empowerment som tilgang i beskæftigelsesmæssigt arbejde. Afsnittet har ikke til hensigt at give en udtømmende indføring til begrebet, men vil indeholde en mindre kortlæggelse af begrebets forståelses- og praksisramme. Afsnittet vil desuden indebære en indføring i vores forståelse og brug af empowerment perspektivet, som vi benytter det i analysen.

Ifølge Solava Ibrahim og Sabina Alkire (2007) er empowerment begrebet et meget bredt koncept, som kan defineres på adskillige måder. I deres artikel redegør de selv for 29 forskellige definitioner af empowerment, som på daværende tidspunkt var i brug (Ibrahim & Alkire, 2007, p. 383). Med henblik på disse definitioner kan empowerment omhandle hvordan mennesker tager kontrol over deres eget liv, som et delelement af menneskets agens. Empowerment kan også omhandle social mobilisering ift. hvordan socialt udstødte grupper kan få en stemme og kræve forandring. Andre taler igen om empowerment i forhold til magtrelationer og dertilhørende dynamikker, herunder hvordan mennesker i et lokalt samfund sammen kan udfordre disse magtrelationer eller hvordan enkelte individer kan sættes i stand til at deltage og holde institutioner ansvarlige, for blot at nævne et par stykker (Alkire, 2005 if. Ibrahim & Alkire, 2007, p. 380; Bennet 2002 if. Ibrahim & Alkire, 2007, p. 380; Craig & Mayo, 1995 if. Ibrahim & Alkire, 2007, p. 380; Narayan, 2005 if. Ibrahim & Alkire, 2007, p. 380). Den danske sociolog John Andersen (2005, p. 7) beskriver ligeledes, at empowerment er et meget flertydigt begreb, som kan tolkes ind i forskellige ideologier og meningshorisonter - herunder neoliberale, socialliberale og transformative tilgange, som vi vil vende tilbage til senere. Ibrahim og Alkire (2007, p. 383) beskriver, at empowerment er tæt relateret til andre begreber som agens, autonomi, selvstyring, selvbestemmelse, frigørelse, deltagelse, mobilisering og selvtillid.

Med respekt for de mange forskellige definitioner, der findes af empowerment begrebet, vælger vi at fokusere på John Andersens (2005) definition af begrebet i

dette projekt. Dette gør vi, fordi denne tilgang har fokus på både det individuelle niveau og på organisations/gruppeniveau, hvilket giver mening for vores projekt ift. spillet mellem de ledige og de systemer, de indgår i. Da disse systemer involverer både stat og jobcentre, som er statsstøttede institutioner, er det derfor relevant at anskue empowerment fra et organisatorisk grundlag, såvel som fra det individuelle udgangspunkt, hvilket denne definition af empowerment kan belyse. Vi vil derfor i dette afsnit gøre brug af John Andersens definition af empowerment.

Andersen (2005, p. 7) beskriver empowerment som et begreb, der sætter fokus på processer, hvorved det bliver muligt for underprivilegerede individer eller grupper at modvirke afmagt. Empowerment handler ifølge Steven Arnfjord og John Andersen (2014, p. 81) desuden om at kunne sætte disse underprivilegerede individer eller grupper i stand til at forbedre deres evner til at skabe, overskue og kontrollere forskellige materielle, sociale og kulturelle ressourcer.

4.2.1 Horisontal og vertikal empowerment

Ifølge Andersen (2005, p. 13) handler empowerment både om at ændre det han kalder horisontale og vertikale relationer. Empowerment på det *horisontale* niveau handler om at ændre på relationen mellem nogle aktører på samme niveau, som eksempelvis at få hvide fattige, der ser fattige sorte som trusler, til at se dem som alliancepartnere i kampen mod fattigdom (Andersen, 2005, p. 13). Horisontal empowerment handler derfor om at kunne styrke netværk mellem aktører på samme niveau, så de støtter hinanden i at forbedre deres handlemuligheder (Andersen, 2005, p. 13). Ved denne form for empowerment styrkes handlekraften mellem aktørerne på samme niveau (Arnfjord & Andersen, 2014, p. 82).

Den *vertikale* empowerment handler om at ændre på såkaldte vertikale samfundsmæssige magtrelationer, eksempelvis den arbejdsløses rettigheder ift. job og indkomst i samfundet (Andersen, 2005, p. 13). Vertikal empowerment handler derfor om, at grupper af mennesker eller hele lokalsamfund styrkes og sættes i stand til at udfordre økonomiske og politiske magtcentre, samt aktører på højere niveauer i samfundet, som fx. arbejdsgivere og forvaltninger, men også samfundsdiskurser. Denne form for empowerment omhandler styrkelse af magtpositioner opadtil (Arnfjord & Andersen, 2014, p. 82).

Det er vigtigt at understrege, at empowerment ikke kun handler om handlingskapacitet gennem formelle politiske institutioner, som folketing og kommunalbestyrelser. Det handler også om den diskursive eller retoriske handlingskapacitet i offentligheden og medierne f.eks. i forhold til udfordring af dominerende “sandhedsregimer” som eksempelvis “ældrebyrden” eller et stemplende fjendebillede af indvandrere eller af boligområder såsom ghettoer. (Andersen, 2005, p. 13f).

4.2.2 Neoliberal, socialliberal og kritisk empowerment

Andersen (2005) nuancerer empowermentbegrebet på flere måder. Dette sker ved både at dele empowerment op i en vertikal og en horisontal variant, men det nuanceres også gennem identifikationen af tre yderligere forståelser af begrebet.

Andersen (2005) identificerer tre forskellige tilgange til empowerment; en neoliberal, en socialliberal og en kritisk transformativ forståelse (p. 8f).

Den *neoliberale* forståelse af empowerment indebærer at kunne forbedre individers eller grupperes evner til at kunne forfølge egne mål, uden at de sætter sig kritisk overfor ulighedsskabende samfundsstrukturer (Andersen, 2005, p. 8). Ifølge Andersen (2005, p. 8) bliver resultatet imidlertid at ulighed øges, gennem frisættelse af det frie marked, der medfører en friere dynamik i samfundet. Dette styrker dem, der i forvejen er privilegerede, til at fastholde og udbygge deres økonomiske, sociale og statusmæssige magt (Andersen, 2005, p. 8). En anden forsker Maja Andersen (2019, p. 780) beskriver, at der ud fra den neoliberale forståelse af empowerment i jobcenter-sammenhæng, sikres flere muligheder for borgere ift. beskæftigelsessystemet, idet borgerne selv skal stå til ansvar for deres fejltagelser og forfølge deres succes. I vores forståelse lader dette sig gøre, ved at den individuelle borger i højere grad er frisat, fra systemets krav og rammer, og således selv får mulighed for at påvirke sit forløb. Et eksempel på dette kunne være at den ledige ville kunne komme ud i virksomhedspraktik, så ofte som vedkommende ønsker, da de ikke er underlagt krav og rammer. John Andersen (2005, p. 8) pointerer dog at en faldgrube ved neoliberal empowerment kan blive, at det er de borgere med flest ressourcer, der får mest ud af denne individualistiske empowerment forståelse.

Den *socialliberale* forståelse af empowerment indebærer en forståelse af en reformering af velfærdsinstitutioner, hvori den eksisterende bureaukratiske styrede

velfærdsstat i højere grad skal omfatte inddragelse og individ myndiggørelse af de involverede mennesker (Andersen, 2005, p. 8). Grundlæggende sætter man sig heller ikke her kritisk overfor de underliggende strukturer og vilkår, der i samfundet skaber ulighed, desintegration, social eksklusion og manglende politisk og social inklusion (Andersen, 2005, p. 8f). Maja Andersen (2019, p. 780) udtrykker, at empowerment i den socialliberale forståelse omhandler de individuelle brugere og består i individuel empowerment af mennesker generelt. Denne forståelse understreger empowerment af individet gennem støtte og samarbejde til forskel fra den neoliberale forståelse.

Den *kritisk transformative* forståelse af empowerment indebærer et fokus på en øget kollektiv kritisk bevidstgørelse og en forbedring af handlingsmuligheder, som medfører forbedrede muligheder for marginaliserede individer, grupper og organisationer (Andersen, 2005, p. 9; Andersen, 2019, p. 780). Handlemulighederne opstår ifølge Maja Andersen (2019, p. 780) ved at forstærke den magt, som kan influere strukturen og de undertrykkende betingelser. John Andersen (2005, p. 8) pointerer i denne forbindelse at det kritiske empowermentperspektiv sætter fokus på forbindelsen mellem levevilkår og rettigheder på den ene side og ændringer i den subjektive bevidsthed, selvopfattelse og kollektive handlingsmuligheder på den anden side. Ifølge Maja Andersen (2019, p. 780) er udgangspunktet for denne tilgang til empowerment den strukturelle forklaring af social ulighed, hvor ledighed kan ses som en social konstruktion og ikke et individuelt nederlag. John Andersen (2005, p. 9) beskriver den kritiske empowerment tilgang som havende udgangspunkt i at mulighedsstrukturerne - herunder økonomisk, statusmæssigt og institutionelt - og ikke udelukkende de individuelle handlingsmuligheder, bør ændres, gennem grundlæggende samfundsforandringer.

4.3 Positionering

I dette afsnit vil vi gennemgå positionering, da vi tænker at der i ledighedssystemet uundgåeligt eksisterer et element af positionering. Dette tænker vi på baggrund af at ledige er underlagt visse krav, for at modtage deres dagpenge. Vi vil derfor gennemgå de dele af positioneringsteori, vi finder relevante i forhold til senere analyse, med udgangspunkt i Noomi Matthiesen (2015) og Rom Harré og Fathali Moghaddam (2003).

Matthiesen (2015, p. 7) beskriver hvordan positioneringsteori kan udgøre en linse, hvorfra vi kan forstå hvordan mennesker navigerer i de strukturelle, samfundsmæssige og personlige rammer og betingelser de indgår i, hvorigennem de forhandler deres identitet og deltagelsesmuligheder. Matthiesen (2015, p. 8) argumenterer desuden for, at mennesker ikke blot selv aktivt forhandler deres positioner og bliver positioneret af andre, men også bliver *trukket* ind i positioner. I forlængelse af dette betoner Matthiesen (2015, p. 8) ligeledes behovet for anvendelsen af begrebet *deltagelse* i forsøget på at forstå hvordan mennesker forhandler deres deltagelse i verden. Mennesker er i konstant forhandling omkring målsætninger, bekymringer, perspektiver samt formål, og i dette positionerer mennesker sig selv og andre i øjeblikksinteraktioner som bestemte subjekter i konkrete, situerede kontekster (Matthiesen, 2015, p. 8).

Matthiesen (2015) beskriver, med udgangspunkt i Harré og Moghaddam (2003), hvad positioneringsteori er. Hun beskriver tre kernebegreber for positioneringsteori; Positioner, Storyline og Handlen (Matthiesen, 2015, p. 8).

Positioner skal forstå som en samling af rettigheder og pligter til at handle på en bestemt måde, som kan medføre, at der er visse andre sociale handlinger, individet ikke kan foretage. Dette skal forstås ud fra en moralsk normativ orden, som de indgår i, hvorfor der vil være bestemte forventninger til, hvordan en deltager i en bestemt position handler i specifikke situationer. Disse positioner er dynamiske, hvilke betyder at mennesker har forskellige positioner som de kan anlægge sig, tilstræbe at være i, blive pålagt, blive fordrevet fra, blive nægtet adgang til eller forhandle (Matthiesen, 2015, p. 8; Harré & Moghaddam, 2003, p. 6). Desuden forekommer

positionerne altid i relation til andre personer i bestemte kontekster (Matthiesen, 2015, p. 8).

Det næste kernebegreb *handlen* bruges til at understrege, hvordan alle sociale handlinger fremstiller en socialt meningsfuld handling til konteksten (Matthiesen, 2015, p. 8; Harré & Moghaddam, 2003, p. 6). Harré & Moghaddam (2003, p. 6) eksemplificerer dette ved det at give hånd, som en bevidst handling, som eksempelvis kan være udtryk for en hilsen, et farvel, et tillykke eller en indgåelse af et væddemål, således at en bestemt handling kun kan forstås ud fra meningen og formålet med handlingen.

Storyline - fremover *fortælling* - bruges til at beskrive de bestemte normer og allerede etablerede handlemønstre, der er definerende for mennesket ud fra normative konventioner. Fortællings-konceptet bruges til at situere menneskelige interaktioner i historiske og socialt producerede kontekster, hvor betydningen af hvad de siger og gør, allerede er defineret på forhånd (Matthiesen, 2015, p. 8).

Således kortlægger Matthiesen (2015) og Harré og Moghaddam (2003) kernebegreberne for forståelsen af positioneringsteori. Matthiesen pointerer yderligere at denne form for positioneringsteori ofte fokuserer på hvordan mennesker aktivt producerer den sociale virkelighed og positioner gennem det lingvistiske domæne (Davies & Harré, 1991, p. 45 if. Matthiesen, 2015, p. 9), men advokerer gennem argumenter af Jean Lave (2011 if. Matthiesen, 2015, p. 9) for, at materielle objekter og redskaber også kan have betydning for positionering.

4.4 Stigmatisering

I dette afsnit vil vi redegøre for stigmatisering. Som beskrevet i indledningen, er der en tendens til generelt at anskue ledighed, som selvforskyldt, som et produkt af dovne eller magelige individer. Vi tænker derfor, at stigmatisering er relevant for vores analyse, og for at kunne forstå den måde hvorpå individer bliver positioneret og endvidere den måde de oplever systemet og ledighed på.

Bruce Link & Jo Phelan (2006, p. 528) definerer stigmatisering som et fænomen, der opstår, når en række indbyrdes forbundne komponenter eksisterer samtidigt. I deres artikler *Conceptualizing stigma* (2001) og *Stigma and its public health implication* (2006) beskriver de, hvordan fem aspekter udgør grundlaget for stigmatisering; kategorisering, stereotypisering, adskillelse, statustab og magt (Link & Phelan, 2001, pp. 367-376; Link & Phelan, 2006, p. 528).

Det første aspekt *Kategorisering* beskriver hvordan en gruppe af mennesker bliver tilskrevet en bestemt egenskab og bliver placeret i en bestemt kategori. Selvom de fleste menneskelige forskelle er socialt irrelevante, er visse forskelle som eksempelvis hudfarve, IQ og seksuelle præferencer ifølge Link og Phelan (2006, p. 528) mere fremtrædende i flere sociale kontekster. Link og Phelan (2006, p. 528; 2001, p. 367) pointerer med dette, at der er en social udvælgelsesproces, der bestemmer, hvilke forskelle der vurderes at være af social betydning, samt hvilke der ikke gør. Når først disse kategoriseringer er skabt, og blevet vurderet til at være af social betydning, bliver det et overset element, da det indgår som en selvfølgelig forskel i folks bevidsthed (Link & Phelan, 2001, p. 367).

Det andet aspekt *Stereotypisering* involverer den proces hvorved den kategoriserede person bliver sammenkædet med uønskede egenskaber (Link & Phelan, 2006, p. 528). Link og Phelan (2001, p. 369) benytter en definition af stigmatisering, som "en egenskab eller karakteristika som medfører en social identitet, der bliver devalueret i bestemte kontekster" (Link & Phelan, 2001, p. 369) og advokerer for, at dette aspekt af stigmatisering både involverer en kategorisering og en stereotypisering. Herved sammenkobles kategoriseringen med nogle uønskede karakteristika og påtvinger de stigmatiserede personer et mærkat, som former stereotypen (Link & Phelan, 2001, p. 369). Kategorisering og stereotypisering

anskues af Link & Phelan (2001, p. 369) som automatiske tankeprocesser, som muliggør en kognitiv effektivitet i det sociale liv, i situationer hvor mennesker laver øjeblikkelige, ubevidste vurderinger af verden og mennesker ud fra kulturelle kategorier, som skaber mening og orden.

Det tredje aspekt *Adskillelse* beskriver hvordan den kategoriserende gruppe separerer "dem" - den stigmatiserede gruppe - fra "os" - alle de andre (Link & Phelan, 2006, p. 528). I denne forbindelse opstår stigma, når sociale kategorier medfører en adskillelse af os og dem, hvor grupper af mennesker bliver anset som nogle, der er meget anderledes fra det kollektive "os". "De" bliver i denne forstand set som en fare for "os", fordi de anses at være umoralske, dovne, aggressive etc. (Link & Phelan, 2001, p. 370). De andre komponenter, kategorisering og stereotypisering, skaber således rationale for at tro på, at negativt kategoriserede folk er fundamentalt anderledes fra folk som ikke deler deres egenskaber (Link & Phelan, 2001, p. 370).

Det fjerde aspekt *statustab* belyser hvordan stigmatiserede mennesker oplever diskrimination og tab af status. Link og Phelan (2006, p. 528) argumenterer i denne forbindelse for, at når mennesker bliver kategoriseret, lukket ude og forbundet med uønskede egenskaber, opstår der et rationale om, at kunne devaluere, afvise og ekskludere dem. Med denne forståelse er mennesker derfor stigmatiseret, når det, at de bliver kategoriseret, lukket ude og forbundet med uønskede egenskaber, gør, at de oplever tab af status og diskrimination (Link & Phelan, 2001, p. 370f). Link og Phelan (2001, p. 371) beskriver at konsekvensen af en succesfuld negativ kategorisering og stereotypisering er en nedjustering af personens status i det overordnede samfundsmæssige hierarki. Dette sker, fordi personen er blevet forbundet med nogle uønskede egenskaber, som reducerer vedkommendes status hos dem der stigmatiserer (Link & Phelan, 2001, p. 371). Ifølge Link og Phelan (2001, p. 371) er studier om hierarki, og om hvordan det påvirker den enkeltes position i konteksten, i denne sammenhæng vigtige, idet de viser, hvordan det, at have en status der er devalueret i det bredere samfund, kan lede til ulighed i sociale interaktioner. Hierarkiet kan i denne henseende være bestemt ud fra egenskaber som hudfarve, køn, race etc. (Link & Phelan, 2001, p. 371). Ifølge Link og Phelan (2001) kan diskriminationen af en person i et hierarki finde sted på to måder; gennem *individuel* eller *strukturel diskrimination* (Link & Phelan 2001, p. 372f). Det vil sige, at en person kan blive direkte diskrimineret af en anden person i en social kontekst eller at

en person kan blive strukturelt diskrimineret gennem institutioners praksisser (Link og Phelan, 2001, p. 372). Den strukturelle diskrimination finder sted, når strukturen i et system er med til at diskriminere. Dette sker eksempelvis ved at en person med mentale eller fysiske handicaps bliver begrænset i deres adgang til et job, fordi man antager at de mangler nogle bestemte egenskaber, der er ønskværdige ift. specifikke jobs (Link & Phelan, 2001, p. 372). Derfor kan diskrimination på begge niveauer medføre tab af status for den stigmatiserede person og få indflydelse på personens livsudsigter, idet de kan blive fravalgt eller behandlet dårligt på grund af kategorisering og stereotypiseringen af dem (Link & Phelan, 2001, p. 373).

Det femte og sidste aspekt *magt* beskriver betydningen af magtforhold ift. den stigmatiseredes handlemuligheder. Betydningen af magt står ifølge Link og Phelan (2006, p. 528) klart i situationer, hvor mennesker med minimal magt forsøger at vende stigmatiseringen fra dem. Ifølge Link og Phelan (2001, p. 375) er magtrelationer ved stigmatisering ofte et overset aspekt, fordi magtforskelle i mange situationer bliver taget for givet. Dette sker, fordi der er en tendens til at fokusere på de egenskaber og kategoriseringer der associeres med en person, der eksempelvis har et handicap eller står uden et arbejde, og hvordan man kan afhjælpe dette, i stedet for at være opmærksom på magtfordelingen mellem dem der har problemstillingerne og dem der ikke har (Link & Phelan, 2001, p. 375). Magt og magtforhold er ift. stigmatisering vigtige aspekter, fordi det handler om, at stigmatisering kun kan finde sted, hvis en person eller gruppe af personer har magten til at stigmatisere andre - gennem social, økonomisk eller politisk magt. Det kan kun ske, hvis den ene part har magten til at sørge for, at det bliver anerkendt af andre, at den anden part tilhører en bestemt kategori, som med en bred betydning i samfundet ikke er ønskværdig (Link & Phelan, 2001, p. 375f). Dette betyder at magtfordeling er et vigtigt aspekt af stigmatisering, idet folk der bliver stigmatiseret og diskrimineret ofte ikke har den kulturelle, økonomiske eller politiske magt til at kunne give igen, sådan at det får betydning for den anden part. De kan altså ikke kæmpe tilbage og ofte, forbliver de uden magt i forhold til egne handlemuligheder (Link & Phelan, 2001, p. 376).

4.5 Governmentality

I dette afsnit vil vi redegøre for governmentality. Vi vil ikke i dette projekt lave en gennemgående governmentality analyse, men vi vil gøre brug af aspekter derfra. Governmentality bidrager endvidere positivt til projektet, med en forståelse af hvordan magtforhold er en indlejret del af praksis. Vi har derfor valgt at uddrage de elementer fra governmentality, som vi finder relevante ift. belysningen af vores problemformulering. Vi mener endvidere at governmentality går fint i spænd, med de andre teoretiske tilgange vi har gjort brug af og at den kan bidrage til at skabe en bro, mellem den personlige oplevelse og den praksis individer indgår i.

Ordet governmentality kan ses som en sammenlægning af de to ord; Government og Mentality (Dean, 2010, p. 24). For at starte ved det første, *government*, sættes dette ofte i relation til Michel Foucaults (1982, if. Dean, 2010, p. 17) ordspil, “conduct of conduct”. Ordspillet går på den dobbelte betydning af ordet conduct, der enten kan betyde at lede eller styre, eller kan betyde adfærd (Dean, 2010, p. 17). Når disse to betydninger af ordet sammensættes i ordspillet the conduct of conduct, bliver fokus derved, hvordan adfærd styres (Foucault, 1982, p. 789f). Betydningen af ordet government, omhandler altså i denne sammenhæng hvordan adfærd kan styres, som Foucault (1982, p. 790) beskriver det “*To govern, in this sense, is to structure the possible field of action for others*” (Foucault, 1982, p. 790). En distinktion Foucault (1982, p. 790) drager, mellem government og andre former for magtudøvelse, er at government altid indeholder et element af frihed. Der gives i den forbindelse eksemplet om en mand der er lænket, hvorved hans frihed er ham fuldstændig berøvet (Foucault, 1982, p. 790). I et sådant tilfælde er der ikke tale om government, da der ikke er frihed til at handle, da mandens situation er totalt determineret (Foucault, 1982, p. 790). At der ikke her er tale om government eller en magtrelation, kan ses i forlængelse af det tidligere citat om, at government omhandler en strukturering af områderne for handling (Foucault, 1982, p. 790). En mand der er lænket, indgår ikke i en magtrelation, og bliver ikke styret, i det at hans muligheder for handling ikke er blevet struktureret eller guidet, men i stedet er blevet ham frataget (Foucault, 1982, p. 790). I det fortløbende vil vi referere til governing som; *Styring*.

Mentality refererer til de tanker man gør sig og de forståelser man har vedrørende et givent område (Dean, 2010, p. 26). Det kan eksempelvis omhandle den viden og de værdier vi handler ud fra, når vi ændrer diæt (Dean, 2010, p. 26). Dean (2010, p. 26) giver eksemplet med at en diæt eksempelvis kan være pga. af en forståelse af, at man skal indtage mindre kolesterol, eller at den kan være i forbindelse med bestemte religiøse overbevisninger. På den måde kan en bestemt aktivitet såsom eksempelvis at faste, udgøre flere forskellige praksisser, alt efter mentaliteten der ligger til grund der for (Dean, 2010, p. 26). Eksemplet med fasten viser ligeledes, hvordan bestemte mentaliteter kan udgøre grundlaget for vores egen styring af os selv (Dean, 2010, p. 20). Med dette menes, at bestemte overordnede mentaliteter, såsom at det er attraktivt at være slank, kan medføre, at vi handler og retter vores handlen mod os selv på en bestemt måde (Dean, 2010, p. 20). Governmentality omhandler netop også studiet af hvordan bestemte mentaliteter kan forsøges fremmet, idet disse udgør og medskaber mulighederne for handling (Dean, 2010, p. 21). Det er dog vigtigt at holde for øje, at disse praksisser og teknikker som benyttes mod sig selv, også kan tage form af modstand mod de overordnede mentaliteter, i et forsøg på at ændre den måde vi gør tingene på (Dean, 2010, p. 21). At analysere mentaliteter i governmentality er således at analysere hvordan bestemte tanker og forståelser bliver forbundet med og bliver en del af de praktiske og tekniske måder vi former og omformer vores adfærd. Det omhandler hvordan vores tanker og adfærd bliver en del af, men også former vores praksisregimer (Dean, 2010, p. 27).

Når denne forståelse af government og af mentality lægges sammen i governmentality, får vi et felt der interesserer sig for hvordan vi former og skaber bestemte muligheder og begrænsninger for handlen, for andre, såvel som for os selv (Dean, 2010, p. 20; p. 28). Governmentality omhandler altså de måder hvorpå vi forsøger at forme, skabe og ændre andres såvel som vores egne; valg, ønsker, livsstile og bestræbelser (Dean, 2010, p. 20). Som Dean (2010, p. 31) beskriver omhandler det studiet af praksisregimer, hvilket forstås som de rutineprægede og ritualiserede måder vi gør bestemte ting på, på bestemte tidspunkter. Ideen bag, eller formålet med governmentality, er at kunne forstå de magtrelationer der eksisterer og som ikke umiddelbart er synlige uden et analytisk indblik (Dean, 2010, p. 16).

At analysere praksisregimer eller styring, er i Deans (2010, p. 37) forståelse, at lave flere forskellige slags analyser. Vi vil nu kort skitsere hvordan disse regimer af

praksis kan analyseres ud fra Deans (2010) forståelse. For at kunne gøre dette finder vi det dog relevant med en kort gennemgang af hvornår det er relevant at udføre en analyse af praksisregimer og styring af adfærd.

Dean (2010, p. 37) beskriver at regimer af praksis eksisterer, og kan genkendes, når der inden for et vist område eksisterer en stabilitet og sammenhæng mellem visibilitet, mentalitet, teknologier og agens, på en sådan måde at de udgør en selvfølgelig praksis, der bliver taget for givet. For Dean (2010, p. 37) giver det mening at lave en analyse af government, når ovenstående praksis omhandler en styring af adfærd. Vi tænker at det, ud fra denne beskrivelse, er relevant med et fokus på praksisregimer i forbindelse med jobcentre, da jobcentre kan tænkes at have et overordnet projekt om at styre adfærd.

Vi vil nu gennemgå de processer, Dean (2010 pp. 37-50) beskriver er relevante for at kunne få indblik i de praksisregimer, og dertilhørende magtrelationer, der eksisterer når vi er involverede i styring af adfærd.

4.5.1 Problematiseringer

For Dean (2010, p. 38) er udgangspunktet for en analyse af governmentality at finde de øjeblikke, hvor der bliver sat spørgsmålstejn ved styring og de øjeblikke hvor styring bliver et problem. En problematisering kan netop forstås som det at sætte spørgsmålstejn ved styring af adfærd (Dean, 2010, p. 38). Dean (2010, p. 38) beskriver endvidere at det er hensigtsmæssigt at starte med at fokusere på de konkrete situationer, hvori aktører begynder at stille spørgsmålstejn ved hvordan styringen af dem foregår. En problematisering af government opstår således når aktører begynder at undre sig over egen eller andres opførsel, og kan derfor både forekomme som en undren over hvordan vi former styring (engelsk: conduct government), eller hvordan vi styrer adfærd (engelsk: govern conduct) (Dean, 2010, p. 38). Det kan dog være vanskeligt at differentiere mellem dem der bliver styret og dem der styrer, da begge parter typisk er underlagt styring (Dean, 2010, p. 38). Et tænkt eksempel kunne være den jobcenteransatte, der styrer de ledige, men som selv bliver styret af de målsætninger og den lovgivning, der er skabt. Problematiseringer opstår på baggrund af de teknikker, sprog, vurderinger og vidensformer, der eksisterer inden for et bestemt praksisregime (Dean, 2010, p. 38). I forlængelse af dette beskriver Dean (2010, p. 39) vigtigheden i at sætte spørgsmålstejn ved

hvordan. Med dette menes, at der skal stilles spørgsmål ved det grundlag, der har givet opstand til problematiseringer, altså til de steder hvor styring kan siges at blive et problem, og endvidere hvad der sker når vi bliver styret og når vi styrer andre (Dean, 2010, p. 39). For Dean (2010, p. 39) involverer dette at man undersøger alle de nødvendige komponenter og betingelser i et praksisregime, der er nødvendige for at kunne udøve styring.

4.5.2 Government som en rationel og tankemæssig aktivitet

Government, som rationel og tankemæssig aktivitet, omhandler den viden der opstår fra og sætter retningen for styring af adfærd (Dean, 2010, p. 42). At få indblik i dette omhandler at stille spørgsmål ved hvordan tanker, viden, ekspertise og strategier bliver brugt i praksis (Dean, 2010, p. 42). Men det handler ligeledes om, at spørge ind til hvordan bestemte tanker forsøger at reformere denne praksis og hvordan bestemte praksisser skaber bestemte former for viden (Dean, 2010, p. 42). Som eksempel beskriver Dean (2010, p. 43) hvordan det giver bedre mening at forstå velfærdsstaten, som de praksisser der bliver udført i institutioner og den måde de organiseres efter et bestemt ideal, end at forstå velfærdsstaten som en række konkrete institutioner.

Dean (2010, p. 39) fortsætter endvidere med at beskrive, hvordan det ikke kun er betingelser for styring, der skal inddrages i analysen af praksisregimer, men ligeledes hvordan disse teknikker er tænkt. Til grund for betingelserne for styring, ligger der specifikke måder at tænke på, som forsøger at ensrette og rationalisere praksisregimerne og de teknikker der eksisterer heri, i forhold til specifikke målsætninger (Dean, 2010, p. 39). Pointen med alt dette er, at magt i governmentality tilgangen, ikke forstås som noget der er placeret hos en enkelt person, eller position, men at magt opstår på baggrund af de praksisser, teknikker, og forståelser, der ligger til grund for en bestemt måde at styre adfærd (Dean, 2010, p. 40). Vi tænker et eksempel på dette, ville være spørgsmålet om, hvorvidt en jobcenteransat kan siges aktivt at have taget magten over den ledige. I denne sammenhæng må svaret være et rungende nej, da dette ville betyde at alle jobcenteransatte havde lyst til og havde taget magten over ledige. Dette er ikke det samme, som at sige, at den jobcenteransatte ikke har magt over den ledige. Men måske skal spørgsmålet om magt, som governmentality foreskriver, forstås ud fra de praksisser, teknikker og

forståelser som er en del af embedet, samt den måde hvorpå den ledige agerer på i samspillet. På denne vis kan den jobcenteransattes relative magt over den ledige forstås på baggrund af f.eks. de forskrifter der er for arbejdet med de ledige, de teknikker de benytter sig af i dette arbejde og de forståelser der ligger til grund for denne måde at arbejde på. På denne vis beskriver governmentality at magtrelationer er resultatet af praksisregimer og de rationaler og tanker der har informeret praksisregimet (Dean, 2010, p. 40).

4.5.3 Fokus på skabelsen af identiteter

Dette aspekt af governmentality indebærer et fokus på hvilke identiteter, som styringen bygger på, men også hvordan der gennem styring skabes bestemte typer identiteter (Dean, 2010, p. 43). Dette kan eksempelvis anskues som den forståelse af identiteter og personer, en given praksis har (Dean, 2010, p. 43). Et eksempel på dette, tænker vi kan ses i den måde, skoler er blevet pålagt at offentliggøre deres resultater. Ideen bag dette var at forældre så selv kunne "shoppe" skole, og vælge den skole der har de bedste resultater. Dette bygger således på en forståelse af mennesker, eller personer, som *homo economicus*, der træffer valg på baggrund af økonomiske rationaler. I dette eksempel tænker vi at man kan spore en forståelse af mennesker som økonomiske og rationelle væsner. Som tidligere nævnt, omhandler skabelsen af identiteter dog ikke kun de identitetsforståelser, bestemte praksisser bliver skabt på baggrund af, men også hvordan disse praksisser søger at forandre identiteter (Dean, 2010, p. 43). Hvordan bestemte praksisser forsøger at rette personer mod noget bestemt, kan forstås i forlængelse af spørgsmål såsom; hvordan forventes det at individerne opfører sig? Hvordan bliver bestemte typer adfærd problematiseret? Hvilke rettigheder og pligter har de? Hvordan håndhæves disse rettigheder og pligter? Hvordan bliver visse evner og værdier fremmet eller hæmmet? (Dean, 2010, p. 43). Det er dog vigtigt at fremhæve at praksisser og de dertilhørende styringsregimer ikke bestemmer eller determinerer måder at være individ på, men i stedet forsøger at fremme visse evner, kvaliteter og statusser (Dean, 2010, p. 43). Styringsregimer er succesfulde med dette projekt, i det omfang personer begynder at påtage sig denne mentalitet, og vurdere sig selv ud fra disse standarder og mål (Dean, 2010, p. 44). Det handler altså om den måde personer identificerer sig med og forsøger at efterkomme bestemte målsætninger, forståelser og idealer der

indebærer spørgsmål, såsom hvordan man får en arbejdsløs, der modtager offentlige ydelser, til at identificere sig som en aktiv jobsøgende (Dean, 2010, p. 44).

5. Analyse

I følgende kapitel vil vi analysere de to interviews vi har foretaget. På baggrund af interviewene har vi identificeret tre overordnede kategorier, som vi finder relevante i besvarelsen af vores problemformulering; *Samarbejdsrelation og ansvar*, *Magtesløshed og systemets rammer* og *Dobbeltmoral - Stigmatisering af ledige*. I det første interview møder vi jobkonsulenten Ida, der arbejder med ledige på et jobcenter i Nordjylland. I det andet interview møder vi den ledige, Anna, som har været arbejdsløs og tilknyttet et jobcenter i omkring halvandet år. De to informanter har ingen forbindelse til hinanden og beskriver derfor ikke processen omkring ledighed direkte ift. hinanden.

Gennem analysen fandt vi, at samarbejdsrelationen mellem den ledige og jobkonsulenterne er vigtig ift. hvordan den ledige føler sig set og hørt i systemet og positioneret, samt hvordan den ledige oplever denne positionering og de dertilhørende handlemuligheder. Vi fandt yderligere, at der i samarbejdet mellem ledig og jobcenter opstår en magtesløshed for den ledige på grund af uigennemskuelige praksisser i beskæftigelsessystemets rammer. Dette sker med udgangspunkt i den tvetydige rolle og position jobcenteret indtager, da dette involverer både at kontrollere og at motivere de ledige, hvorfor vi ligeledes fandt, at der indlejret i systemets rammer er bestemte forståelser af, hvordan en ledig skal opføre sig, som sætter dem i en bestemt position i systemet. Slutteligt fandt vi, at ledighed i sig selv bliver stigmatiserende for den ledige både i beskæftigelsessystemet, men også gennem samfundsdiskursen. I forlængelse heraf fandt vi, at vores ledige informant selv udtrykker en dobbeltmoral ift. ledighed, fordi hun sættes i en position, hvor hun stigmatiserer andre ledige, for at forsvare sig selv mod positionering og stigmatisering.

Vi er med denne struktur opmærksomme på, at der kan forekomme nogle skarpe opdelinger mellem positiv og negativ. Dette er dog den måde vi har valgt at strukturere kapitlet på, for at tydeliggøre og overskueliggøre de mange nuancer af vores analyse, der indbyrdes har stor sammenhængskraft.

5.1 Samarbejdsrelation og ansvar

I denne første del af analysen har vi valgt at undersøge kategorien *Samarbejdsrelation og ansvar* med udgangspunkt i den positive samarbejdsrelation i systemerne omkring den ledige, som både den ledige og jobkonsulenten beskriver som vigtig. Gennem analysen stod det klart, at samarbejdsrelationen i arbejdet med og omkring den ledige er af stor betydning for et vellykket forløb på jobcentret. I dette afsnit analyserer vi derfor på den positive samarbejdsrelation og denne relations betydning for den lediges positionering og handlemuligheder i systemet. Desuden fandt vi gennem analysen, at ansvarliggørelse og ansvarsfordelingen udgør en del af grundlaget for den positive samarbejdsrelation mellem ledig og beskæftigelsessystem, hvorfor ansvar vil ses gennemgående i denne del af analysen. Vi har i dette afsnit valgt at opdele Samarbejdsrelation og ansvar i to undertemaer, som er hhv. *Den positive samarbejdsrelation* og *Handlemuligheder*

5.1.1 Den positive samarbejdsrelation

Et tydeligt eksempel på, hvordan en positiv samarbejdsrelation fungerer, ses ved Annas beskrivelse af hvordan hun og hendes nuværende jobkonsulent griner og hygger, når hun er dernede, fremfor at det bliver en formel relation, hvor fokus udelukkende er på jobsøgningen. Dette ses når hun beskriver sin jobkonsulent:

Hun er bare generelt virkelig et godt forstående menneske. Altså vi kan sagtens lige sidde og grine og have det hyggeligt, når nu jeg lige er dernede, selvom det egentlig burde være noget bum bum bum, nu er det her strengt og så skal vi egentlig bare lige snakke om at det her og det her og det her. Der er en god stemning med hende. Helt fantastisk stemning. Jeg er så glad for, at det er hende jeg kom ned til også fordi at hun tænker også bare lidt mere over det også når hun går egentlig og ved amen nu har jeg lige et møde med Anna om et par dage, så hvad kunne vil lige / Man kan godt mærke hun ligger noget arbejde i det. At det ikke bare er, nu tager vi lige den næste og så tager vi den næste, der er noget arbejde i det bag. Det er rart. (Bilag 2, ll. 534-546).

Anna beskriver i ovenstående citat, at hun er glad for sin tildelte jobkonsulent, fordi hun er et forstående menneske og at de kan sidde og grine og hygge sammen og ikke udelukkende være seriøse hele tiden. Hun giver i denne henseende udtryk for, at en god relation med sin jobkonsulent afhænger af, om hun har en god stemning med hende, at hun føler at jobkonsulenten er forstående for hendes situation som ledig og ikke blot bliver behandlet som endnu en ledig i rækken, men at jobkonsulenten lægger noget i sit arbejde med den enkelte. Ud fra Annas oplevelse af, at jobkonsulenten har tænkt på hende, tolker vi at Anna oplever at jobkonsulenten har et personligt engagement i hende, da det ikke bare er endnu et møde, der skal overstås, men at Anna er en person, som hun har gjort sig overvejelser og tanker omkring.

Anna beskriver yderligere, at der i den positive relation også er plads til de negative følelser hun føler for jobsøgningen, som de sammen kan få vendt til noget positivt og arbejde videre på i fællesskab. Hun beskriver det med:

Altså jeg har også kommet nogle gange og været vildt opgivende. 'Altså jeg kan ikke overskue det her mere, jeg er ved at være træt af det her, jeg gider ikke høre på flere afslag nu'. 'Nej, men så synes jeg vi skal arbejde på fremad', 'ja tak i stedet for'. Så hun er meget sådan ja kom, nu skal du det. Så griner vi lidt af det her i stedet for, så har vi noget positivt med det i stedet for (Bilag 2, ll. 1486-1493).

Med ovenstående citat beskriver Anna hvordan hendes jobkonsulent hjælper hende med at se positivt på tingene og hjælper hende videre i sin søgen efter job. Denne relation bliver derfor sigtet mod et fælles mål, hvor vi skal se fremad, hvorfor det ikke blot er Anna der alene bærer ansvaret for at komme videre i processen med at finde job. Jobkonsulenten byder i forlængelse af dette ind med handlemuligheder og motivation og siger, så kan du lige gøre det her og får Anna videre med sin søgning. Vi ser her, at Anna og jobkonsulenten på mange måder deler ansvaret i Annas jobsøgning, idet jobkonsulenten byder ind med muligheder, som Anna kan gøre brug af. Ansvarsområderne varierer dog, da Anna er den ansvarlige for at komme i job, hvorimod jobkonsulenten påtager sig ansvaret, for at motivere og støtte Anna i at finde muligheder og motivere hende til at blive ved. Anna føler sig dog ikke alene i sin jobsøgning, da hun føler at jobkonsulenten, engagerer sig aktivt i denne, på trods

af at hendes jobkonsulent ikke aktivt tager del i selve det konkrete arbejde mht. ansøgninger og ansættelsessamtaler.

Jobkonsulenten Ida beskriver også, at det er vigtigt med en god relation. Dette ses da hun udtrykker: ”[...] *jo tættere / eller jo mere åben relation og samtale man har, jo mere udbytterigt bliver samarbejdet også, fordi at man jo så føler at man får hjælp [...]*” (Bilag 1, ll. 615-618). Dette viser, at det at have en god og åben relation gør samarbejdet mellem de ledige og jobkonsulenterne nemmere, fordi de ledige føler, at de får den hjælp, de har brug for. I forlængelse af ovenstående beskriver Ida, at de ledige ofte ønsker individuelle samtaler, fordi de så føler sig set og hørt samt i stand til at udtrykke præcis hvad de oplever (Bilag 1, ll. 831-834). Ida udtrykker yderligere at jobkonsulenterne gerne vil have så godt et samarbejde og relation til de ledige som muligt, fordi den åbenhed, det medfører, sikrer at konsulenterne og de ledige kan lave de bedste aftaler og mål som muligt (Bilag 1, ll. 825-831). Hun beskriver ved dette, vigtigheden af at have en god relation til de ledige, men beskriver det desuden som et redskab til at kunne hjælpe de ledige med at sætte sig mål og lave aftaler, som den ledige således skal leve op til. Den gode relation bliver derfor vigtig for begge parter, idet det giver den ledige motivation til at fortsætte, mens relationen for jobkonsulenterne giver et indblik i den lediges status og kan bruges som et værktøj, hvorigennem jobkonsulenten kan motivere den ledige til at finde job. Relationen mellem jobkonsulenten og den ledige bliver derfor et styreværktøj, som jobkonsulenterne bruger til at sørge for at holde sig opdaterede på de muligheder og begrænsninger den ledige besidder, for derfor at kunne holde de ledige i gang og motivere dem. Dette aspekt belyser, at de ledige og jobkonsulenterne har forskellige ansvarsområder i arbejdet med at få den ledige i job igen. Denne ansvarsfordeling vil vi komme yderligere ind på i afsnit ”5.1.1.2 Motivation og ansvar” og afsnit ”5.1.1.3 Ligeværd i samarbejdet”.

Ida udtrykker desuden at relationen er vigtig for samarbejdet ift. de ledige som har yderligere udfordringer. Det gør hun ved at udtrykke:

Øhm, og hvis ikke at man får skabt nok, nok tillid til at kan få italesat de ting, så kan man heller ikke få præsenteret de muligheder og værktøjer som der er lige præcis for den målgruppe, så det handler jo hele tiden om at få talt ind til, hvad er det præcis der kan være de største udfordringer, lige præcis for dig, hvad er det, hvad er det der er særligt i forhold til din

situation, som vi skal være opmærksomme på... øhm (Bilag 1, ll. 595-602).

Med dette citat beskriver Ida hvordan den relation, de skaber til de ledige, er vigtig for den arbejdsopgave jobkonsulenterne har, med at få de ledige i jobs. Det vil sige, at deres mulighed for at lykkedes med at få den ledige videre fra dagpengesystemet afhænger af hvilke udfordringer der skal overkommes og hvilke tiltag der således skal sættes igang, for at dette kan lade sig gøre. Dette taler ind i, at det ikke ville kunne lade sig gøre uden at have skabt den tillid i relationen, der gør, at den ledige tør italesætte sine udfordringer og barrierer ift. at komme i job. Med ovenstående citat forsøger Ida desuden også at skabe bevidsthed om agens hos den ledige, ved at sætte dem i stand til at se deres handlemuligheder ud fra lige præcis deres situation, med de barrierer og muligheder, de individuelt har. Jobkonsulenten forsøger således at gøre den ledige refleksiv agentisk ift. Hoggets kvadrant A i agensskemaet jf. afsnit ”4.1 Agens”.

5.1.1.1 Opbakning

Den ledige informant Anna udtrykker, at en del af den gode relation er den følelsesmæssige opbakning, som hendes jobkonsulent yder hende under deres samtaler. Jobkonsulenten beskrives som rar og forstående, hvilket gør at selvom Anna føler sig opgivende omkring sin jobsøgning, så hjælper det at tage til samtale på jobcentret (Bilag 2, ll. 219-222). Anna skal til samtaler ved jobcentret en gang om måneden, men som hun beskriver, gør hun brug af samtalerne oftere, fordi hun bare kan kontakte sin jobkonsulent, når hun har brug for det og blive presset ind til et møde hurtigst muligt (Bilag 2, ll. 569-575). I forlængelse af dette beskriver Anna, at jobkonsulenten er god til at give hende en peptalk (Bilag 2, ll. 962-964) og at det beroliger hende, når jobkonsulenten eksempelvis siger:

[...]‘tag det roligt, det skal nok gå det hele, det er jo ikke noget du vil det her, det ved jeg jo godt. Jeg ved jo godt, du ikke synes det er sjovt’. Hun er / Hun er så god til at berolige mig og fortælle mig, at det er okay, at det er ikke min skyld at jeg går hjemme lige nu (Bilag 2, ll. 223-227).

Med ovenstående citat beskriver Anna, hvordan jobkonsulenten med peptalken forsøger at berolige hende med at sige, at det ikke er hendes skyld, at hun er ledig og går hjemme. Med dette ser vi at jobkonsulenten udtrykker en vis forståelse for Annas situation og forsøger at fjerne skylden fra Anna, som finder ro i at blive bekræftet i at vide, at hun faktisk ikke er skyld i, at hun er ledig og at hun gør det, hun skal for at komme tilbage i job, selvom det i denne situation ikke har givet pote endnu. Vi vil i senere afsnit samle op på dette aspekt af ansvar (jf. 5.1.1.2 Motivation og ansvar).

Et andet aspekt Anna beskriver ift. den følelsesmæssige opbakning, er i forbindelse med at hun i perioder har skiftet mellem jobkonsulenter. I de situationer hvor hun skifter meget mellem konsulenter og derfor skal forklare sin situation på ny, medfører det at Anna føler, at det bliver svært at få noget ud af møderne. Når hun derimod har sin faste jobkonsulent, der kender hende og hendes forløb, og ved hvad hun vil og hvad hun indeholder, føler hun, at hun får mere ud af hjælpen fra jobcentret (Bilag 2, ll. 347-353). I den personlige relation med jobkonsulenten, lægger Anna vægt på, at jobkonsulenten er god til at spørge ind til det personlige og tjekke ind med hvordan det går og spørger derfor ikke bare ind til: *''hvad har du søgt, hvad skal du søge, hvad skal vi ellers lave'. Det er også 'hvordan går det derhjemme og har du det godt og er du frisk og du ser lidt skidt ud, er du skidt''* [...] (Bilag 2, ll. 391-394). Med den faste jobkonsulent er det derfor nemmere at tage sig af det personlige, fordi der således er en relation som kan bygges ovenpå, hvor jobkonsulenterne gennem tid kan få opfanget alle de udfordringer, begrænsninger og bekymringer den ledige har, som kan have betydning for, om den ledige kommer i job igen. Dette aspekt taler vores jobkonsulent Ida også ind i. Hun beskriver, at hun generelt har meget fokus på at få talt ind i den lediges personlige situation og trivsel herved, idet dette afspejler hvor mange ressourcer den ledige har til at putte i sin jobsøgning (Bilag 1, ll. 998-1002). Hun beskriver yderligere at eksempelvis det at være mønsterbryder er noget hun spørger ind til hurtigt i forløbet, fordi dette ofte afspejler hvor stor forståelse og støtte, der er for den lediges jobsøgningssituation fra omgangskredsen, hvilket igen har betydning for, hvordan den ledige har det med at stå uden arbejde og være på understøttelse (Bilag 1, ll. 1005-1013). I forhold til dette beskriver Ida at mange ledige aldrig har fortalt deres nærmeste at de er jobsøgende (Bilag 1, ll. 1017-1019). En tolkning kunne derfor være, at grunden til de ledige ikke siger det til deres nærmeste, er fordi netværket ikke nødvendigvis ville have forståelse for det, hvorfor

det kan tænkes at de positive eller negative tanker og følelser den ledige må have ift. sin situation ikke bliver vendt med nogen. I forhold til dette beskriver Ida også at, det er et vigtigt element af relationen mellem ledig og jobkonsulent, at få skabt et sted hvor den ledige kan fortælle præcis hvordan vedkommende har det med sin situation i relation til sin arbejdsløshed og sit netværk (Bilag 1, ll. 1018-1022).

Med ovenstående beskrivelser belyser Ida, hvordan den lediges personlige situation er af stor betydning for, hvordan den ledige generelt takler ledigheden og hvilke ressourcer den ledige således kan putte i sin jobsøgning. Dette har igen betydning for, hvordan Ida sætter den ledige i stand til at tage ansvar for sin jobsøgning og reflektere over de handlemuligheder, den ledige har, dog med hjælp fra hende som motivator. Idas funktion i forhold til de ledige, kan ud fra dette anskues som at sætte de ledige i en reflektiv agentisk position, hvor de på baggrund af deres udfordringer og begrænsninger skal sættes i stand til at træffe nogle valg. Ligeledes er det nødvendigt at få skabt en god relation til de ledige, så de kan berette om deres udfordringer og begrænsninger, og så de kan blive henvist til de mest optimale instanser og tilbud.

Med dette afsnit ”5.1.1.1 Opbakning” har vi beskrevet betydningen af den opbakning den ledige oplever i sit samarbejde med jobcenteret, for at kunne løse den primære problemstilling; ledighed. Vi har med dette afsnit forsøgt at belyse, hvordan den ledige positioneres i jobcentret ved en god relation og derfor forsøgt at svare på, hvordan dette påvirker de lediges forhold til systemet. Opbakning i relationen er et vigtigt aspekt for de lediges fortsatte jobsøgning og et vigtigt element i oplevelsen af den position de er i. Afsnittet lægger op til yderligere at udforske hvordan de ledige så motiveres og ansvarliggøres i praksis, hvilket vi vil gøre i kommende afsnit.

5.1.1.2 Motivation og ansvar

I forlængelse af forrige afsnit om opbakning, beskriver Anna et andet vigtigt aspekt til den gode samarbejdsrelation; Motivation gennem sparring.

Et tydeligt eksempel på dette, er når Anna beskriver den sparring hun får fra sin jobkonsulent:

Ja hun hører mig virkelig, altså der er så meget sparring og det er ikke bare 'okay, okay, okay, okay', det er 'jamen skal vi ikke gøre, skal vi

prøve og skal vi gøre det' og der er så mange gode forslag fra hendes side af, hvor det er baner jeg måske ikke lige selv tænker i og når man har gået ledig så længe jo, så kører man til sidst ind i den samme vane og bare tænker, jeg skal bare gøre det her, det er det jeg har fået at vide. Hvor hun er lidt, 'nej kom, så nu gør vi det her' (Bilag 2, ll. 548-555).

Med ovenstående citat beskriver Anna hvor vigtigt sparring er for hende i sin jobsøgningsproces, men også at den sparring skal have et vist indhold fra jobkonsulentens side, idet jobkonsulenten ikke blot kan sidde passivt og sige ja til alt Anna siger, men også selv skal komme aktivt på banen ift. at finde løsninger og forslag til Annas videre jobsøgning. Med dette ser vi tydeligt at jobkonsulenten bliver en motivator, som vi også så i sidste afsnit (jf. afsnit ”5.1.1.1 Opbakning”) at Idas rolle bliver i relationen til den ledige. Med citatet ser vi, hvordan jobkonsulenten motiverer Anna til at holde sig i gang og hjælper hende ved at foreslå handlemuligheder, når Anna sidder fast. Vi vil udfolde betydningen af disse handlemuligheder senere i afsnit ”5.1.2 Handlemuligheder”, men vil for nu belyse aspekter som motivation og ansvar. Vi tænker at ovennævnte form for motivation i samarbejdet betyder, at jobkonsulenten påtager sig noget af ansvaret for at motivere Anna, hvilket gør det nemmere for hende at bære sit eget ansvar som ledig. Vi tænker også, at jobkonsulenten i praksis sætter Anna i stand til at handle agentisk og reflektivt, fordi jobkonsulenten italesætter de muligheder hun har, og får hende til at reflektere over dem, samtidig med at hun forsøger at inspirere hende til at handle. Vi ser desuden også i ovenstående citat, at der beskrives en *vi*-relation, hvor de klarer situationen sammen, når Anna sidder fast i sin jobsøgningsproces. Denne *vi*-relation beskriver Anna flere steder i interviewet og gør af flere omgange opmærksom på, at jobkonsulentens rolle som motivator gennem sparring i samtalerne er vigtigt for hende, for at kunne klare at blive ved med at søge, hvilket hun beskriver ved:

Det var ikke meget sparring, der var fra nogen af de andre. Det får jeg virkelig nu med hende og det er virkelig vigtigt for mig, altså fordi det er jo hårdt og det er jo ensformigt hele tiden og sidde og sende ansøgning efter ansøgning og uanset hvor lang tid man bruger på dem, uanset hvor mange samtaler man kommer til, jamen hver gang det så lige er et nej, der var godt nok lige en, der var lige en tand bedre end dig eller havde lige en tand mere erfaring end dig. Det er så stort et nederlag hver gang,

altså. Og så i stedet for bare at sige 'nå pyt, så her der får jeg noget sparring, hvad kunne jeg gøre bedre og hvad gør vi næste gang' ... Det er en stor forskel på dem. (Bilag 2, ll. 376-387).

Vi ser i ovenstående citat, at når Anna taler om sin nuværende jobkonsulent, bruger hun ordet *vi* omkring de tanker hun gør sig om at komme videre i jobsøgningsprocessen, som et fælles projekt som hun og jobkonsulenten må samle op på til næste møde. Dog ser vi også at Anna spørger sig selv hvad *hun* kan gøre bedre, hvilket viser at hun stadig er opmærksom på, at det i sidste ende er hende selv, der skal sørge for at komme i job og at det er hende, der skal gøre det bedre til en jobsamtale eller med en ansøgning for at blive ansat. Vi ser især vigtigheden af jobkonsulenten som motivator, når Anna beskriver sit forhold til og samarbejde med andre jobkonsulenter, hun har haft. Vi tænker egentlig ud fra ovenstående citat at Annas nuværende jobkonsulent i overvejende grad gør det samme som de andre konsulenter, som hun dog ikke prissætter nær så højt. Når de andre jobkonsulenter siger "nå pyt" tænker vi dette kan ses som et udtryk for at de ligeledes har en implicit forståelse af, at Anna ikke er skyld i, at hun ikke fik jobbet. Forskellen der dog er mellem hendes egen jobkonsulent, og de andre, er at hendes jobkonsulent præsenterer muligheder, og ting der kan forandres i fremtiden. Der er således ikke nogen af jobkonsulenterne der præsenterer, at det skulle være Annas skyld at hun ikke får jobbet, men forskellen ligger i at hendes egen jobkonsulent giver råd til forbedring og muligheder, mens de andre er mere passive i deres sparring og deres rolle i Annas jobforløb. Ud fra afsnit "4.1 Agens" kan dette forstås som om, at Annas egen jobkonsulent fremmer en følelse af agens hos Anna, når hun præsenterer deres muligheder for fremtidig handlen og forbedring. De andre jobkonsulenter lægger i vores tolkning, mere op til at der ikke rigtig er noget at stille op ved situationen, hvilket ud fra agensafsnittet, kan ses som et udtryk for, at de i højere grad lader Anna forblive i en position som objekt, hvor hendes handlinger ikke kan ændre på situationen.

Anna uddyber yderligere sit forhold til de andre jobkonsulenter i interviewet, da hun kommer tilbage til sin nuværende jobkonsulent og forklarer til hende, at hun ikke gider den process med hele tiden at skifte jobkonsulent. Anna påpeger at hun ikke får noget ud af den form for samarbejde, fordi:

Altså det er jo meget sådan, de var meget 'jamen det finder du ud af, det gør du bare, det må du prøve, så kan du gøre det der'. Ikke meget de lige hjælper mig med noget og kommer med nogle forslag og noget, det var egentlig bare at jeg skulle bare fikse alting selv (Bilag 2, ll. 368-373).

Med ovenstående citat ser vi tydeligt forskellen i relationen mellem de andre jobkonsulenter og den nuværende "gode" jobkonsulent, som hun holder af. Når Anna beskriver de andre jobkonsulenter, beskriver hun for det første, at der ingen sparring var og at hun her skulle gøre alt selv, men vi ser også i hendes beskrivelse, hvordan ordet *du* bliver brugt hele vejen gennem citatet. Dette står i modsætning til den relation Anna har med sin nuværende jobkonsulent, hvor de sammen handler, som et vi, mens de andre jobkonsulenter har været mere fokuseret på, at Anna skulle gøre tingene selv og at hun er ansvarlig for det, hun som ledig gør i sin jobsøgning. Disse modsætningsfyldte forskelligheder i tilgangen til den ledige og samarbejdet med dem, kan forklares ud fra empowerment teori (jf. afsnit "4.2 Empowerment"). Mens Annas nuværende jobkonsulent gør brug af en socialliberal empowerment tilgang, hvor hun forsøger at empower Anna gennem støtte og samarbejde, gør de andre jobkonsulenter i højere grad brug af en neoliberal tilgang til empowerment, hvor Anna i større grad selv står til ansvar for sine fejltagelser og succeser med udgangspunkt i hendes individuelle ressourcer til at finde job jf. afsnit "4.2.2 Neoliberal, socialliberal og kritisk empowerment". Med de to ovenstående citater, ser vi at Anna har nemmere ved at takle ansvarliggørelsen af hende med den nuværende jobkonsulents tilgang til samarbejde gennem socialliberal empowerment, end når hun samarbejder med de andre jobkonsulenter.

Den form for empowerment Annas jobkonsulent bruger i sit arbejde, taler Ida også ind i. Det gør hun ved at pointere vigtigheden af, at:

[...] få italesat det her med, at man, at man har et valg i forhold til, øhh og, og / altså man skal træffe nogle valg, det er vigtigt for mig at tilkendegive at de til og fra valg der bliver truffet, der skal jeg sikre, at de har det rette fundament for at kunne gøre, altså at få skabt, øhm, tydeligheden på... at, at der er nogle valgmuligheder, men at, at det handler om [...] hvad muligheder har man så inden for de rammer, øhh, sådan at øh, at når de er tydelige, så bliver det vedkommende selv, der

siger, jamen så vil jeg gerne det her, eller så må jeg, vil jeg gøre sådan her... øhm... sådan at man går herfra... øhm... med, med nogle ting man har ejerskab for, og nogle specifikke mål, og en, en øget handlekraft ...
(Bilag 1, ll. 1131-1145).

Ovenstående citat belyser vigtigheden af at få italesat hvilke rammer og muligheder der er for den enkelte ledige ift. at komme i job. Vi ser at Ida, ligesom Annas jobkonsulent, forsøger at empower sine ledige, gennem samarbejde med og støtte af dem, ved at kortlægge de muligheder de har og ved at lave handleplaner i samspil med dem, sådan at de kan tage ejerskab over deres beslutninger. Gennem dette belyser Ida derfor også hvorfor sparring og motivation er et vigtigt element ift. at ansvarliggøre de ledige, da dette medfører at de ledige bedre kan foretage beslutninger på et oplyst grundlag.

Med dette afsnit ”5.1.1.2 Motivation og ansvar” har vi beskrevet betydningen af jobkonsulenternes rolle som motivator ift. de lediges jobsøgning. Vi belyser desuden hvordan jobcentret arbejder med motivationen af de ledige som grundlag for ansvarliggørelsen af dem. Med dette ser vi, at de ledige sættes i en position hvor de er ansvarliggjorte for deres jobsøgning. Vi ser dog her, at den relation de ledige har til jobkonsulenterne, får betydning for, hvordan denne position som ansvarlig bliver opfattet, hvilket har betydning for, hvordan den lediges forhold til systemet er. Vigtigheden af denne relation vil vi i kommende afsnit uddybe yderligere på.

5.1.1.3 Ligeværd i samarbejdet

Et andet element, der går igen i den gode samarbejdsrelation, er selve samarbejdet og den følelse af ligeværd, vi oplever at Anna beskriver. Her vil vi igen vende tilbage til og bygge videre på et tidligere aspekt af analysen, nemlig beskrivelsen af *vi*-relationen. Som tidligere beskrevet jf. afsnit ”5.1.1.2 Motivation og ansvar” ser vi en forskel i hvordan Anna beskriver relationen til jobkonsulenterne, alt efter om det er den nuværende eller de andre jobkonsulenter, hun taler om. Her beskriver Anna en *vi*-relation når hun taler om samarbejdet med den nuværende jobkonsulent, mens hun taler om en *du*-relation med de andre. I forbindelse med dette, beskriver Anna yderligere det element, at den nuværende jobkonsulent giver hende plads til at sige fra, hvis der er noget, der går over hendes grænse, hvilket hun beskriver med et

eksempel om, at hun ikke vil have et job, hvor hun skal slå dyr ihjel eller slagte dem (Bilag 2, ll. 523-526). Anna forklarer yderligere: ”*Det var min grænse og det / Hun sagde også jamen det er fornuftigt alle har en grænse. Og jeg tror også at det er vigtigt for mig, at hun respekterer den. Men det har hun også gjort [...]*” (Bilag 2, ll. 527-530). Dette citat viser, at det er vigtigt for Anna at blive respekteret i beskæftigelsessystemet og at hendes grænser respekteres, hvilket vi ser at den nuværende jobkonsulent gør og har forståelse for. Dette citat viser at jobkonsulenten ikke bare respekterer Annas grænser, men også at hun har forståelse for, at der er en grænse som skal sættes og at det er naturligt, at vi alle har det. Anna beskriver her et samarbejde, der er respektfuldt og tæt på at være et ligeværdigt samarbejde. Det skal dog understreges her, at ligeværdet ikke findes i deres positioner ift. hinanden og ansvarsfordelingen i jobsøgningen, idet jobkonsulenten stadig skal godkende Annas grænser og vælge ikke at handle imod disse grænser. Ligeværdet ses derimod ved, at de som mennesker her fremstår ligeværdige, idet Anna og jobkonsulenten taler om grænser, med en forståelse af dem som noget helt naturligt alle har, hvorved jobkonsulenten og Anna på dette punkt er lige. Dette betyder selvfølgelig ikke at Anna og jobkonsulenten kan positioneres som ligemænd - og dermed ligestillede - i deres samarbejde, idet der er bestemte positioner og handlinger de begge skal navigere inden for jf. ”4.3 Positioneringsteori” mht. jobsøgningskrav og myndighed, men som sagt mener vi, at der er ligeværd mellem dem.

Gennem interviewet med Anna giver hun desuden et indblik i, hvordan hendes nuværende jobkonsulent på andre måder giver en følelse af ligeværd og forståelse gennem sin forståelse af beskæftigelsespraksissen. Anna beskriver i denne forbindelse, at hun godt kan mærke, at hendes jobkonsulent ikke blot ser tingene fra systemets side, men at hun også forstår det fra Anna og andre lediges perspektiv og derfor ligesom Anna tænker, at det ikke altid giver mening, de ting som de ledige skal gøre i systemet; hvad de må og ikke må (Bilag 2, ll. 635-638). I forhold til ovenstående om hvordan jobkonsulenten også finder, at systemet ikke altid hænger sammen, beskriver Anna, i forbindelse med hendes ønske om at komme i praktik:

I: Ja, jamen det er hun virkelig, altså der er også mange ting med det system, hvor hun tænker 'det er bare latterligt, det her. Det hænger ikke sammen og det er dumt'. Og det er rart nok at høre at man ikke bare

sidder som arbejdsløs og tænker de ting, at hun egentlig også sidder og tænker, det giver ingen mening det der. Ja. (Bilag 2, ll. 593-598).

Ovenstående citat viser at Anna finder det rart, når det ikke kun er hende der finder systemet besværligt, men at også en myndighedsperson udtrykker, at det faktisk kan være latterligt eller dumt på visse fronter. Ved dette finder de igen den gode relation og det gode samarbejde - *vi*-relationen - ved at finde overensstemmelse i deres forståelse af systemet, som således gør, at de kan finde fælles fodslag omkring samarbejdet. Ved denne situation ser vi, at jobkonsulenten går bag om sin facade og viser sin misfornøjelse med systemet, hvilket kan belyses med Erving Goffmans (1959, p. 109; p. 114f) begreber *frontregion* og *backregion* eller *-stage*. Goffman (1959, p. 110) beskriver frontregion som den performance eller maske individet som performer sætter op for et publikum, så det fremstår at performerens aktiviteter omfatter og opretholder en vis forventet standard. Backregion handler derimod om det tidspunkt individet er sig selv og ikke performer eller sætter en maske op for et publikum, men det sted hvor vedkommende kan slappe af, hvor han kan droppe sin maske og træde ud af sin frontregion karakter (Goffman, 1959, p. 114f). Frontregion er derfor den person, man viser frem i offentligheden, når man skal leve op til visse krav, mens backstage er den private person, man er, når der ikke er nogle krav der skal leves op til. Jobkonsulenten viser i denne situation sin backregion, ved at give udtryk for sin personlige holdning til systemet og bryder derfor med sin frontregion i relationen med Anna. Dette på trods af, at man kunne forvente, at jobkonsulenten ville opretholde en maske som myndighedsperson over for Anna. Ved at vise sin backregion øger jobkonsulenten Annas tillid til hende, ved at de finder noget fælles, som gør at Anna føler sig forstået, set og hørt.

Jobkonsulenten Ida taler også ind i det at skabe den rette relation fra starten, men taler dog ikke meget ind i det ligeværdige samarbejde. Ida beskriver, hvordan de på jobcentret stadig skal huske at de er en myndighed og at det samarbejde de ligger op til, således ikke kan være hundrede procent ligeværdigt, når jobkonsulenterne kan have indflydelse på de lediges dagpenge (Bilag 1, ll. 668-669; ll. 673-676). Ida beskriver desuden, at det derfor er vigtigt at få forventningsafstemt med de ledige i starten af relationen ift. at skabe et udbytterigt forløb: *"[...] sådan at man får skabt, øhh, den rigtige øhh, øhh, relation og det nødvendige samarbejde i forhold til det. Så er der jo rigtig mange muligheder for at, øhh, får den hjælp man rent faktisk har*

brug for [...]” (Bilag 1, ll. 380-383). Ida taler her ind i at få skabt den *rigtige* relation og det *nødvendige* samarbejde, hvilket hun også yderligere pointerer når hun omtaler jobcentrets ABC-planer, som vi vil udforske mere i afsnit ”5.1.2 Handlemuligheder”. Ved dette pointerer hun, at mange ledige har misforstået udbuddet og efterspørgslen, i deres branche, og at der således er højere ledighed end de troede, hvorfor de kan blive nødt til at tage et uønsket job i en periode (Bilag 1, ll. 391-403). Med dette ser vi, at de ledige i samarbejdet må sluge nogle kameler for at komme i job, hvorfor deres grænser risikeres at blive rykket undervejs i forløbet. Dette er Ida som tidligere præsenteret bevidst om, og pointerer at det er vigtigt at få skabt en relation og et samarbejde til at kunne få talt ind i de barrierer og udfordringer, som den ledige så rent faktisk kunne have jf. afsnit ”5.1.1.1 Opbakning”. Med ovenstående ser vi, at der i beskæftigelses-praksissen derfor stadig er en vis respekt ift. den ledige med hensyn til den specifikke situation, den ledige står i.

Vi har i dette afsnit ”5.1.1 Den positive samarbejdsrelation” belyst vigtigheden af samarbejdsrelationen i arbejdet med og omkring den ledige, for at opnå et vellykket forløb på jobcentret. Samarbejdsrelationen og dennes betydning for hvordan den ledige positioneres i systemet og deres forhold dertil, har ligeledes betydning for, hvordan ledige forstår de handlemuligheder, jobkonsulenterne sætter dem i stand til at se ift. deres jobsøgning. Dette vil vi udfolde i kommende afsnit.

5.1.2 Handlemuligheder

Som det fremgik af forrige afsnit, er relationen, den ledige og jobkonsulenten imellem, betydningsfuld ift. hvordan den ledige bliver positioneret og hvordan den ledige ligeledes oplever det, at være en del af systemet. Med dette afsnit vil vi yderligere udforske, hvad denne relation betyder ift. den lediges formåen til at finde handlemuligheder og dermed være den ansvarlige, gode ledige, fremfor den dovne, dårlige ledige.

Et tydeligt eksempel på relationens betydning for den lediges handlemuligheder, ses ved Idas beskrivelser om, at opgaven med at danne en relation til de ledige, og hjælpe dem med at finde rundt, er selve fundamentet for at få de ledige i jobs, fordi: *”[...] det bliver tydeligt for dem hvad det er for nogle til og fravalg man har, og, og at man bliver handlekraftig på det”* (Bilag 1, ll. 1153-1155).

Som der allerede undervejs i analysen er blevet åbnet op for, fandt vi at en stor del af det at være ledig i et beskæftigelsessystem, og som har betydning for, hvordan det opleves at være i dette, handler om handlemuligheder. For den ledige handler det om at kunne se handlemulighederne i sin situation, mens det for jobkonsulenterne handler om at gøre de ledige i stand til at se mulighederne i situationen. Umiddelbart ser vi det samme element omkring muligheder gå igen i begge interviews. Anna taler i denne henseende om forskellige muligheder eller job-baner, som hun og jobkonsulenten finder undervejs, mens Ida taler om ABC-planer og branchespor, som redskaber til at identificere jobsøgningsmuligheder. Dog ser vi med dette også to forskellige tilgange til, hvordan de arbejder med job-banerne.

Ida beskriver at de ledige, når de starter på jobcentret, bliver introduceret for et værktøj, de kalder ABC-planer. Disse planer handler om at få præciseret den lediges jobsøgning ud i tre forskellige branche-spor, for at kunne sprede sin søgning ud over det uddannelsesområde, som den ledige kommer fra (Bilag 1, ll. 192-198; Bilag 1, ll. 855-857). Ida præsenterer at der med hensyn til valgmuligheder, ikke er det store der kan skrues på, andet end den faglige og geografiske mobilitet (Bilag 1, ll. 1137-1139). Herefter tales der individuelt ind i, hvad dette betyder og hvad den ledige kan gøre helt specifikt ift. sin situation (Bilag 1, ll. 213-219), med en snak omkring fakta, i situationen, og om hvordan den ledige og jobkonsulenten i samarbejde kan få den ledige hurtigst muligt i job (Bilag 1, ll. 859-861). Med dette ser vi, at det for Ida og jobkonsulenterne, fra det jobcenter hun kommer fra, er vigtigt at fokusere kræfterne på, at få de ledige hurtigst muligt i job, ved både at forsøge at sætte dem i stand til at se forskellige handlemuligheder, men egentlig også forsøge at opfordre dem til at søge på dem. Ida udtrykker at dette fungerer som en inspiration til de ledige (Bilag 1, ll. 81-86), men vi tænker dog ligeledes at det kan anskues som et kontrollerende element. Ida beskriver også, at: *"[...] vi arbejder med de her ABC-planer, og hvor hurtigt vi sætter et fokus på et hvilket som helst job... øhh, fremfor det job man havde en forventning om at man skulle ud og varetage [...]"* (Bilag 1, ll. 801-804). Dette citat viser, at de ledige hurtigst muligt skal sættes i stand til at få et hvilket som helst job og derfor skal nedtone deres forventninger til hvilke jobs, de kan få. Med dette mener vi, at de ledige bliver opfordret til at søge jobs, der ligger uden for deres uddannelsesfelt eller deres forventninger til, hvad de kunne tænke sig at arbejde med. Dette ses også i det Ida siger: *"[...] så, så, når vi snakker om de her ABC-spor så handler det om at vi får defineret en jobsøgning i nogle forskellige spor, som er*

realistiske og omsættelige, i forhold til den konkrete situation man står i” (Bilag 1, ll. 276-279). Ved dette ser vi, at det handler om at sætte den ledige i stand til at tage ansvaret for sine egne handlemuligheder, men at jobsøgningen skal defineres i forskellige spor, som er realistiske og omsættelige, hvilket må betyde, at der på forhånd er defineret en ramme for, hvordan den ledige må tage ansvar og hvilke spor der kan defineres som realistiske og omsættelige. Vi ser yderligere dette ved, at Ida siger, at de har en vigtig funktion i at få videregivet fakta omkring den lediges jobsøgning, som er afgørende for at få skabt et rigtigt handlemønster ift. at få gjort de rigtige ting for at komme i job (Bilag 1, ll. 1071-1074). Ida beskriver ligeledes, at det er vigtigt for hende at den ledige har grundlaget og fundamentet til at kunne træffe til- og fravalg, men også at hun er med til at tydeliggøre situationen, for at den ledige kan træffe de rigtige til- og fravalg (Bilag 1, ll. 1103-1107). Det kunne derfor tyde på, at der er en rigtig måde at være ansvarlig for sin jobsøgning på, som mange ledige ikke nødvendigvis kender, når de starter, hvorfor det er jobkonsulenternes opgave at sørge for, at de bliver sat i stand til at kunne tage ansvar. Når Ida taler om handlemuligheder og det at træffe det rigtige valg, er det for os et udtryk for at undgå konsekvenserne indlagt i beskæftigelsessystemet, hvor de ledige kan få taget deres dagpenge.

Anna beskriver processen omhandlende handlemuligheder, som et positivt element af sin jobsøgning. Hun udtrykker, at hendes jobkonsulent, ligesom ved Idas beskrivelser, er en stor del af det med at finde og åbne op for nye handlemuligheder i forsøget på at komme i job (Bilag 2, ll. 239-243; ll. 512-521; ll. 841-861). Anna beskriver hertil at hendes jobkonsulent er god til at sætte tanker igang hos hende om muligheder, hun ikke selv har tænkt over, som egentlig er reelle muligheder (Bilag 2, ll. 512-515), men også til at hjælpe Anna med at gøre de ting, som hun selv vil ud og prøve (Bilag 2, ll. 239-243). Anna beskriver selv, hvordan der egentlig var en del jobbaner hun ikke havde overvejet, idet hun hverken så sig kvalificeret til at udføre disse jobs eller for den sags skyld kunne se sig selv i dem forinden (Bilag 2, ll. 841-846; ll. 550-552). Ved dette kan vi bruge Karsten Hundeides (2005) teori om *Pathways* til at forklare, hvorfor den måde jobkonsulenten arbejder med Anna på, giver mening for Anna og at hun føler at mulighederne bliver præsenteret som tilbud, frem for som påbud. Ved pathways forklarer Hundeide (2005, p. 248) at der er et koncept som han kalder *Opportunity situation*, som handler om at belyse alle de handlemuligheder, som et individ har i en given situation, både de muligheder som er

tilgængelige i individets sociale miljø, men også de muligheder som individet anser som relevante og tilgængelige i sin position. Disse handlemuligheder kan deles ind i de muligheder, som giver mening for Anna ift. sin livsstil, kvalifikationer og identitetsforståelse, men også de muligheder som hun kan opfatte som relevante og tilgængelige i hendes position som ledig og som butiksuddannet. Ud fra teorien er der forskellige *life-tracks* i Annas givne situation, som enten ikke er tilgængelige, som er tilgængelige og kongruente med Annas livsstil, som er tilgængelige men ikke opfattede eller som er tilgængelige, men ikke kongruente med Annas livsstil (Hundeide, 2005, p. 248f). Det vi ser at Annas jobkonsulent gør, er at finde tilgængelige *life-tracks*, som Anna endnu ikke har opfattet, men som er kongruente med hendes livsstil. Jobkonsulenten gør dem synlige for Anna, så disse handlemuligheder også er mulige at agere på, hvilket hun ikke nødvendigvis ville have opfattet uden jobkonsulentens hjælp. Dette ses eksempelvis, da Anna taler om, at hendes jobkonsulent har fundet et arrangement, hvor hun kunne høre om jobs inden for ældreområdet (Bilag 2, ll. 835-840), hvortil Anna oprindeligt havde været skeptisk, men ender med at blive positiv omkring det:

Og det er jo ikke noget jeg selv ville tænke i de baner, at det er da bare det jeg skal, fordi jeg har måske bare tænkt, jeg skal ikke være omkring folk der dør. Jeg kan da ikke bare gå og se på folk de dør hele tiden, det er jeg ikke egnet til, det ved jeg da ikke hvordan jeg skal takle. 'Jamen det er jo ikke kun det du skal'. Nå okay, du kan også komme ind og lave andre ting med dem, altså. Det er jo ikke nødvendigvis at folk ligger og dør, det er jo også raske mennesker der skal bruge hjælp til at handle og sådan noget. Nå ja, det havde jeg jo så ikke lige tænkt over at det også kunne være sådan noget. Men det er hun jo god til, altså hun bruger tiden på at finde ting, hvor jeg kan passe ind [...] (Bilag 2, ll. 841-853).

Med ovenstående citat ser vi, at Anna oprindeligt havde tænkt, at et job på ældreområdet slet ikke kunne være noget for hende, fordi hun ikke kan klare at have at gøre, med folk der hele tiden dør omkring hende, men at hun varmer op for muligheden, da jobkonsulenten forklarer hende, hvad jobbet indebærer, hvilket medfører at Anna bedre kan se sig selv i det. Jobbet inden for ældreområdet, bliver dermed en pathway, som er kongruent med hendes selvforståelse og livsstil, men en som hun ikke selv havde opdaget. Anna udtrykker også i forlængelse af snakken om

et SOSU arbejde i ældresektoren og det arrangement hun kan komme til, at jobkonsulenten siger, at Anna kan komme ud og høre noget om det, hvis hun har lyst (Bilag 2, ll. 518-520). Dette viser, at det samarbejde Anna og jobkonsulenten har, om at få Anna i job og undersøge mulighederne, er på Annas præmisser, fremfor at det føles som en mulighed, hun *skal* gøre brug af. Dog siger Anna i denne forbindelse også: ”Du skal ikke sige til mig, hvis jeg har lyst, du skal sige at jeg skal tage af sted og sådan er det jo” (Bilag 2, ll. 520-521). Med dette citat ser vi hvordan Anna har en forventning om at hun i systemet bør presses, hvilket hendes jobkonsulent bryder med. Dette tænker vi kan sammenlignes med tidligere beskrivelse af at Annas jobkonsulent brød med sin frontregion, hvilket forårsagede en forbedret relation mellem konsulenten og Anna. Igen her kan det tænkes at det Anna forsøger at påpege, er hvordan hendes konsulent bryder med Annas forventninger til systemet, hvor Anna forventer, og måske har en ide om, at systemet bør være autoritativt og dikterende. Vi tolker ligeledes at Annas normative beskrivelse af “du skal sige at jeg skal tage af sted”, kan indeholde en forståelse af at kontrol og bestemmelse af ledige, er hensigtsmæssig. Dette vil vi endvidere uddybe i afsnit ”5.2 Magtesløshed og systemets rammer”.

I forlængelse af ovenstående om Anna og handlemuligheder, ser vi også, at Ida og jobcentrenes ABC-planer giver de ledige muligheder for at overskue hvilke handlemuligheder de i virkeligheden har at agere på, ved at bede dem om at søge bredt uden for deres uddannelsesområde med de forskellige branche-spor. Med disse planer bliver det også klart hvilke kongruente, men uopfattede muligheder de ledige har at handle på.

I ovenstående afsnit om handlemuligheder belyser vi, hvordan et aspekt af jobcentrets arbejde med de ledige omhandler at sætte dem i stand til at se handlemuligheder og gøre dem i stand til at tage ansvar for de valg de skal tage i denne henseende. Afsnittet belyser desuden, hvordan jobcentrenes arbejde med ABC-planer, handler om at belyse alle deres muligheder, hvorfor det kan betyde, at de ledige kan se sig nødsaget til undersøge andre life-tracks end dem de havde forventet for at komme i arbejde, ved at skrue på deres mobilitet ift. faglige eller geografiske ønsker.

5.1.3 Delkonklusion

Vi har med analysen belyst betydningen af samarbejdsrelationen i forbindelse med arbejdet mellem ledig og jobcenter og vi har forsøgt at belyse, hvilken position den ledige sættes i, når samarbejdsrelationen hovedsageligt fungerer. Vi fandt her, at den gode relation med jobkonsulenten, og opbakningen heri, er af stor betydning for de lediges fortsatte jobsøgning. Vi har derudover fundet at jobkonsulenten agerer en motiverende rolle, som også fungerer som en ansvarliggørende instans af de ledige, således at de ledige sættes i en position, hvor de er ansvarlige for egen jobsøgning. I denne forbindelse finder vi, at den relation den ledige har til jobkonsulenten får betydning for, hvordan ledige opfatter deres position som ansvarlig, hvilket igen har betydning for, hvordan de lediges forhold til systemet er. Slutteligt finder vi gennem analysen frem til, at den måde jobcentret arbejder med de ledige på omhandler at sætte dem i stand til at se handlemuligheder og på baggrund af dette foretage valg om jobsøgningsprocessen. Ved dette fandt vi desuden, at de ledige derfor kan være nødsaget til, at tage stilling til at gøre brug af andre life-tracks, end hidtil forventet.

Vi har gennem dette analyseafsnit fundet, at samarbejdsrelationen mellem den ledige og jobkonsulenterne er vigtig ift. hvordan den ledige føler sig set og hørt i systemet, samt i denne forbindelse positioneret. Vi har desuden fundet, at samarbejdsrelationen er vigtig for at belyse, hvordan den ledige forstår/oplever denne positionering og de dertilhørende handlemuligheder.

5.2 Magtesløshed og systemets rammer

I dette afsnit vil vi behandle de to kategorier, magtesløshed, og systemets rammer, der fremkom gennem vores IPA. Disse to temaer har vi valgt at gennemgå samtidig, da der ofte er en sammenhæng mellem den følelse af magtesløshed der i interviewene beskrives, og de rammer som der som følge af systemet eksisterer. Der er dog visse punkter hvor disse to temaer ikke hænger sammen, hvorfor vi netop har valgt at kalde afsnittet Magtesløshed og systemets rammer, frem for Magtesløshed i systemets rammer.

Afsnittet ”5.2.1 Magtesløshed i forhold til uigennemskuelige praksisser” vil starte ud med en beskrivelse af de problematiseringer jf. afsnit ”4.5.1 Problematiseringer”, den ledige informant Anna laver ift. jobcentret. Vi finder her frem til at problematiseringerne, opstår som et produkt af magtesløshed, og uigennemskuelighed. Vi viser, hvordan der er flere områder hvor Anna er i tvivl om, hvordan hun kan tillade sig at handle, eller ikke kan se ræsonnementet bag en bestemt form for handling, hun er blevet pålagt. Gennem en analyse af disse situationer, finder vi frem til, at Anna bliver sat i en magtesløs position som følge af uigennemskuelighed i forhold til hvilke rettigheder og pligter, hun har. Vi viser endvidere hvordan hun bliver sat i en position som utroværdig, jf. den kontrol og overvågning hun er underlagt. Dette sammenholder vi med interviewet med jobkonsulenten Ida, og viser hvordan hun omvendt arbejder på at skabe gennemskuelighed, for at undgå at de ledige bliver sat i en magtesløs position.

I afsnit ”5.2.2 Systemets rammer” vil vi komme ind på, hvordan Anna opfatter positioneringen af hende, som en konsekvens ved systemets rammer, og ikke som negative aspekter ved de jobcenteransatte. Vi vil endvidere i dette afsnit præsentere de positive og negative aspekter ved systemets rammer, ud fra Anna og Idas oplevelse. Ved denne gennemgang pointerer vi hvordan agens og tillid/mistillid, er centrale aspekter i vurderingen af systemet som positivt og negativt.

I afsnit ”5.2.3 Den rationelle og tankemæssige aktivitet bag jobcentre”, præsenterer vi rationalerne bag jobcentrene, men ligeledes hvordan jobcentrets praksis fremmer nogle bestemte forståelser og idealer. Disse idealer og forståelser omhandler at individet skal være fleksibelt, og skal tage ansvar for sin ledighed, samtidig med at de ikke giver op.

5.2.1 Magtesløshed i forhold til uigennemskuelige praksisser

Der er flere steder i interviewet med den ledige informant, Anna, hvor hun udtrykker at hun er forvirret og frustreret over de måder jobcentrene fungerer på. I relation til afsnit ”4.5.1 Problematiseringer”, kan de områder, hvor Anna undrer sig og er frustreret over, de måder hvorpå jobcentrene fungerer, anskues som problematiseringer. En problematisering er når vi ser, at regeringen af de ledige bliver et problem og derfor bliver synlig. Med dette afsnit vil vi fremhæve de problematiseringer Anna præsenterer, og endvidere pointere hvordan disse opstår som produktet af uigennemskuelighed og manglende mulighed for at påvirke situationen.

Et af de steder hvor Anna problematiserer jobcentrets praksis, er i en situation hvor hun skal aflevere skriftlig dokumentation for en jobsamtale, da den foregår uden for Danmarks grænser (bilag 2, ll. 1654-1669). Hun undrer sig i denne forbindelse over, at jobcentret fokuserer så meget på at indhente dokumentation for hendes jobsamtale, frem for at forsøge at yde hjælp og spørge ind til, om de kan assistere hende med jobsamtalen (bilag 2, ll. 1658-1663; ll. 1682-1687). Den manglende gennemsigtighed kommer her til udtryk ved, at jobcentret reelt er mere interesseret i at kontrollere omstændighederne for jobsamtalen, end at hjælpe Anna med at øge sine chancer for at lande jobbet. Der er flere andre eksempler på denne manglende gennemsigtighed, som eksempelvis da Anna nævner, at hun sommetider bliver sat til at søge jobs, som hun ikke mener er relevante, da hun ikke kan varetage dem (Bilag 2, ll. 475-484). Eller en situation hvor hun har været ude og aflevere en jobansøgning personligt, og i denne forbindelse afkrydser et felt i sin jobsøgningslog, om at hun har været ude med ansøgningen personligt (bilag 2, ll. 1712-1720). Dette får hun dog at vide, af en jobcenteransat, er forkert, og at hun i fremtiden skal afkrydse det felt der hedder mail/brev (Bilag 2, ll. 1712-1729). Dette stiller hun sig undrende overfor:

[...] jamen det giver jo ingen mening det der, jeg har jo været ude personligt med den her hvad gør jeg hvis du vil se en mail eller et brev?... Jamen det er sådan det er nu... Okay... J: Fik du nogen forklaring på det? I: Nej det var bare sådan det var. J: Det var bare, øhm, ja. I: Ja. C: (griner). J: Specielt. I: Ja, hvad skal man sige til det

altså. Ja. C: Ja, og så kunne du ikke rigtigt gøre andet end bare... I: Nej, man kunne bare makke ret på et eller andet punkt, jaer. (Bilag 2, ll. 1717-1730).

Ved ovenstående ser vi, hvordan Anna bliver bedt om at handle på nogle bestemte måder, som hun ikke selv kan se ræsonnementet bag, og som egentlig heller ikke kan siges at være gennemsigtige, da hun f.eks. i jobloggen skal svare noget andet end hvad hun har gjort. Samtidig ser vi, hvordan der eksisterer et element af magtesløshed i at skulle handle på denne måde uden at få nogen forklaring, jævnfør hendes udtalelse om at man skal makke ret. Med førnævnte citat og de foregående eksempler, ser vi hvordan Anna problematiserer de situationer, der ikke er gennemsigtige, og hvor hun ikke har mulighed for at gøre andet end at "makke ret" (Bilag 2, ll. 1729). Inddrager vi det tidligere teoriafsnit om agens (afsnit 4.1 Agens), kan det tænkes at Anna her problematiserer jobcentrets praksis, da hun er reflektivt bevidst om, at hun er underlagt en form for magt, som hun ikke aktivt kan handle på/imod. I de foregående eksempler på problematiseringer er et fællestræk, at Anna bliver bedt om at handle på bestemte måder ved f.eks. at; give skriftlig dokumentation, søge bestemte jobs hun ikke mener hun kan varetage, og at krydse feltet mail/brev af, selvom hun har været personligt ude med ansøgningen. Annas opførelse eller handlinger bliver altså dikteret, og som hun selv beskriver, kan man på et eller andet punkt bare makke ret (Bilag 2, ll. 1729). Ud fra Hoggetts agensteori jf. afsnit "4.1 Agens", bliver Anna sat i en position, der er at sammenligne med kvadrant D, hvor hun er reflektiv bevidst om den kontrol eller undertrykkelse hun bliver udsat for, men ikke kan handle på denne situation. Med Inddragelse af positioneringsteori jf. afsnit "4.3 Positionering", kan Annas situation forstås ud fra begrebet positioner, der beskriver de rettigheder og pligter en person har i forhold til en anden. Vi ser i ovenstående eksempler hvordan Anna bliver sat i en position, hvor hun bliver pålagt en pligt i form af at handle på en bestemt måde. Alle disse pligter kan forstås som en præmis for hendes rettighed; rettigheden til dagpenge. Vi ser her, hvordan hun bliver sat i en position, hvor hun ikke har mulighed for at handle anderledes, end på den måde hun får dikteret, da det netop er disse handlinger, eller pligter, der retfærdiggør hendes rettighed til dagpenge. Årsagen til at Anna nævner disse situationer i negative vendinger, tolker vi er et produkt af, at hun er bevidst om den magtesløshed hun er underlagt. Vi tænker ikke, at det er den specifikke handling,

som f.eks. at krydse en anden boks af, eller at indsende skriftlig dokumentation, der nager Anna, men at det i højere grad er den magtesløshed hun oplever i forhold til disse krav. Vi tænker dog ikke kun, at det er magtesløsheden der gør sig gældende, men ligeledes den uigennemsigthed der er i hvorfor hun f.eks. skal krydse en anden boks af, end hvad hun reelt har gjort, og skal søge jobs hun ikke kan varetage, der medfører den negative omtale af disse situationer. I forlængelse af positioneringsteorien kan det dog også tænkes at et negativt aspekt ved situationen, hvor Anna skal indsende skriftlig dokumentation for en jobsamtale, er den position hun bliver trukket ind i, i forhold til hendes deltagelse og forhandlingen af hendes formål. Når Anna skal indsende skriftlig dokumentation for jobsamtalen, bryder dette med hendes formål om, at hun deltager i jobcentret for at finde job. I relation til denne situation beskriver hun:

... og jeg sad egentlig og tænkte, tror i virkelig at jeg ville risikere mine dagpenge på at tage en fornøjelsestur rundt i et fly... Af alle ting jeg kunne gøre, så tror i jeg ville risikere det på det her... Jeg synes det var det latterligste, en ting er at de skulle gemme telefonsamtalen, men at jeg skal sidde og sende det her ind... altså... Jeg synes det var... altså ... Virkelig ikke at have tiltro til nogle mennesker ... Jeg har ingen grund til at lyve om det her, hvorfor i alverden skulle jeg gøre det, det er lidt som i, du skal sende det her ellers tror jeg ikke på dig... (Bilag 2, ll. 1658-1667).

Ovenstående citat kan tolkes som et udtryk for at jobcentret, gennem kravet om dokumentation, implicit sætter spørgsmålstegn ved Annas formål, og at Anna i denne position ikke har mulighed for at forhandle hvad hendes formål er, da hun ved at nægte dem dokumentationen, principielt bekræfter jobcentret i det formål de har tillagt hende. Det kan her tolkes, at Annas oplever formålet med sin egen deltagelse i jobcentret, som det at komme i job. Når jobcentret derimod beder hende om skriftlig dokumentation, kan det tolkes som et udtryk for, at de tænker at formålet med hendes jobsamtale er at holde ferie. Pointen er, at Anna ikke har mulighed for at forhandle sit formål med jobcentret, da en undladelse af at indsende dokumentationen, kan tolkes som en bekræftelse af, at hendes formål er at holde ferie. Hun bliver trukket ind i en position af mistillid, som hun ikke kan forhandle eller ændre. Selvom hun efterkommer kravet om dokumentation, ændrer dette ikke på jobcentrets fremtidige

automatiske mistillid til hende, og hun kan således ikke ændre sin position som upålidelig. Dette kan ligeledes tænkes at være årsagen til, at Anna i ovenstående citat fremhæver, at det er som om de ikke har tiltro til nogle mennesker. Det er ud fra denne formulering ikke kun tiltroen til Anna der mangler, men ligeledes tiltroen til de andre ledige.

Magtesløsheden i uigennemskuelige praksisser, fremgår ligeledes i Annas beskrivelse af en hændelse, hvor hun er blevet sat på sygedagpenge som følge af en skade (Bilag 2, ll. 762-772). Hun bliver i denne sammenhæng sat i kontakt med en sagsbehandler, hun ikke tidligere har samarbejdet med (Bilag 2, ll. 762-772). Anna beskriver i forhold til denne situation, hvordan sagsbehandleren, er insisterende på at raskmelde hende, så hun kan komme ud og søge arbejde (Bilag 2, ll. 461-464). Anna præsenterer i denne sammenhæng:

*[...] det var virkelig sådan noget, jeg vidste ikke hvad jeg kunne tillade mig at sige fra over for og altså det har man jo ingen idé om. Altså jeg har aldrig prøvet at gå sygemeldt før, altså det var jo kun 3 måneder jeg endte med at gå sygemeldt selvfølgelig, men jeg syntes virkelig det var hårdt og skulle sidde der og sige fra, med den der tanke om, at hun kan fratage mig mine penge lige nu. Altså så står jeg uden penge. **C: Så det var svært for dig at finde ud af hvilke handlemuligheder du egentlig havde?** I: Ja det synes jeg, altså jeg vidste ikke hvad jeg skulle sige ja til og hvad jeg ikke måtte, altså ... Jeg havde ingen idé om det (Bilag 2, ll. 795-806).*

Her ser vi måske tydeligst relationen mellem magtesløsheden og de uigennemskuelige praksisser. Det er netop utydeligheden i, hvad Anna kan tillade sig at gøre, kombineret med frygten for at miste sine dagpenge, der medfører en magtesløshed. Hun bliver jf. afsnit ”4.3 Positionering” sat i en position hvor hun fornemmer at der er nogle bestemte forventninger til hvordan hun skal handle og gøre, men der er utydelighed om hvilke rettigheder og pligter hun har. Den måde hvorpå hun kan tillade sig at handle, bliver utydelig i den forhandling der foregår mellem Anna og sagsbehandleren, hvor sagsbehandleren forsøger at forhandle at Anna skal tilbage på dagpenge. Anna har et ønske om at forblive på sygedagpenge indtil hun er rask, men er dog i tvivl om hun kan tillade sig at forhandle sine egne

mål, og om hun har rettighed til at sige fra. Anna fremhæver flere gange i denne sammenhæng, at det er hendes læge der har sagt at hun skal hvile foden:

C: Så det krævede virkelig at du stod fast på / I: / Ja og det synes jeg egentlig ikke, at jeg burde i den situation. Altså ... 'Du har jo set hvad min læge har sagt, hvorfor spørger du mig om det her', sidder jeg lidt og tænker. Hvorfor kan du ikke lige give mig noget sparring på hvad jeg kan lave i mellemtiden mens jeg er hjemme i stedet for, altså. (Bilag 2, 887-894).

Dette tolker vi som Annas forsøg på at fastslå sine rettigheder gennem henvisning til en eksternt autoritetsfigur. En af årsagerne til at Anna føler dette behov for at henvise til eksterne autoriteter, ses måske ved citatet:

I: Jamen konkret ligesom da jeg var sygemeldt, det var sådan noget hvor jeg tænker, hun mener bare at jeg skal ud i arbejde, hende der, hun er godt nok bare ligeglad med, at jeg går og har så mange smerter lige nu. Det er hun bare ligeglad med, hun synes bare jeg skal i arbejde (Bilag 2, ll. 461-465).

I citatet ser vi hvordan Anna føler, at hendes egen tilstand og oplevelse af at være i smerter, bliver negligeret. Når Anna inddrager lægens udtalelser, forstår vi det som et udtryk for, at hun ændrer sin argumentation fra at omhandle hendes egen personlige tilstand og smerte, til at omhandle en objektiv vurdering af fodens situation og eventuelle risici ved at overbelaste den. Ud fra vores forståelse, viser dette Annas forsøg på at forhandle sine rettigheder og pligter, først ved henvisning til sin personlige tilstand, men i takt med at hun oplever at dette bliver ignoreret, skifter hun strategi og fokuserer i stedet på lægens udtalelser. Vi ser endvidere hvordan hele dette scenarie er præget af uigennemskuelighed, da Anna jf. ovenstående citater, overordnet set er i tvivl om hvad hun kan tillade sig, men også om hvorfor sagsbehandleren ikke accepterer, at hun ikke vil raskmeldes, selv efter at hun har set lægens udtalelser (Bilag 2, ll. 795-806; 887-894). Inddragelsen af lægens udtalelser giver dog heller ikke pote, og det ender med, at Anna ringer til sin mor, som opfordrer hende til at tage kontakt til hendes fagforening (Bilag 2, ll. 804-809). I vores fortolkning, kan involveringen af fagforeningen, ses som et udtryk for, at Anna

er så meget i tvivl om hendes egne rettigheder og pligter, at hun involverer en aktør, hvis formål er at forhandle disse. Vi tænker at dette er et udtryk for, at hun til sidst giver op på, selvstændigt at forhandle sine rettigheder og pligter, da hun er under indtryk af, at det ikke er muligt.

Modsat interviewet med Anna, træder magtesløshed i forhold til uigennemskuelige praksisser, ikke i forgrunden i interviewet med Ida. Når uigennemskuelighed fremhæves, er det sjældent i relation til magtesløshed, men i højere grad med fokus på hvordan der bedst arbejdes med borgerne. Ida nævner f.eks. ofte vigtigheden af at forventningsafstemme, og at informere borgerne (Bilag 1, ll. 142-162). Hun nævner eksempelvis hvordan hun oplever samarbejdet med borgerne som positivt, men at den positive relation i særdeleshed er hængt op på hvor godt man får forventningsafstemt (Bilag 1, ll. 373-381). Hun nævner ligeledes hvordan forventningsafstemningen er vigtig i forhold til de mange tilbud jobcentret kan bidrage med, samt at gøre dem mere overskuelige, men også i forhold til hvordan jobcentret præsenterer sig selv (Bilag 1, ll. 654-666). I interviewet med Ida er der altså mere fokus på at skabe gennemskuelighed og empowerment for individet, eller med andre ord, at øge de lediges magt og kontrol ved at skabe gennemskuelighed. Hun nævner f.eks. flere gange vigtigheden af at huske, at man er en myndighed, men også at gøre dette klart over for borgeren og at:

[...] det samarbejde de har med os kan i sidste ende jo, have konsekvens for om de kan få dagpenge, eller ej... så det skal man jo også huske, når man, når man lægger op til at have, øhh, en god relation og samarbejde [...] (Bilag 1, ll. 664-668).

Ligeledes hiver hun fat i, hvordan en stor del af hendes arbejde er at informere de ledige om situationen på arbejdsmarkedet, da der ofte er stor uvidenhed om hvordan man agerer mest hensigtsmæssigt som jobsøgende (Bilag 1, ll. 452-464; ll. 1084-1093). En af de arbejdsopgaver hun beskriver at hun varetager er:

[...] jeg mener at det er mig der skal være med til at tydeliggøre situationen for at, at den jobsøgende kan træffe de rigtige til og fra valg [...] altså det her med at sikre at der er tilstrækkelig viden, øhh, til... at man kan træffe de her til og fra valg og at man selv har kontrollen, i

forhold til det... og at man ikke kommer til at være så længe i systemet at der er nogle andre der, der overtager den kontrol (Bilag 1, ll. 1105-1116).

Med dette citat ser vi, hvordan Ida mener, at en vigtig forudsætning for at de ledige ikke ender i en magtesløs position, er at de har tilstrækkelig viden til at træffe de valg der er rigtige for dem, og i forlængelse deraf har kontrollen. Derudover viser det hvordan Ida netop arbejder på at skabe mere gennemskuelighed, for at de ledige ikke skal ende i en magtesløs position. Den måde Ida arbejder med de ledige på, kan siges at have ligheder med den socialliberale forståelse af empowerment, som beskrevet i afsnit ”4.2 Empowerment”. Ligesom den socialliberale forståelse af empowerment har Ida fokus på individuel empowerment af borgeren, som skal gøres i stand til at bruge systemet, på bedst mulig vis (Bilag 1, ll. 657-659). Dette fremgår f.eks. af at hun beskriver at en af hendes arbejdsopgaver er at hjælpe borgere til bedre selv at kunne træffe valg, men ligeledes hjælper dem med at finde rundt i de mange tilbud jobcentret har (Bilag 1, ll. 655-659; 1105-1116). Vi ser samtidig også elementer af den neoliberale udlægning af empowerment jf. afsnit ”4.2.2 Neoliberal, socialliberal og kritisk empowerment”, ved at det er individets eget ansvar at træffe til- og fravalg, og at de så at sige, selv er ansvarlige for deres fejltagelser og succes. Dette fremgår f.eks. af at Ida beskriver hvordan det kan være vanskeligt at arbejde med borgere, der har forventninger til at få et job, så snart de kommer ned på jobcentret. Hun nævner et eksempel med en borger der kommer ind og på en provokerende måde spørger, om hun har et job til ham (Bilag 1, ll. 638-654). I denne sammenhæng finder hun det vigtigt at få vendt situationen til noget positivt, hvortil hun nævner at det kan gøres gennem at have en god samtale, eller at man hjælper til med at borgeren har et konkret job at søge på når de går derfra (bilag 1, ll. 651-654). Vi ser her, som præsenteret i tidligere afsnit ”5.1 Samarbejdsrelation og ansvar”, hvordan ansvaret bliver lagt over på den ledige og at det ikke er Idas ansvar at skaffe borgeren et job, men at hun kan hjælpe til med at finde jobs han kan søge på. Vi ser netop her den socialliberale udlægning af empowerment, hvor det er den ledige der er ansvarlig for egen succes.

Vi har i dette afsnit vist hvordan Anna har oplevet at blive sat i en magtesløs position, som følge af en uigennemskuelighed om hendes rettigheder og pligter. Vi har endvidere fremhævet hvordan Anna bliver positioneret som utroværdig, gennem den overvågning der forekommer af hende, og som hun ikke kan unddrage sig.

5.2.2 Systemets rammer

I foregående afsnit beskrev vi magtesløshed i forhold til uigennemskuelige praksisser. Vi viste hvordan Anna problematiserer en række forhold ved jobcentret, særligt i forbindelse med uigennemskuelighed. I forlængelse af dette, vil vi udlægningsvis i dette afsnit, fremhæve at Anna også forstår disse problemer som et resultat af systemets rammer, og ikke udelukkende som negative træk ved de personer hun har haft med at gøre i systemet. Efter denne belysning af hvordan Anna anskuer problemerne i systemet som et produkt af systemets rammer, vil vi fortsætte ved at belyse nuancerne i Annas forhold til systemet. Vi vil her fremhæve at Anna, såvel som Ida, både ser positive og negative aspekter ved systemet. Vi viser endvidere hvordan Anna og Idas syn på de positive og negative elementer, og skellet imellem dem, kan anskues som et spørgsmål om agens og tillid/mistillid.

I foregående afsnit var der flere steder hvor informanten Anna, oplevede jobcentrets praksisser som forvirrende og uigennemskuelige. På trods af dette, er der flere steder hvor hun beskriver, at hun er bevidst om at: *"[...] han passer jo bare sit arbejde [...]"* (Bilag 2, ll. 1698). Dette er i relation til jobcentermedarbejderen der vil se skriftlig dokumentation for hendes jobsamtale. Ligeledes beskriver hun at sagsbehandleren, der vil have hende af sygedagpenge, er meget regel fokuseret (Bilag 2, ll. 762-768) og hun bliver, af Anna, fremstillet som: *"[...] jeg har regler jeg skal følge og det er kun det jeg bekymrer mig om lige nu"* (Bilag 2, ll. 1208-1209). På baggrund af dette kan det tænkes at Anna, er bevidst om, at den behandling og magtesløshed hun oplever, eksisterer på baggrund af de regler og den funktion jobcenter-medarbejderne udfører og er underlagt i forlængelse af deres arbejde, det som vi vil kalde systemets rammer. Det fremgår altså, at Anna forstår de negative oplevelser, hun har haft med jobcentret, ikke udelukkende som en personlig hetz mod hende, men som følge af at jobcenter-medarbejderne følger reglerne og

protokollerne de er underlagt. Det er her værd at pointere at der er en forskel mellem systemets rammer og praksisserne. Hvor praksisserne omhandler den måde, der konkret arbejdes på, er systemets rammer de bagvedliggende forskrifter for hvordan praksis bør være, og de regler der er, for hvad man må og ikke må. Eksempelvis nævner Anna hvordan hendes jobcenterkonsulent kritiserer systemet, hvorimod sagsbehandleren der vil have hende af sygedagpenge, i høj grad efterfølger reglerne (Bilag 2, ll. 593-598; 1208-1209). Forskellen ligger i at sagsbehandleren ud fra Annas beskrivelser, slavisk følger systemets rammer, hvorimod hendes jobkonsulent forholder sig kritisk til dem, på trods af at hun også er underlagt dem. Vi ser altså her to forskellige tilgange til praksis, på trods af at de er underlagt de samme rammer.

Både jobkonsulenten Ida, og den ledige informant, Anna, kan se nogle måder hvorpå systemets rammer på negativ og positiv vis, påvirker deres ageren inden for systemet. I de næste to underafsnit vil vi beskæftige os med, hvornår systemet, og den kontrol der eksisterer heri, bliver opfattet som hhv. positiv og negativ. Vi viser gennem afsnittet, hvordan opfattelsen af systemet som enten positivt eller negativt, i høj grad varierer i forhold til dimensionerne; agens og tillid/mistillid.

5.2.2.1 De positive aspekter

Anna ser nogle positive aspekter ved systemet, og den kontrol der eksisterer heri, i forhold til den knap man tidligere skulle ind og trykke på, for at indikere at man havde set jobcentrets jobforslag:

C: Så den kontrol der egentlig var i den, øhm, knap følte du, at altså øh / hvis jeg forstår det rigtig så følte du egentlig også at den var god til sådan at sørge for at så fik du ligesom lagt de der ting ind? I: Ja, ja bestemt, altså det var jo en god påmindelse, lige en gang om ugen også for sådan hvis man nu lige egentlig har haft sådan en sløv uge hvor man egentlig ikke falder over så mange opslag, du skal altså lige huske det her i dag. Det kan man jo godt nogle gange, altså man kører lidt inde i en rutine hvor det egentlig er lidt, jamen jeg søger det jeg ser når jeg ser det. Når man så lige pludselig ikke ser noget i en uge, så tænker man måske ikke lige så meget over det ... (Bilag 2, ll. 1752-1763).

Anna fremhæver i dette citat det positive i, den knap man skulle trykke på for at indikere at man har set jobcentrets jobforslag, da den hjalp hende med at bryde hendes rutine. Vi tolker her, at det at bryde med rutinen, omhandler at finde alternativer, andre måder at handle på, hvilket kan forstås som en måde hvorpå Anna opnår en højere grad af agens. Netop dette element med at finde alternative handlemuligheder, er noget Anna fremhæver som særdeles positivt, også i samarbejdet med hendes jobkonsulent, og som tidligere præsenteret i relation til Hundeide (2005) jf. afsnit "5.1.2 Handlemuligheder". Det andet positive aspekt, Anna oplever i forbindelse med knappen, er den kontrol af andre ledige, det medfører:

J: Så havde jeg også lige et andet spørgsmål, øhm ... Nu sagde du her tidligere i forhold til den her knap... At det måske var meget fint at den var blevet, øhh, afskaffet og sådan noget, men du sagde også at øh... at det var også meget godt med en lille smule kontrol? I: Jamen det er det synes jeg, selvfølgelig, altså det er rart nok at de ligesom kan tjekke at folk de går ligesom ind og kigger det her altså jeg tror da også der er mange der egentlig bare sidder og søger ellers, ikke også, altså [...]
(Bilag 2, ll. 1734-1742).

Vi ser i dette citat hvordan Anna er positivt stemt over for kontrollen af andre ledige, ud fra hendes beskrivelse af, at det er rart, at der kan føres opsyn med de andre ledige. På baggrund af dette tolker vi at Anna, på grund af den mistillid hun nærer til andre ledige, finder det positivt, når systemet fører opsyn med andre ledige. Systemets rammer er altså positive for Anna, når hun formår at bruge dem til at højne egen agens, men også når det medfører opsyn med andre ledige, hvilket vi vil uddybe på i afsnit "5.3 Dobbeltmoral – stigmatisering af ledige".

Ida ser ligeledes en række positive aspekter ved systemets rammer. Hun beskriver at hun ikke anskuer systemets rammer som en barriere i hendes arbejde, da et godt kendskab til rammerne, kan få dem til at virke bredere:

[...] altså for mig handler det rigtig meget om, ét man skal kende den lovgivning man sidder og forvalter rigtig godt, fordi når man kender den, så ved man også hvordan man, hvilke muligheder man har for at agere inden for de rammer... og så på den måde kan rammerne virke viddere,

fordi man rent faktisk kender ens handlemuligheder, så jeg oplever ikke lovgivningsmæssigt at der er stramme rammer [...] (Bilag 1, ll. 692-698).

Med dette citat ser vi hvordan Ida fokuserer på handlemuligheder, i stillingtagen til, de rammer hun arbejder under. Hun beskriver i dette citat hverken systemet som positivt eller negativt, men fremhæver handlemuligheder, som et grundlag for at kunne arbejde hensigtsmæssigt med borgerne. Dette tolker vi ud fra hendes beskrivelse af at man skal kende lovgivningen godt, for at kunne agere inden for rammerne. Endnu et positivt aspekt Ida fremhæver ved systemets rammer, er det tilsyn der bliver ført med de jobcenteransatte og det fokus der er kommet på deres arbejde og håndtering af de ledige. Ida beskriver:

[...] og der er også / altså der er også et andet form for tilsyn i forhold til hvordan vi afvikler vores samtaler, og, og hvordan vi, vi møder vores kunder i de individuelle samtaler og, øhm... så, så fokus er blevet sådan mere, også på os, altså på jobcentret i forhold til jamen der er 2 år, hvordan sikrer vi hurtigst muligt at få det rette fokus [4 sekunder]. Så det synes jeg jo / altså det er jo også ... det positive der også er fulgt med selvom der er, altså der er et enormt pres, fordi altså det første år det går bare lynende hurtigt [...] (Bilag 1, ll. 1203-1212).

Af dette citat fremgår det, at Ida anskuer at et positivt aspekt ved systemet, er at der er kommet større fokus og kontrol med de jobcenteransatte. Det fremgår ikke klart af interviewet hvorfor hun mener at dette forøgede fokus på de jobcenteransatte er positivt. Vi tænker, at det enten kan handle om, at hun nærer mistillid til de andre jobcenteransatte, eller at hun mener, at dette forøgede fokus medfører en opkvalificering af sig selv og de andre jobcenteransatte. Uanset forklaringen tænker vi dog at der her igen kan spores et element af agens og tillid/mistillid, da det enten omhandler en mistillid til de andre jobcenteransatte, eller en øget tillid og agens, som følge af opkvalificeringen.

5.2.2.2 De negative aspekter

Med henblik på de negative konsekvenser, Anna nævner i forbindelse med systemets rammer, omhandler disse ligeledes agens og tillid/ mistillid. Mange af de negative konsekvenser ved systemets rammer, har vi nævnt i afsnit ”5.2.1 Magtesløshed i

forhold til uigennemskuelige praksisser”. Udover disse tidligere beskrivelser af negative aspekter ved systemets praksisser på baggrund af systemets rammer, er et eksempel på de negative konsekvenser ved systemets rammer, når Anna præsenterer, at hun kun må gå på supplerende dagpenge i 26 uger, eller at hun ikke kan få lov til at komme i praktik (Bilag 2, ll. 601-606; ll. 996-998). Hun nævner i forbindelse med praktikordningen:

Men der burde jo være noget / Et eller andet man kunne komme til hver dag eller i hvert fald hver anden dag, når man var på dagpenge. Altså et eller andet hvor du kan komme ud og deltage i noget hver anden dag. I stedet for bare at skulle sidde hjemme og sende ansøgninger hele tiden. [...] I: Jamen altså ... et eller andet ala du kan komme ned og hjælpe til det her sted som frivillig eller et eller andet. Du får noget erfaring samtidig, nu fjerner de at man kan komme så lang tid i praktik og der skal være så meget grund til at man skal i praktik og sådan noget. Jamen så kan jeg jo heller ikke rigtig komme i praktik mere nu. [...] Der burde være et eller andet man kunne melde sig til, altså have nogle forskellige muligheder og komme ud og prøve nogle ting. Hvor man tænker, det er måske ikke lige noget jeg havde tænkt over (Bilag 2, ll. 1002-1019).

Vi ser her hvordan Anna fremhæver nogle af de negative konsekvenser ved systemets rammer, i forbindelse med hendes agens. Hun føler at der burde være noget at tage sig til, noget der kunne åbne op for nogle forskellige muligheder, som man ikke var klar over man havde. Hun nævner kort tid forinden:

Altså hvorfor kan jeg ikke komme tilbage på arbejde nu'. Det er sådan noget, til sidst så går man egentlig lidt og begynder at tænke, hvis nu jeg bare gik ned i en butik lige nu og begyndte at arbejde, ville de så stoppe mig i det her? (Bilag 2, ll. 973-977).

Vi ser igen her tydeligt Annas fokus på at få lov til at deltage og til at gøre noget. I citatet leger hun med tanken om at gøre noget, at arbejde i en butik, og om hvorvidt de ansatte ville stoppe hende i denne handling. Det er dog ikke udelukkende det agentiske aspekt i at få lov til at arbejde, Anna efterspørger, men ligeledes at få en struktur på sin hverdag (Bilag 2, ll. 99-128).

Endnu et agentisk element, i de negative konsekvenser ved systemets rammer, fremgår af tidligere nævnte eksempel jf. afsnit ”5.2.1 Magtesløshed i forhold til uigennemskuelige praksisser”, hvor Anna skal argumentere for at få lov til at forblive på sygedagpenge. Hun nævner i denne sammenhæng at hun er tvivl om, hvad hun kan tillade sig, og hvilke handlemuligheder hun har, hvorfor hun i sidste instans netop ender med at inddrage eksterne aktører, i form af sin mor og sin fagforening (Bilag 2, ll. 795-814). Dette mener vi ligeledes kan anskues, som et udtryk for manglende agens, da Anna bliver sat i en position, hvor hun ikke selv har handlemuligheder ift. at forblive på sygedagpenge og derfor ender med at inddrage de eksterne aktører.

Vi kan ligeledes se mistillid som en negativ konsekvens ved systemets rammer, i forbindelse med den tidligere beskrevne jobsamtale hos SAS (Bilag 2, ll. 1717), hvor Anna siger: ”Jeg synes det var... altså ... Virkelig ikke at have tiltro til nogle mennesker [...]” (Bilag 2, ll. 1663-1664). Vi ser her hvordan en negativ konsekvens Anna oplever ved systemets rammer, er den mistillid der næres til hende. Dette er interessant i forhold til tidligere pointe om, at Anna synes at opsynet, eller kontrollen af de ledige, var positiv. Dette vil vi, som tidligere præsenteret, komme ind på i afsnit ”5.3 Dobbeltmoral – stigmatisering af ledige”.

Hos jobkonsulenten Ida, ser vi ligeledes hvordan systemet kan sætte nogle negative rammer for arbejdet med de ledige, som påvirker de handlemuligheder, hun har med dem, og i forlængelse deraf, de handlemuligheder de ledige har. Hun beskriver:

Der kan godt være rigtig mange personlige ting, som der fylder, som der flytter fokus fra, fra jobsøgningen... og der øhm... altså der har vi ikke mulighed for at gå ind og, og give tilbud [. . .] Altså det er der hvor man måske kan være mest udfordret, man godt kan se, jamen vedkommende er egentlig til rådighed fordi det er a kassen der vurderer det, øhm, men, men i hverdagen, bliver der måske brugt flest ressourcer på, på noget som vi ikke kan, kan ændre på, og som hvis man ikke løser det problem, så er der måske lang vej til jobbet, øøh det er der hvor jeg kan se de største udfordringer, og det er ikke nødvendigvis fordi det er de sager der fylder mest, mængdemæssigt, volumenmæssigt, men det kan godt være at det er de sager der fylder mest for os, øhm... som konsulenter (Bilag 1, ll. 724-743).

Ida beskriver med dette citat, nogle af de begrænsninger hun er underlagt som følge af lovgivningen. Af citatet fremgår det, at det er de situationer, hvor hun anskuer at der er visse barrierer for, at en borger kan komme i arbejde, men ikke kan hjælpe borgeren med at overkomme disse barrierer, der i særdeleshed kan være udfordrende. Derudover nævner hun, eksempelvis det vanskelige i ikke at kunne give tilbud om psykolog eller vægttabskurser, på trods af, at hun mener at dette er en reel hindring for jobsøgningen (Bilag 1, ll. 726-743). Kort tid forinden udtalelsen om psykolog og vægttabskurser, præsenterede hun dog, som også fremlagt ved de positive aspekter, at hun ikke følte sig begrænset i sine handlemuligheder (Bilag 1, ll. 692-698). Denne diskrepans blev vi ligeledes opmærksomme på, i interviewet, og spurgte ind til (Bilag 1, ll. 784-792). Ida præsenterede igen her, at hun ikke følte sig begrænset af rammerne. Hun pointerede dog, at de metodemæssige rammer, med det øgede fokus på at få ledige ud i et hvilket som helst job, medførte at det blev endnu vigtigere at kunne balancere mellem de lediges behov for støtte og at få de ledige hurtigt i job (Bilag 1, ll. 793-817). Når Ida ikke anskuer begrænsningen i at bevillige psykologhjælp eller personlig træner, som en begrænsning i hendes arbejde, tolker vi det som udtryk for at hun adskiller det personlige plan fra det faglige. Hun udtaler i relation til ikke at kunne bevillige psykolog eller personlig træner:

J: mhm... er det så måske fordi man føler sådan lidt en afmagt i de situationer, eller hvordan og hvorledes, altså nu tænker jeg f.eks. at i ikke kan bevillige psykologhjælp eller personlig træner, eller hvad der skal til f.eks. for et vægttab I: mhm, mhm, ja fordi altså, man, man får jo ofte en tæt relation, øhh, så, så selvfølgelig berører det en, hvis ikke man kan hjælpe derfra, men så kan man i hvert fald måske hjælpe med at visitere videre, til nogle instanser der måske kan hjælpe, øhh... og det er jo så det der, der er vigtigt i stedet for (Bilag 1, ll. 744-754).

I vores tolkning af dette, finder Ida denne begrænsning problematisk i forhold til den personlige relation, men anskuer det muligvis ikke som en begrænsning i forhold til hendes arbejde, da det kan anskues som en ramme hun arbejder inden for. Derudover fremhæver Ida i citatet også vigtigheden i at visitere videre til andre instanser, hvorfor det kan tænkes at hun ikke anskuer det, som en begrænsning, da hun alligevel får skabt grobund for handling (Bilag 1, ll. 749-754).

Ud fra interviewet med Ida, tolker vi ligeledes at der eksisterer et element af mistillid, i systemets rammer, og som vanskeliggør hendes arbejde med de ledige. Dette tænker vi på baggrund af Idas udtalelser om, at man som jobkonsulent har myndighed i forhold til den ledige, og at dette i sidste instans, kan have konsekvenser for de lediges dagpenge (Bilag 1, ll. 662-676). Vi tænker altså, at der eksisterer et element af mistillid, på baggrund af systemets rammer, i relationen mellem den ledige og den jobcenteransatte, da samarbejdet også har en vurderende funktion. Vi tænker derfor, at der er en form for indbygget mistillid eller overvågning i systemet. Det vi mener med dette, er ikke at Ida nødvendigvis nærer mistillid til de ledige. Som hun præsenterer, har hun aldrig mødt en ledig, der ikke ville i arbejde (Bilag 1, ll 1245-1247). Men hendes funktion som jobkonsulent, indebærer et overvågende aspekt, hvilket også kan være årsagen til at Ida opstiller det at være en myndighed, som en barriere eller en refleksion man skal gøre sig, i arbejdet med de ledige, da deres relation til hende kan ende med at få konsekvenser.

Ud fra disse beskrivelser af de positive og negative aspekter, ved systemets rammer, tænker vi, at der er en relation mellem de lediges forhold til systemet og den position de bliver sat i. Med dette mener vi at de positive aspekter ved systemet, bliver beskrevet i forhold til de områder, hvor systemet højner agens. Omvendt bliver de negative aspekter ved systemet fremhævet som de områder hvor der er mangel på, eller begrænsninger i forhold til handlemuligheder. Jævnfør afsnit "4.3 Positionering" kan positioner anskues som de pligter og rettigheder, man har i forhold til en bestemt form for ageren. At de positive elementer ved systemets rammer fremhæves ved henvisning til handlemulighederne, og omvendt, indikerer for os at se, at den position de ledige bliver sat i, er af betydning for deres forhold til systemet. Inddrager vi ligeledes aspektet om tillid/mistillid, er det dog mere nuanceret. Både tilliden og mistilliden kan anskues henholdsvis positivt og negativt, alt efter hvordan den kommer til udtryk. Dette vil vi videre beskæftige os med i afsnit "5.3 Dobbeltmoral - stigmatisering af ledige".

5.2.3 Den rationelle og tankemæssige aktivitet bag jobcentrene

Vi vil nu forsøge at fremanalysere den rationelle og tankemæssige aktivitet, der jf. afsnit ”4.5.2 Government som en rationel og tankemæssig aktivitet” ligger bag jobcentrenes praksis. Det er relevant at adskille den rationelle og tankemæssige aktivitet, i to underkategorier, hhv. den viden der har informeret jobcentret, og den viden der opstår på baggrund af jobcentrets praksis.

Et svar på sidstnævnte, om den viden der opstår på baggrund af jobcentrets praksis, kan anskues ud fra tidligere afsnit ”5.1.2 Handlemuligheder”. I dette afsnit påviste vi, hvordan de tanker, ekspertise, strategier, rationaler og den viden der opstår på baggrund af praksis, er med til at øge oplevelsen af handlemuligheder, og derigennem den følelse af agens de ledige har. Dette har vi gjort i forhold til ABC-planen, samarbejdsrelationen og de positive aspekter ved systemets rammer, og det kan ekspliciteres med et citat fra interviewet med Ida:

C: øhm... jeg sad bare egentlig sådan og tænkte, sådan lidt slutteligt, sådan kort... hvad er de vigtigste arbejdsopgaver for dig, altså, i, i dit hoved, hvis man kan sige det sådan... I: øhm... jamen de, de vigtigste arbejdsopgaver i mit hoved, det er at når jeg har de individuelle samtaler så er det for mig, hele tiden vigtigt at få italesat det her med, at man, at man har et valg i forhold til, øhh og, og / altså man skal træffe nogle valg, det er vigtigt for mig at tilkendegive at de til og fra valg der bliver truffet, der skal jeg sikre, at de har det rette fundament for at kunne gøre, altså at få skabt, øhm, tydeligheden på... at, at der er nogle valgmuligheder, men at, at det handler om, jamen der er ikke så / der er ikke så meget at skrue på, man kan skrue på den faglige mobilitet eller den geografiske mobilitet, øhm... og hvad, muligheder har man så inden for de rammer, øhh, sådan at øh, at når de er tydelige, så bliver det vedkommende selv, der siger, jamen så vil jeg gerne det her, eller så må jeg, vil jeg gøre sådan her... øhm... sådan at man går herfra... øhm... med, med nogle ting man har ejerskab for, og nogle specifikke mål, og en, en øget handlekraft... (Bilag 1, ll. 1125-1145)

Ud fra dette citat ser vi, hvordan Ida mener, at hendes arbejdsopgave er at tydeliggøre for de ledige at de har nogle valg, og dermed nogle muligheder for at komme i arbejde. Det er ligeledes vigtigt for hende at sikre sig, at det bliver de ledige der træffer valget, på et oplyst grundlag, og dermed at den ledige selv føler ejerskab over situationen og den måde tilværelsen udfolder sig på. En af strategierne for styringen af de ledige, kan anskues som ansvarliggørelsen og empowerment af dem. Med dette mener vi, at styringen af adfærd jf. afsnit ”4.5 Governmentality”, bliver mulig ved, at indgyde borgerne med en følelse af kontrol over situationen, gennem udtrykkeligt at formulere de muligheder de har, for at komme i job. Den viden der opstår på baggrund af jobcentrets praksis, kan altså anskues som en forståelse af, at de ledige har mulighed for at påvirke deres ledighed gennem fleksibilitet og derved opstår en forståelse af, de ledige kan pålægges ansvaret for at komme i arbejde.

En vigtig pointe er, at denne form for styring ikke er blevet udformet eller skabt, af en bestemt part. Den måde vi forstår det på, er at jobcentrene har haft og udført en bestemt funktion, og at den praksis som Ida beskriver, kan anskues som et resultat af at forsøge at udfylde funktionen på den bedste og mest hensigtsmæssige måde overfor borgeren. Den funktion jobcentrene udfylder kan forstås med udgangspunkt i afsnit ”2.3 Jobcentrenes tilblivelse – den rent beskæftigelsesmæssige indsats” hvor vi beskrev, hvordan incitamentet bag skabelsen af jobcentrene, var forsøget på at nedbringe arbejdsløsheden. Endvidere beskrev vi, hvordan mange af ideerne bag jobcentrene var informeret af Zeuthen-udvalget og socialkommissionen, der havde til formål at finde mulige løsninger på de strukturelle flaskehalse, der var på arbejdsmarkedet, og sænke det økonomiske pres på staten fra diverse indkomstoverførsler. De strukturelle flaskehalse kan forstås som det forhold, at der kan være høj ledighed blandt én faggruppe, men efterspørgsel på arbejdskraft i en anden. Den viden der har informeret jobcentrenes opstandelse og praksis kan forstås som forsøget på at nedbringe arbejdsløshed, og reducere det økonomiske pres på staten.

Vi ser altså at jobcentrene opstod på baggrund af et ønske om at mindske arbejdsløshed, og at de tanker, ekspertise, de strategier, rationaler og den viden der er fremkommet gennem jobcentrets praksis, omhandler en fleksibilisering og ansvarliggørelse af de ledige.

5.2.3.1 Identitetsforståelser

Den viden der opstår fra, men som også sætter retning for styringen af ledige, bygger på nogle bestemte identitetsforståelser jf. afsnit ”4.5.3 Fokus på skabelse af identiteter”. I dette afsnit har vi netop fremlagt hvordan bestemte praksisser bliver skabt på baggrund af bestemte identitetsforståelser, ud fra governmentality tankegangen. Vi mener, at der kan stilles spørgsmålstejn ved, om den identitetsforståelse der ligger til grund for jobcentrets praksis, er at de ledige ikke er motiverede for at finde arbejde. Når praksissen bygger på at ansvarliggøre de ledige, må det være ud fra en identitetsforståelse, der handler om, at de ledige ikke selv tager ansvar for at komme i arbejde. Hvis vi vender scenariet på hovedet, kan man argumentere for, at det ikke ville give mening at have en praksis, der ansvarliggør ledige, hvis de ledige allerede selv tog tilstrækkeligt ansvar for at finde arbejde. I vores optik er historien dog mere nuanceret end som så, da en af logikkerne bag ABC-planen, som jobkonsulenten Ida flere gange fremhæver, er at gøre det klart for borgeren, at de ikke nødvendigvis kan få deres drømmejob (Bilag 1, ll. 265-279; ll. 393-403). Hvis vi omformulerer identitetsforståelsen jobcentrets praksis er informeret af, til at ledige ikke tager ansvar for at tage et hvilket som helst job, giver det bedre mening. Dette kan ligeledes forstås ud fra afsnit ”5.1.2 Handlemuligheder” hvor Annas jobkonsulent præsenterede hende for et alternativt lifetrack, som hun ikke tidligere havde opfattet, som kongruent med hendes livsstil.

Udover den identitetsforståelse som jobcenteret praksis er informeret af, fremmer bestemte praksisser også bestemte typer identiteter jf. afsnit ”4.5.3 Fokus på skabelsen af identiteter”. I dette afsnit har vi beskrevet at den måde bestemte praksisser forsøger at rette personer mod noget bestemt, kan forstås ud fra spørgsmål som; hvordan det forventes at de opfører sig, hvordan bestemte typer adfærd bliver problematiseret, hvilke rettigheder og pligter de har, og hvilke evner eller værdier der bliver fremmet eller hæmmet. Ud fra gennemgangen af interviewene, ser vi hvordan det forventes, at de ledige aktivt søger job, at de er fleksible i at tage jobs, der ikke er deres drømmejob, at de påtager sig ansvaret for deres ledighed og at de ikke giver op. Vi mener i særdeleshed at dette fremgår af citatet:

[...] hvor det er nogle andre ting der gør, at man kommer måske med den adfærd, der kan være nogen der sådan, er lidt sådan, nåh men øhm, hvad

har du af job til mig i dag, sådan... måske på, en mere provokerende måde, end på en samarbejds måde [...] (Bilag 1, ll. 645-649).

Af citatet fremgår det hvordan en adfærd, der afspejler at man ikke selv tager ansvar for sin jobsøgning, bliver problematiseret. Dette ses ved, at Ida problematiserer en hændelse hvor en ledig kommer ind og spørger om hun har et job til ham. Som hun senere nævner handler det om at få vendt sådan nogle samtaler til noget positivt, og muligvis i slutningen af samtalen have et job som han kan søge på (Bilag 1, ll. 649-654). Dette afspejler hvordan det ikke er Idas ansvar at få den ledige i arbejde, men at det er hendes ansvar at hjælpe ham med at finde jobopslag han kan søge på. Ser vi på de lediges rettigheder og pligter fremgår det, at de ledige er forpligtet på at søge jobs og møde op til diverse samtaler med de jobcenteransatte, hvor udeblivelse og manglende dokumentation for jobsøgning bliver sanktioneret ved reduktion af deres dagpenge jf. afsnit ”5.2.1 Magtesløshed i forhold til uigennemskuelige praksisser”. De lediges rettigheder kan anskues som deres understøttelse, deres dagpenge, og eftersom deres dagpenge er bundet op på deres jobsøgning og dermed deres pligter, ser vi jf. afsnit ”2.2 Ledighed som individuel problemstilling – forsørgerkultur?”, at rettighederne og pligterne de ledige har, er sammensmeltede. At dette er tilfældet, ser vi ligeledes som et udtryk for, at det er den lediges eget ansvar at finde et job, og at ledighed måske nok stadig er et strukturelt og samfundsmæssigt problem, men at løsningen på problemet, er individuel fleksibilitet. En af de værdier der som følge heraf bliver fremhævet som positiv, er da netop også fleksibilitet, som vi f.eks. ser ved ABC-modellen, og at: ”[...] man kan skruer på den faglige mobilitet eller den geografiske mobilitet [...]” (Bilag 1, ll. 1138-1139). Vi har gennem afsnittet vist hvordan praksissen i jobcentret, skaber eller fremmer en identitetstype der bygger på fleksibilitet, et fokus på muligheder, frem for begrænsninger, og ansvarstagen. Denne identitetstype, mener vi kan sammenlignes med Hoggetts (2001, p. 47) model og beskrivelse af kvadrant A, det refleksive agentiske individ jf. afsnit ”4.1 Agens”. Hoggett (2001, p. 47) beskriver hvordan det refleksive agentiske individ, ikke anskues som et passivt offer, for omstændighederne, men som en ansvarlig agent, der selv er ansvarlig for de til- og fravalg der gøres. Dette er i høj grad den identitetstype, vi tænker bliver fremhævet som positiv, og som kan anskues gennem det tidligere citat, hvor jobkonsulenten Ida præsenterer, at en af hendes væsentligste arbejdsopgaver er, at informere den ledige borger om deres muligheder, for at højne

deres handlekraft og ejerskab over situationen. Ser vi på de såkaldte muligheder, vil vi dog argumentere for, at disse lige så vel kan anskues som begrænsninger, eller sagt på en anden vis; som et valg mellem pest eller kolera. Muligheden består, ud fra vores forståelse, i, at man selv får lov til at vælge hvilken konsekvens man helst vil tage. Vil du helst flytte, arbejde med noget andet end det du drømmer om, eller har uddannet dig til, eller risikere at miste sin understøttelse, som følge af at dagpengeperioden udløber. Dette er en anden måde at forstå mulighederne på. At dette valg italesættes som en mulighed, mener vi igen kan relateres til udlægningen af det refleksive agentiske individ; Hoggetts (2001, p. 47) kvadrant A. Her er der til- og fravalg, og som følge heraf anskues individet ikke som et passivt offer for omstændighederne, men en aktiv skaber af sin egen historie, under omstændigheder som individet ikke selv har valgt.

Vi har nu redegjort for den identitetstype der skabes eller fremmes gennem den praksis, der er på jobcentret, og vil nu se nærmere på hvordan Anna har ladet sig påvirke af dette.

Vi tænker, at Anna har påtaget sig ansvarliggørelsen for sin ledighed, og den refleksive agentiske forståelse. Dette mener vi f.eks. kommer til udtryk, da hun siger:

For mig der har det aldrig hjulpet det der med at skulle sidde og have ondt af mig selv. Altså jeg kan godt have rigtig ondt af mig selv nogle gange, især når jeg får et afslag, men ved du hvad, det skal ikke tage en time, så skal vi være over det. Det nytter ikke noget og man bliver i dårligt humør af det og man bliver negativ af det og når man går hjemme, så skal man ikke gå og være negativ (Bilag 2, ll. 1495-1501).

Med dette ser vi, hvordan Anna forsøger at påtage sig den refleksive agentiske position, ved ikke at have ondt af sig selv og forsøge hanke op i sig selv efter et afslag. Vi ser desuden, at når hun får ondt af sig selv, må det ikke tage for lang tid, fordi det ikke nytter noget. Ved dette ser vi, at Anna har fokus på effektivitet og at komme ud af situationen, og at den omsorg og forståelse hun eksempelvis bliver mødt med af jobkonsulenten, ikke ændrer hendes situation og ikke får hende i arbejde. Dette stemmer fint overens med den mentalitet der eksisterer på beskæftigelsesområdet, hvor fleksibilitet, effektivitet og hastighed er i højsædet,

hvilket også fremgår af, at dagpengeperioden historisk set aldrig har været kortere jf. afsnit ”2.4 Den nyligere diskurs om ledighed”. Dette taler Ida ligeledes ind i:

[...] der er jo også sket rigtig meget i forhold til, at vi arbejder med de her ABC-planer, og hvor hurtigt vi sætter et fokus på et hvilket som helst job... øhh, fremfor det job man havde en forventning om at man skulle ud og varetage efter man øh, er dimitteret med sin uddannelse, øøhhm... og det, øhm... det gør, øhh.. at der, er nogle der går i job meget hurtigere end de ville have gjort, men det gør også at dem der er særligt sårbare de kan føle sig endnu mere pressede [...] (Bilag 1, ll. 800-808).

Med dette citat ser vi Ida også taler ind i ovenstående pointe om, at der er fokus på fleksibilitet, effektivitet og hastighed på beskæftigelsesområdet.

Endnu en måde hvorpå det kan tænkes, at Anna er påvirket af den identitetsforståelse der udspringer af jobcentrets praksis, er ved, jf. den refleksive agentiske position, at hun er positivt stemt over for de måder hvorpå systemet giver hende muligheder og omvendt. Ligeledes tænker vi, at det kommer til udtryk ved, at hun synes at kontrollen af de ledige er positiv (Bilag 2, ll. 1734-1742). Hvilket vi forstår som et udtryk for, at hun forstår ledighed, som den lediges eget ansvar, men også at det er den lediges pligt at søge job, for at gøre sig fortjent til dagpenge. Dette aspekt vil vi komme nærmere ind på i det følgende afsnit.

5.2.3.2 Magtesløsheden i ansvarliggørelsen

I dette afsnit vil vi præsentere, at Anna bliver stillet i en ambivalent situation som følge af, at hun bliver ansvarliggjort for at få et job.

Og jeg sidder altid og håber, håber, håber, men jeg tror bare efterhånden så prøver man lidt ikke at håbe på alt for meget, fordi jeg bliver jo skuffet over mig selv hver gang. Det er jo ikke rart og sidde og tænke bagefter okay jeg kunne have gjort det her anderledes, det her anderledes, det her anderledes (Bilag 2, ll. 1566-1572).

Med dette citat ser vi den ovenstående pointe om, at Anna påtager sig ansvaret for ikke at blive ansat efter en jobsamtale, da hun mener, at hun kunne have påvirket udfaldet ved at agere anderledes. Anna påtager sig flere steder i interviewet ansvaret

for sin ledighed (Bilag 2, ll. 381-384; ll. 401-402; ll. 1436-1441; ll. 1541-1554). På trods af dette, har hun kort tid forinden ovenstående citat, præsenteret hvordan hendes situation ikke er hendes egen skyld, hvordan det er ude af hendes kontrol, og hvordan det i sidste instans er et spørgsmål om accept (Bilag 2, ll. 1523-1543). Anna uddyber desuden, at hendes jobkonsulent også støtter hende i, at hun gør hvad hun kan og at det hverken er hendes skyld eller under hendes kontrol, men at der sommetider er andre ting, der er skyld i, at man ikke får jobbet. Anna beskriver det således:

[...] Altså fordi jeg tror også at jeg forstod meget hurtigt at det her det er ikke / Det var hun jo også rigtig god til lige at sørge for, at jeg forstod, det er ikke min skyld det her og det er ikke noget jeg har kontrol over det her. Jeg kan gøre mit aller, aller bedste og der kan være en der gør det bedre. Og sådan er det bare. Så det er lidt mere et spørgsmål om accept efterhånden tror jeg (Bilag 2, ll. 1524-1530).

Vi ser ud fra dette citat, hvordan Anna bliver støttet i sin forståelse af, at situationen er uden for hendes kontrol. På trods af dette bebrejder Anna dog stadig sig selv, når hun får afslag. Det fremstår for os, som om der er ambivalens i Annas oplevelse af situationen og ansvarsplaceringen, når hun på den ene side kan forklare hvordan det ikke er hendes skyld, for så i det næste øjeblik at ansvarliggøre sig selv for ikke at have landet jobbet. Vores tolkning af denne ambivalens, kan forstås ud fra afsnit ”4.5 Governmentality” og ud fra Hoggetts (2001, pp. 45-47) beskrivelse af magtesløshed i forhold til at vende vreden indad, jf. afsnit ”4.1 Agens”. Elementet af Governmentality vi ser i denne ambivalens, er at Anna styrer sig selv ud fra logikken om, at hun er ansvarlig for at komme i arbejde. Dette kan også anskues som en forklaring på hendes selvbebrejdelse og fokus på hvordan hun kunne have påvirket udfaldet ved at opføre sig anderledes. Vi er af den opfattelse, at Anna dybest set mener, at det er hendes skyld, at hun er ledig. Det kan tænkes, at hun som sådan har påtaget sig den forståelse og viden der opstår af jobcentrets praksis, som tidligere beskrevet. I forhold til agensafsnittet om magtesløshed i forhold til at vende vreden indad mod sig selv, kan individer substituere den vrede eller ambivalens de føler for en ekstern part, med en indre konflikt. Da Anna ikke opfatter, at der skulle være nogle eksterne parter der er skyld i hendes vedvarende arbejdsløshed, ender hun med selv at blive ansvarliggjort for den, og som følge heraf ender hun i en situation, der

ud fra Hoggett (2001, p. 47) kan beskrives som et totalt kollaps af agens jf. afsnit ”4.1 Agens”. Dette kunne være en forklaring på, hvorfor hun bebrejder sig selv for sin ledighed. Når hun beskriver hvordan situationen er ude af hendes kontrol, og at hun ikke kan påvirke den, tænker vi det er et udtryk for, eller forsøg på, at forsvare sig selv. Med dette mener vi, at Annas udtalelser om at det i sidste instans bliver et spørgsmål om accept, egentlig handler om at hun forsøger at afskrive sig det ansvar, som hun er pålagt. Hun kan dog ikke pålægge andre ansvaret for sin ledighed, hvorfor hun netop ender med at formulere det som et spørgsmål om accept i stedet. På trods af at hun fortæller, og bliver bakket op af hendes jobkonsulent i, at det ikke er hendes skyld og at det er ude af hendes kontrol, kan hun ikke agere derefter. At acceptere at situationen er uden for hendes kontrol, og at det ikke er hendes skyld at hun er ledig, ville kunne sammenlignes med det at give op. Hvis Anna accepterer situationen, ville hun principielt agere mod systemets rammer, og teknikker, i forhold til at forfølge og se de handlemuligheder der eksisterer, og i at det er hendes ansvar at komme i job.

Rent principielt kan Anna godt fraskrive sig ansvaret, men det vil have en række konsekvenser for hende, da hendes rettighed til dagpenge er bundet op på hendes pligt til aktivt at søge job. Vi tænker at ambivalensen i, at hun på den ene side kan sige at situationen ikke er hendes skyld, og på den anden side, at hun ansvarliggør sig selv, skyldes at det eneste hun ikke må gøre, er at give op. Ud fra afsnit ”4.1 Agens”, kan det forstås som om, at Anna skøjter mellem en agens-forståelse i kvadrant A og kvadrant C. I kvadrant A opfatter hun sig selv som ansvarlig for sin situation og bevidst om de til- og fravalg hun gør sig. I kvadrant C, opfatter hun sig selv som et objekt for omstændighederne, og vi ser her, at hun ikke er reflektiv bevidst om, den undertrykkelse hun bliver udsat for, i forhold til at hun bliver ansvarliggjort for at komme i job.

Vi har i dette afsnit ”5.2.3 Den rationelle og tankemæssige aktivitet bag jobcentre” vist hvordan den rationelle og tankemæssige aktivitet, der ligger til grund for jobcentrene, kan anskues som forsøget på at overkomme arbejdsløshed. Vi har endvidere vist hvordan de tanker, ekspertise, strategier, rationaler og den viden der er implementeret i jobcentrenes praksis, medfører en ansvarliggørelse af individet, og en forventning om fleksibilitet. Vi har endvidere præsenteret, hvordan dette hænger sammen med den identitetsforståelse, der har informeret praksis, men som også udspringer af praksis. Identitetsforståelsen, der informerede praksis, var at ledige

borgere ikke var tilstrækkeligt fleksible i deres jobsøgning, og i forlængelse af dette, er den adfærd der fremhæves som positiv, en agentisk reflektiv adfærd, hvor individet anskuer muligheder frem for begrænsninger og er fleksibel i jobsøgning. Vi har derudover vist hvordan Anna har tilegnet sig disse værdier, og belyst de konsekvenser det har for hende, når hun bliver ansvarliggjort for en situation hun ikke har kontrol over.

5.2.4 Delkonklusion

I dette afsnit, har vi udlægningsvis præsenteret de problematiseringer Anna laver ift. jobcentret. De situationer Anna problematiserer, er situationer hvor hun bliver sat i en position af magtesløshed og bliver positioneret som upålidelig. Vi har endvidere vist hvordan Anna oplever disse positioneringer af hende, som en konsekvens ved systemets rammer og de regler der ligger heri, og ikke nødvendigvis som negative aspekter ved de individuelle jobkonsulenter. Systemets rammer indeholder dog også positive aspekter, ud fra Anna og Idas perspektiv, og vi viste i afsnittene ”5.2.2.1 De positive aspekter” og ”5.2.2.2 De negative aspekter” hvordan agens og tillid/mistillid var væsentlige elementer i vurderinger af systemets rammer. Den rationelle og tankemæssige aktivitet der medførte jobcentrenes opstandelse, beskrev vi som forsøget på at overkomme arbejdsløshed, og vi viste endvidere hvordan mekanismerne der blev brugt i forsøget på at opnå dette, indebar elementer af fleksibilisering og ansvarliggørelse af de ledige. Vi fremhævede, hvordan den identitetsforståelse, jobcentret bygger på, indebærer at individer ikke er synderligt fleksible i deres jobsøgning, og som følge deraf, anskues fleksibel og ansvarstagende adfærd som positiv. Denne forståelse viste vi, at Anna har påtaget sig, da hun både tager ansvar for sin jobsøgning, og udviser fleksibilitet. Det har dog en række negative konsekvenser for hende, da hun tager ansvar for en situation, hun ikke har fuldstændig kontrol over, og derfor anskuer afslag som hendes skyld eller fejl.

5.3 Dobbeltmoral - Stigmatisering af ledige

I denne sidste del af analysen, har vi valgt at beskæftige os med kategorien "Dobbeltmoral - stigmatisering af ledige". Gennem analysen af interviewene blev vi opmærksomme på, at stigmatisering fylder en del i Annas oplevelser. I dette afsnit analyserer vi derfor på den stigmatisering, der ligger i at være ledig og som påvirker deres position, men også deres oplevelse af ledighed. Vi beskæftiger os altså i dette afsnit med den del af problemformuleringen, der hedder "hvilken betydning har systemet og den position de ledige sættes i, for den lediges forståelse af ledighed". Vi ser at stigmatiseringen finder sted på både det sociale/samfundsmæssige plan og det personlige plan. Dette kommer til udtryk ved, at vi ud fra Anna og Idas beskrivelser, tolker at ledighed og ledige bliver stigmatiseret fra flere fronter, nemlig gennem sociale medier, jobkonsulenterne og gennem en underliggende samfundsdiskurs. Anna stigmatiserer dog også selv andre ledige, hvilket hun anerkender som modsætningsfyldt, men vi finder gennem afsnittet frem til, at dette er et forsøg på at adskille sig selv fra stigmatiseringen af ledige som dovne.

5.3.1 Annas forhenværende forståelse af ledighed

Vi vil nu præsentere hvordan Annas syn på ledighed har udviklet sig, fra dengang hun var i job, og henover at hun blev ledig. Vi vil endvidere forsøge at binde dette sammen med Idas udtalelser om, hvordan ledighed anskues, mere generelt i samfundet.

Før Anna selv blev ledig så hun på ledige og tænkte, at alle bare kunne få et job, hvis de ville (Bilag 2, ll. 1296-1297). Som Anna selv præsenterer: "*I: Jeg tror ikke jeg tænkte de var dovne, jeg tænkte nok mere at de ikke gjorde så meget for det. Det er nok lidt mere det. Ja.*" (Bilag 2, ll. 1342-1344). Ud fra dette citat ser vi, hvordan Anna ikke havde en opfattelse af, at de ledige var dovne, men i højere grad, at de ikke gjorde meget for at komme i arbejde. I vores opfattelse, kan denne distinktion Anna drager mellem dovenskab og manglende arbejdsomhed, være et udtryk for at hun netop var under opfattelsen af, at det var muligt at få et job, hvis det var det man ønskede. Når hun drager denne distinktion, tænker vi altså at det er udtryk for at Anna havde en forståelse af, at ledige ikke gjorde en stor indsats for at komme i

arbejde, ikke på grund af dovenskab, men på grund af manglende vilje. Men vi ser samtidig også, at Anna implicit indikerer, at de ledige har mulighed for at påvirke deres egen situation. Dette tænker vi ud fra hendes beskrivelse af, at de ledige ikke gjorde nok, hvilket indikerer at de ledige kunne gøre mere, og gennem denne øgede indsats, komme i arbejde. For os er Annas distinktion, mellem dovenskab og ugidelighed, utydelig og vi tænker, at de er udtryk for det samme. En lignende forståelse af arbejdsløshed som ugidelighed, taler Ida ind i:

[...] hvad skal man sige, en generel holdning til at der er masser af arbejde at få, øhh... og at, at det bare handler om at gøre det der skal til... øhh, jeg oplever hvert fald ret ofte at det er det, der er det enormt ofte pres, hvor at jeg snakker rigtig meget... øhh i mine samtaler omkring det her med at få lagt, en knivskarp, øhm... plan, ugeplan for sin jobsøgning, sådan at øhm, at man når man bliver udfordret på det eller bliver spurgt, eller der er nogen der kommer med kommentarer til det, så kan man ret hurtigt give dem noget feedback på, jeg bruger rent faktisk x antal timer om ugen, og jeg håndterer det på den her måde, og det er faktisk hårdt arbejde, og, og stå uden for arbejdsmarkedet og være jobsøgende, så altså, så det er ... (Bilag 1, ll. 970-982).

Med dette citat ser vi hvordan, Ida ligeledes er under opfattelse af, at der en tendens til at anskue, at der er massere arbejde at få, og at det er de ledige, der ikke bruger nok tid på at søge job. Dette er ligeledes en af de måder hvorpå Ida forsøger at hjælpe de ledige, udover deres konkrete jobsøgning, ved at give dem et grundlag for at forsvare sig mod den kritik de møder, ift. ikke at lægge nok timer i jobsøgningen. Dermed forsøger hun at sikre dem mod angrebet på deres troværdighed eller flid. Ida beskriver ligeledes, at hun ofte oplever at skulle forsvare de ledige, som privatperson i sit sociale netværk, fordi der generelt er en holdning til, at man bare kan få et job (Bilag 1, ll. 1238-1242). Hun beskriver desuden hvordan denne generelle holdning går på, at man skal gøre hvad der skal til, fremfor at sidde og se serier hele dagen lang (Bilag 1, ll. 1242-1244). Vi ser altså hvordan den holdning Anna havde til ledighed, før hun blev ledig, er en der i Idas forståelse er udbredt.

Anna selv, pointerer hvordan der på de sociale medier kan læses en masse holdninger om ledighed, hvor folk ofte udtrykker, at alle burde kunne gå ud og få et arbejde (Bilag 2, ll. 925-928). Anna siger hertil, at hun hele tiden kan læse negative

ting om ledige på Facebook: ”[...]’ej jamen hun sidder bare derhjemme hende der. Ej det må / Hun sidder bare og slacker, hun er bare doven og det er dovent, fordi du ikke har et arbejde, ikke også. Det er fordi du er doven’.” (Bilag 2, ll. 928-931). Med dette citat præsenterer Anna, hvordan der på de sociale medier er en generel forståelse af ledige, som værende dovne.

Det vi har forsøgt at skrive frem med dette afsnit, er at det syn Anna havde på ledighed, før hun blev ledig, ikke kun er udtryk for hendes forståelse, men ligeledes for en bredere tendens i samfundet. Med udgangspunkt i dette, kan vi ud fra Anna og Idas forståelser se, at de ledige er sat i en bestemt position i samfundet, hvilket har indvirkning på praksis i jobcentrene. Vi vil nu skrive frem hvordan der i denne tendens, eksisterer en stigmatisering af ledige. Dette gør vi fordi det er nødvendigt at præsentere hvordan Annas syn på ledighed var, før hun selv blev ledig, for derefter at kunne konkludere hvordan hendes syn har ændret sig efter, at hun er blevet en del af ledighedssystemet.

5.3.2 Hvordan er Anna selv blevet stigmatiseret?

Vi vil med dette afsnit vise hvordan vi tolker at nogle af Annas konkrete oplevelser, kan anskues som et udtryk for stigmatisering.

Et af de steder vi ser en stigmatisering, er når Anna oplever at få kommenteret på sin ledighed fra hendes stedfar. Anna beskriver, at hendes stedfar kommenterer på, at hun er ledig, men at han også efterhånden er ved at forstå, at det ikke er sjovt eller for sjov, at hun stadig er ledig (Bilag 2, ll. 1217-1219). Hun udtrykker dog, at han stadig siger ting som: ”[...]’gå nu bare ud og få et arbejde’” (Bilag 2, ll. 1220), men at hun her må fortælle ham, at det jo faktisk kræver, at der er nogen, der vil ansætte hende (Bilag 2, ll. 1220-1221). Ved dette ser vi, at Anna må forsvare sin vedvarende ledighed i sin familie, der ikke har forståelse for, hvorfor hun ikke er kommet i arbejde endnu, da det anskues som en ting man bare gør. Når stedfaren udtaler sig sådan, taler det ind i forståelsen af at arbejdsløshed kan løses, ved at tage sig sammen, og få et job. Hans udtalelse indikerer endvidere at Anna er doven eller uarbejdsom, når han er under forståelse af at det er ligetil at få et arbejde. At Anna i denne situation bliver stigmatiseret, kan forstås ud fra de tidligere beskrevne fem aspekter af stigmatisering jf. afsnit ”4.4 Stigmatisering”. Anna bliver i denne

situation kategoriseret som ledig, hun bliver stereotyperet ved at blive tillagt den negative egenskab uarbejdsomhed, der forekommer en adskillelse, ved at hun er arbejdsløs og at stedfaren ikke er det, men at han udtaler sig om hvor nemt det er at komme ud af situationen. Derudover lider hun statustab, idet hendes position som ledig, og den vanskelighed hun har ved at finde job, negligeres og tilskrives hendes egen utilstrækkelighed. Magten ses ved, at stedfaren har fokus på at afhjælpe Anna med sin ledighed, hvormed han overser den magtforskel der er imellem dem, når han sætter hende i en position, hvor han ved bedre. Magtforholdet består således i at stedfaren tilskriver Annas situation nogle personlige træk, fremfor at anerkende at hun står uden kontrol over den konkrete situation.

Vi ser desuden også situationer i beskæftigelsessystemet, hvor Anna beskriver, at hun oplever at blive tænkt dårligt om. Dette ser vi, når hun taler om de andre jobkonsulenter, hun i en kortvarig periode har haft under sin ledighed (Bilag 2, ll. 342-345). Anna udtaler i denne forbindelse:

I: Jeg ved det ikke, jeg tror der er en del af dem der tænker, du kan bare gå ud og finde dig et arbejde. 'Det burde være så nemt og der er ingen undskyldning for at du går hjemme'. Det er jeg sikker på, at der er mange der tænker. Men jeg tror også, at der er de der få guldkorn, som jeg har været heldig at få, hvor der virkelig er noget forståelse for det [...] (Bilag 2, ll. 442-447).

Med ovenstående citat beskriver Anna, at en stor del af jobkonsulenterne, foruden hendes nuværende, sætter sig i en position, hvor deres forståelse for ledige er, at de bare kan gå ud og få et arbejde. Dette viser igen den ansvarliggørelse vi tidligere i projektet har skrevet frem, idet de ledige gennem denne opfattelse nemt burde kunne gå ud og få et job, hvis de tog sig sammen og tog ansvar for deres situation. Underforstået i dette ser vi, at Anna får pålagt sig en egenskab af at være doven, som hun ikke ønsker. Vi ser med ovenstående at Anna beskriver en stigmatisering. Dette ser vi, idet jobkonsulenterne sætter sig i en magtposition, hvor Anna implicit ikke gør det godt nok, fordi hun med kategoriseringen, ledig, kobles sammen med de uønskede egenskaber at være doven og uansvarlig. Vi ser desuden, at Anna som følge af stereotypiseringen, taber status, hvormed det bliver legitimt at føre opsyn og kontrol med hende. Kontrollen og opsynet, der bliver ført med hende, fremgår ikke direkte af citatet, men eksisterer implicit i den kontekst hvor Anna har gjort sig disse

tanker. Med dette mener vi, at Anna har gjort sig tankerne ift. jobkonsulenter, og at jobkonsulenterne har en myndighed og en overvågende funktion ift. den ledige. Heri ligger desuden en magtposition. Dog tænker vi, at ovenstående citat ligeledes kan være et udtryk for Annas syn på sig selv. Dette med grobund i, at ovenstående citat, udtrykker Annas oplevelse af hvad jobkonsulenterne tænker, og derfor ikke nødvendigvis er retvisende for jobkonsulenternes holdninger. De oplevelser, hun beskriver med jobkonsulenterne, kan være udtryk for hendes egen indre frustration over, at hun ikke er kommet i job, og at hun derfor tænker, at andre må have lignende negative tanker om hendes arbejdsløshed. Det kan dog også være udtryk for, at Anna ofte har følt sig stigmatiseret, og derfor tilskriver andre denne stigmatiserende holdning. Hvorvidt Annas oplevelse af stigmatisering fremkommer fra hende selv eller fra jobkonsulenterne, er i og for sig underordnet, idet Anna uanset beskriver en følelse af at blive stigmatiseret i situationerne med jobkonsulenterne.

Anna udtrykker i interviewet også aspekter, der gør at vi tolker, at hun har følt sig stigmatiseret i situationen med sagsbehandleren. Anna beskriver:

I: ... Det var ikke rart at skulle sidde og forsvare at jeg skulle ikke raskmeldes. Det var faktisk virkelig ubehageligt og hun fik snakket til mig lidt på en måde som i, ja ja så er det jo heller ikke værre ... Det var ikke rart. (Bilag 2, ll. 289-292).

Ved ovenstående ser vi, at Anna føler at skulle forsvare sin sygemelding og at sagsbehandleren ikke er lydhør overfor hendes argumenter. Hendes argumenter bliver ikke taget alvorligt, og sagsbehandleren snakker til hende, som om at hun overreagerer og skal tage sig sammen. Vi ser her, at Anna føler, at hun ikke bliver hørt og at hendes situation derved ikke bliver anerkendt. Når Annas argumenter ikke bliver hørt og anerkendt, kan dette være udtryk for, at Anna er i en position, hvor hun i kraft af sin ledighed er blevet koblet med nogle uønskede egenskaber. I denne situation kunne det f.eks. være at Anna er utroværdig og doven, og at hun derfor ikke er syg, men forsøger at snyde systemet, hvorfor hun ikke skal tages seriøst. Begrebsmæssigt ser vi her hvordan Anna bliver kategoriseret som ledig, stereotypiseret som doven, og lider statustab, hvilket ses ved at hun ikke bliver taget seriøst, hvilket sker på baggrund af stereotypiseringen om at hun er doven. Statustabet eksisterer altså fordi, at den uønskede negative værdi, dovenskab, som ledige har fået tillagt, kan fungere som forklaring på situationen. Med andre ord kan

det anskues som et spørgsmål om Annas troværdighed; er hun reelt syg, eller lader hun som om, for at slippe for sine pligter. At der indgår et ulige magtforhold mellem de to, ser vi ved at Anna ikke har mulighed for, så at sige, at slå tilbage, idet hun har mistet sin status på baggrund af stereotypiseringen.

Vi må dog pointere, at Annas forståelse af, at sagsbehandleren vil have hende raskmeldt, omhandler at hun så i sine papirer kan skrive, at hun har fået den ledige hurtigt videre i systemet, hvilket ser bedre ud for hende (Bilag 2, ll. 331-336). Med andre ord anklager Anna altså ikke kun sagsbehandleren for stereotypiseringen, af hende som doven, og den stigmatisering, vi har skrevet frem, at situationen indeholder. I stedet lægger hun fokus på, at det også er systemet, og de regler og incitamenters sagsbehandleren er underlagt, der får hende til at agere som hun gør, hvilket vi også pointerede i afsnit "5.2.2 Systemets rammer". Diskussionen om hvorvidt systemets rammer kan siges at være stigmatiserende, vil vi behandle i diskussionsafsnit "6.1.2 Relationens betydning for samarbejdet og de lediges identitet".

På trods af at vi, i de ovenstående eksempler, har fremhævet at Anna bliver stigmatiseret, gør det sig dog ikke gældende i alle situationer. For eksempel tænker vi ikke, at der finder stigmatisering sted i Annas relation til sin nuværende jobkonsulent og Anna beskriver hende generelt positivt (Bilag 2, ll. 256-259). I denne forbindelse tænker vi at et udtryk for, at Anna ikke bliver stigmatiseret af sin nuværende jobkonsulent, kan ses, idet hun beskriver:

At man alligevel også skal finde en hel del motivation til at holde ved i det her system man lige finder, ikke også. Dem der gør det og så skal blive ved med det her og presse sig selv og altså nu er jeg glad for, at jeg ikke skal ned hver måned og have en eller anden der sidder og banker mig i hovedet med 'du gør det ikke godt nok, du er doven' og sådan noget, fordi det havde jeg ikke kunnet (Bilag 2, ll. 954-961).

Vi tænker på baggrund af citatet, at Anna ikke føler sig stigmatiseret af sin nuværende jobkonsulent. Dette ser vi, idet hun beskriver, at hun ikke bliver banket i hovedet med, at hun ikke gør det godt nok og er doven.

Med dette afsnit har vi forsøgt at belyse hvordan Anna bliver stigmatiseret i flere sammenhænge, i forbindelse med sin ledighed. Vi vil i kommende afsnit uddybe på, hvilken betydning denne stigmatisering har haft for Annas syn på ledighed.

5.3.3 Systemets påvirkning på Annas forståelse af ledighed

I dette afsnit vil vi beskrive hvordan Annas syn på ledighed har ændret sig, efter at hun selv blev ledig. Dette afsnit vil således bindes op på foregående afsnit "5.3.1 Annas forhenværende forståelse af ledighed". Vi vil dele dette afsnit op i to sektioner. I den ene sektion vil vi præsentere hvordan ledighedssystemet har påvirket hendes forståelse af ledighed. Vi finder i denne sektion frem til at Anna er blevet mere nuanceret i sin forståelse af ledighed, men stadig i høj grad stigmatiserer ledige. I den anden sektion vil vi forsøge at belyse, hvordan det kan være at, Anna stadig stigmatiserer ledige, på trods af at hun nu selv er ledig, og på trods af at hun føler stigmatiseringerne frustrerende.

5.3.3.1 En mere nuanceret forståelse af ledighed og bevidsthed om dobbeltmoral

Anna indrømmer, at hun førhen tænkte, at alle bare kunne få et arbejde, hvis de ville, men at det ophørte, da hun selv blev ledig og pludselig forstod hvor svært det kan være; hvor mange ansøgninger man kan sende, hvor mange jobsamtaler man kan tage til og så stadig blive fravalgt. Hun har nu efterhånden svært ved at forstå, hvordan det kan lade sig gøre, at de bliver ved med at vælge hende fra (Bilag 2, ll. 1294-1303). Da Annas tidligere forståelse gik på at ledige ikke gjorde synderlig meget for at komme i arbejde, ser vi med ovenstående hvordan Anna har fået en mere nuanceret forståelse af ledighed. Dette ser vi ved at hun ikke længere er af den overbevisning, at ledige bare kan gå ud og få et arbejde. Anna beskriver også selv, hvordan hendes opfattelse af ledighed har ændret sig. Efter hun selv blev ledig, forstår hun, at der kan være mange grunde til, at en person går ledig længe. Tidligere havde hun dog ikke viden om det at være ledig, hvorfor hun ikke var opmærksom på, hvor udpræget det er og hvor slemt det kan være (Bilag 2, ll. 1320-1327).

Denne forståelse for ledighed og andre ledige, som Anna beskriver at hun har fået gennem sin egen ledighed, glipper dog for hende ind i mellem, hvilket hun selv er klar over og påpeger for os. Vi ser, at forståelsen glipper, da vi spørger hende ind til,

om hun forinden hun selv blev ledig, kiggede på de ledige og tænkte at de var dovne. Til dette svarer hun:

I: Jeg tror ikke jeg tænkte de var dovne, jeg tænkte nok mere at de ikke gjorde så meget for det. Det er nok lidt mere det. Ja. C: Sådan at 'ah de sidder alligevel og hygger sig lidt så'? I: Jeg tænker da også, prøv jeg tror / Og det er også det jeg siger, at første uge, jeg syntes det var super hyggeligt. Og det tror jeg alle gør. Det er ligesom at holde ferie den første uge, det er skide træls man ikke har et arbejde, men den første uge, det er egentlig fint nok. Men jeg tror også, jeg tror sagtens der er nogle der bliver ved med at sidde og have det sådan, jeg tror også at der er mange der allerede fra første dag går i panik og tænker 'nej, nej, nej, nej, nej'. Altså. (Bilag 2, ll. 1342-1353).

Vi ser i den første del af citatet Annas tidligere forståelse af ledige, som ugidelige. Dog fortsætter hun i citatet med den samme form for beskrivelse af ledige i nutidsform, hvorfor vi tolker at hun stadig i dag kommer til at stigmatisere andre ledige, men at hun dog er mere nuanceret omkring, at der både er ledige der sagtens kan se deres ledighedsperiode som en form for ferie, mens andre går i panik over det.

Anna præsenterer selv i interviewet, at hun er tvetydig i hendes udtalelser om de ledige. Dette beskriver hun ved at bruge ordet dobbeltmoral ift. hendes forståelse af ledighed. Hun beskriver i denne henseende, at hvordan hun tænker om ledige og ledighed generelt, er meget betonet af hvilken branche den ledige er i, fordi hendes egen branche, eksempelvis er meget presset og at det lige nu er meget svært at finde jobs, mens det i andre brancher ikke burde være problematisk at finde job (Bilag 2, ll. 1240-1245). Ved dette beskriver Anna yderligere:

Der er også andre brancher, hvor jeg sidder og tænker, det kan ikke passe du ikke kan finde noget og det er jo også bare så dobbeltmoralsk at sidde og tænke det om andre ikke også, men man tænker, 'du har så mange muligheder lige nu. Altså hvorfor ikke, altså det giver ingen mening for mig i nogle situationer, hvorfor de personer ikke får arbejde. Altså der må jo selvfølgelig være en eller anden grund til det, det er jeg jo også godt klar over, (Griner). (Bilag 2, ll. 1244-1252).

Med ovenstående citat påpeger Anna selv, at det er dobbeltmoralsk at tænke, at ledige i andre brancher, hvor jobsøgning ikke er problematisk, bare burde kunne komme i job. Dette på trods af at hun er bevidst om, at der selvfølgelig må være en grund til, at de stadig er ledige. Hun viser derved, at hun er klar over, at der må være en anden grund til at de ledige ikke kommer i arbejde, end at de er dovne og dermed ikke gider at søge job, fordi de har det godt med deres situation. Vi ser endvidere tvetydigheden, da vi spørger Anna om hun til stadighed kan komme til at dømme andre for deres ledighed:

[...] Men du kunne også godt komme til sådan at kigge på andre og være sådan lidt, hvorfor har du ikke fået et job endnu? I: Ja selv / Det kan jeg sagtens. Det er så dobbeltmoralsk, men det kan man sagtens (Bilag 2, ll. 1266-1270).

Som citatet fremhæver, kan Anna altså godt komme til at dømme andre for deres ledighed, på trods af at hun nu selv er ledig. Vi ser desuden hvordan Anna ligeledes kan komme til at have et negativt syn på ledige, med andre forudsætninger end hende selv, som det fremgår af citatet:

C: Er det noget du også tror du ville have tænkt før, eller er det fordi du står i en situation hvor du er frustreret over at du ikke / Eller at det er svært for dig at finde arbejde i øjeblikket? / I: / Det er super frustrerende at finde arbejde, altså. Og jeg tror også, at det er derfor man godt kan gå og blive sådan lidt over at de bare altså / Når jeg sidder og ser jobopslag 'fleksjob, klapjob, fleksjob, klapjob'. Neeej. Man bliver så frustreret over at blive ved med at se på det der, man tænker hvordan kan de blive ved med det her? Skal det ende ud i, at jeg er nødt til at blive erklæret syg for et eller andet, for at kan blive berettiget til at have et fleksjob, for at jeg kan få et arbejde? Det giver jo ingen mening. Altså (Bilag 2, ll. 1253-1265).

Spørgsmålet vi stiller i dette citat, opstod som følge af at Anna kort forinden havde kritiseret ledige i andre brancher, som hun ikke tænkte burde have svært ved at finde arbejde (Bilag 2, ll. 1245-1252). Dette citat udtrykker altså Annas misfornøjelse med andre ledige, der har bedre muligheder for at komme i arbejde, end hun selv har. Dette omhandler både de ledige der er berettiget til fleksjob, men ligeledes ledige i

andre brancher end hende. Som det fremgår af citatet, fremhæver Anna den forfordeling, hun føler der er, når hun sætter spørgsmålstegn ved om hun bliver nødt til at blive sygemeldt, for at kunne komme i job.

Vi har med ovenstående forsøgt at vise, hvordan Annas syn på ledige og ledighed er blevet mere nuanceret i forbindelse med, at hun er blevet ledig. Vi har dog ligeledes fremhævet at Anna stadig stigmatiserer andre ledige, og at hun selv er bevidst om dette. Vi vil derfor nu, gå videre til spørgsmålet om, hvorfor Anna stadig stigmatiserer ledige, når hun selv er frustreret over sin situation og den stigmatisering hun møder.

5.3.4 Hvorfor stigmatiserer Anna stadig de ledige?

Vi vil i dette afsnit beskæftige os med hvorfor Anna stadig stigmatiserer de ledige. Dette vil vi gøre, da vi mener det kan have implikationer for, og give en forståelse af den position, ledige bliver sat i af systemet.

En af årsagerne til at Anna stadig stigmatiserer andre ledige, tænker vi kan tolkes ud fra at Anna er bekymret for hvad det betyder for hende, at nogle ledige på Facebook giver udtryk for at de dovner den af:

Fordi der er fem mennesker, der sidder og poster at de bare slacker den derhjemme og ligger og dasker, fordi nu er de på dagpenge og sådan noget. Det er bare hurtigt sådan noget der spreder sig. Altså det kører jo hurtigt rundt sådan noget (Bilag 2, ll. 936-939).

Vi ser med dette citat en bekymring om, at blive stigmatiseret og diskrimineret, på baggrund af at der er nogle ledige, der fremstår som dovne og tilfredse med dagpengene, hvilket hun frygter bliver udslagsgivende for, hvordan hun bliver opfattet. Anna kan ikke identificere sig med denne forståelse af ledighed, hvor det at gå hjemme, på dagpenge, er behageligt, hvilket hun beskriver i ved: ”Jeg synes det er trælst at se på, at alle synes det er så nemt at gå hjemme. Det er jo ikke fedt, at folk / Altså jeg forstår ikke hvorfor de ... synes det er rart generelt” (Bilag 2, ll. 964-967). Hun forsøger derfor at adskille sig selv fra denne forståelse af hvad det vil sige at være ledig, da den ikke stemmer overens med hendes oplevelse. Men dette forsøg på at adskille sig fra den førmtalte dovne gruppe af ledige, medfører en række

konsekvenser. En af konsekvenserne er, at Anna, i sit forsøg på at adskille sig fra denne gruppe af ledige, ender med selv at stigmatisere dem. Hun kategoriserer de ledige, og forbinder dem endvidere med en uønsket egenskab, dovenskab, som hun forsøger at adskille sig fra. I forsøget på at adskille sig fra denne gruppe, påpeger Anna hvordan hendes egenskaber er anderledes, men også i hendes forstand bedre, og dermed lider gruppen af ledige statustab. Resultatet bliver at Anna, i forsøget på at adskille sig fra denne forståelse af ledighed, ender med selv at stigmatisere den gruppe som hun i andres øjne er en del af. Der opstår en cirkelslutning, hvor forsøget på at adskille sig fra gruppen af stigmatiserede, ender med at blive stigmatiserende.

En anden konsekvens, vi ser at dette har, er at horisontal empowerment bliver utrolig svært at opnå. Hvis alle ledige gør som Anna, og forsøger at tage afstand til gruppen af de dovne ledige, risikeres det, at de taler ind i diskursen om dovne ledige, hvorved diskursen vil bestå. På denne vis risikeres det, at alle ledige forsøger at tage afstand til en stigmatisering af ledige, som ikke holder stik med den virkelige verden, men som de selv taler ind i. Når Anna adskiller sig fra de dovne lediges gruppe, i stedet for at tage gruppen i forsvar, betyder det, at hun ikke styrker eller støtter det netværk hun selv og andre ledige er i. Hun hjælper således ikke til, med at forbedre de lediges handlemuligheder, jf. horisontal empowerment (afsnit 4.2.1 Horisontal og vertikal empowerment), og taler endvidere selv ind i diskursen om, at nogle ledige er dovne, fremfor at styrke den position de står i som ledige. Årsagen til at Anna ikke tager de ledige generelt i forsvar, kan tænkes at være at hun ikke har det store kendskab til ledighed, da folk i hendes omgangskreds sjældent har været foruden job. Dette præsenterer hun i citatet:

I: Nej jeg tror det, det var ikke noget man var blevet informeret så meget om, altså. Man sidder bare sådan lidt, hvordan skal jeg forholde mig til det her, jeg kender egentlig ikke nogen der har været arbejdsløse før og hvad skal jeg gøre og så videre. Man ved egentlig ikke så meget om hvad det vil sige, der mangler man nok en del information. (Bilag 2, ll. 1334-1339).

Udover dette manglende personlige kendskab til ledighed præsenterer Anna ligeledes:

Altså jeg synes det er en fejl at gå ud fra, at alle mennesker tænker det samme om at gå hjemme. Fordi at der kun bliver / Ligesom du selv sagde, det eneste man hører om i medierne, det er, at folk de sidder bare og slasker derhjemme, de synes det er fedt at gå hjemme. Det er det eneste man hører om, man hører ikke om, hvor mange mennesker der går og har det dårligt over at gå hjemme. (Bilag, ll. 1228-1235).

Med dette ser vi hvordan Anna ikke oplever at der er stort fokus på de negative aspekter af ledighed i medierne. På denne vis fremgår det altså af interviewet, at den generelle tendens Anna oplever ift. ledighed er, at ledige har det fint med at gå derhjemme. Vi ser i afsnittet at Anna stigmatiserer andre ledige af flere grunde. Dette gør hun fordi; hun forsøger at tage afstand fra og undgå stigmatiseringen af ledige som dovne, samtidig med at hun har dårligt kendskab til andre ledige og ledighed generelt, men også at hun tidligere har haft en forståelse af og stigmatiseret de ledige som dovne, som det ikke har været muligt for hende fuldstændigt at bryde med.

I dette afsnit har vi belyst hvordan Annas syn på ledighed er blevet mere nuanceret, efter at hun selv blev ledig. På trods af dette, viste vi at Anna stadig stigmatiserer andre ledige, hvilket vi tolkede som et udtryk for, at hun forsøger at adskille sig selv fra den stereotyp og stigmatisering, som hun oplever er en generel tendens. Vi har endvidere belyst hvordan dette forsøg på adskillelse, risikerer at medføre, at det bliver vanskeligt for ledige at gøre op med den positionering, stereotypisering og stigmatisering, der forekommer af dem jf. horisontal empowerment.

5.3.5 Delkonklusion

I dette analyseafsnit har vi overordnet set beskæftiget os med den del af problemformuleringen, der omhandler hvordan lediges opfattelse af ledighed, bliver påvirket af ledighedssystemet. I forsøget på at besvare dette, har vi udlægningsvis præsenteret Annas forståelse af ledighed, før hun blev ledig, samt den mere generelle forståelse af ledighed. Vi fandt her frem til at Annas forståelse, samt det mere generelle syn på ledighed, som præsenteret af Anna og Ida, omhandler at ledige har mulighed for at komme i arbejde, hvis de prøver hårdt nok. Vi fremhævede hvordan denne forståelse, kan anskues som et udtryk for, at årsagen til vedblivende

arbejdsløshed er dovenskab. Derefter fremhævede vi, de oplevelser Anna præsenterer, hvor vi tolker at hun er blevet stigmatiseret. Vi fandt her frem til at Anna bliver stigmatiseret, fra både sin familie, fra samfundet mere generelt, samt at hun føler sig stigmatiseret fra nogle af jobkonsulenterne. I forlængelse af dette har vi forsøgt at besvare hvordan systemet har påvirket Annas syn på ledighed. Vi fandt her frem til, at Annas syn på ledighed er blevet mere nuanceret, men at hun stadig stigmatiserer ledige. Dette fremanalyserede vi skyldtes, at hun forsøgte at adskille sig selv fra forståelsen af ledige som dovne. På baggrund af dette konkluderede vi, at Annas forsøg på at adskille sig selv fra forståelsen af at ledige er dovne, i sig selv medfører en stigmatisering og positionering af de ledige. Ud fra begrebet horisontal empowerment, fremhævede vi at de lediges position bliver forringet, i deres forsøg på at unddrage sig stigmatiseringen. Dette forklarede vi ved henvisning til, at der er risiko for, at de ledige selv stigmatiserer andre ledige, i deres forsøg på adskillelse.

6. Diskussion

I dette afsnit vil vi diskutere nogle af de fund vi har gjort os i projektet. Vi vil endvidere diskutere nogle af de teoretiske tilgange vi har gjort brug af, særligt governmentality og empowerment. Slutteligt vil vi diskutere generaliserbarheden af vores fund.

6.1 Diskussion af fund

Vi vil i dette afsnit diskutere nogle af de fund vi har gjort i projektet. Vi starter ud med at diskutere de agentiske muligheder, som jobcentrene opfordrer til, og kommer frem til, at den agens der arbejdes med på jobcentret er én version af agens, hvor der fokuseres på handling på sig selv. Vi vil derefter diskutere hvordan denne agens, i forhold til at handle på sig selv, påvirker de lediges selvopfattelse, samt hvordan deres selvopfattelse bliver op til forhandling. Vi vil afslutningsvis diskutere relationens betydning for, hvordan handlen på sig selv opleves for de ledige.

6.1.1 Begrænsede agentiske muligheder

I analyseafsnittet har vi arbejdet med begrebet agens ift. at belyse, hvordan det positive samarbejde, Anna har med sin jobkonsulent, øger hendes følelse af handlemuligheder, og ligeledes hvordan det er et område jobcentret arbejder med ift. de valg, de ledige skal træffe.

I dette diskussionsafsnit, vil vi forsøge at fremhæve, hvordan der er flere forskellige måder at handle agentisk på, og at den måde jobcentret opfordrer de ledige til at være agentiske på, kun indeholder én version af agentisk handling. Efter diskussionen af dette vil vi endvidere diskutere hvordan denne ene version af agentisk handling, kan udføres på en hensigtsmæssig eller uhensigtsmæssig måde.

Når vi ovenstående præsenterer at jobcentrene kun arbejder med én version af agentisk handling, er det fordi vi har sammentænkt agens med de forskellige versioner af empowerment. At handle agentisk i jobcentrenes udlægning af ABC-planer og alternative handlemuligheder, er en version af agens, hvor der handles på individet selv. Med dette mener vi at alle tiltagene, er rettet mod at den ledige kan

ændre sin situation, for at komme i job, hvilket også er noget vi fremhævede i vores argumentation af, at det er de ledige der bliver ansvarliggjort for at komme i arbejde. Hvis vi sammenholder dette med empowerment afsnittet, kan det ses som en socialliberal version af empowerment, hvor individet skal gøres opmærksom på, og hjælpes til på bedst mulig vis at benytte systemet. Dette er hvad vi ser at jobcentrene gør. De præsenterer de områder, hvorpå individet kan komme i arbejde ved at ændre på egen kontekst.

En anden måde man kan handle agentisk på, kan ligeledes forstås jf. empowerment afsnittet. Denne agentiske måde at handle på, omhandler at man ikke godtager præmissen om at man selv bliver nødt til at ændre på nogle forhold, for at komme i job, men at det ligeledes er et socialt problem som systemet, eller regeringen, også er ansvarlig for. Dette ville være den kritiske version af empowerment, hvor individer gøres bevidste om den marginalisering og sociale ulighed, der eksisterer som et produkt af strukturelle problematikker. I denne version af agens, er der fokus på hvordan ulighed er resultatet af sociale konstruktioner. I en sådan agens-forståelse ville der være fokus på at skabe lighed og muligheder for handling, ikke gennem individuelle forandringer, men gennem kollektiv handlen. Dette er som nævnt ikke en måde hvorpå vi ser at jobcentrene arbejder med de ledige på.

Denne distinktion i agentisk udfoldelse, kan ligeledes anskues som et spørgsmål om, hvorvidt der arbejdes inden for systemets rammer, eller med systemets rammer. Med dette mener vi, at agens i en kritisk empowerment version lægger op til en forandring af systemets rammer, hvilket vi ikke ser i jobcentrene. Det kan siges med andre ord; de ledige opfordres til at ændre på deres personlige kontekst, men den yderliggende kontekst for de ledige, er ikke op til diskussion. En måde hvorpå en kritisk empowerment tilgang kunne tage form, er ved at samle de ledige i grupper, så de i højere grad får kendskab til andre ledige, og sammen kan forholde sig til de problematikker de møder som ledige. Udmøntningen af en sådan gruppering kunne være et øget fokus på og bevidstgørelse af den dominerende samfundsdiskurs. I dette projekt vil vi ikke endvidere beskæftige os med, hvad den kritiske version af empowerment ville medføre, da dette er et spørgsmål om samfundsmæssige, politiske og økonomiske strukturer. Vi vil dog pointere, at dette er en mulig måde at arbejde med agens på, omend en der ikke eksisterer i jobcentrenes praksis.

6.1.1.1 Hvordan påvirker de begrænsede agentiske muligheder den lediges selvopfattelse?

I forhold til at arbejde inden for systemets rammer, med henblik på at højne de lediges agens, kan det, som tidligere præsenteret, forstås som en opfordring til at de ændrer deres egen personlige kontekst. Vi anskuer forsøget på at motivere dem, til at ændre på deres faglige eller geografiske udgangspunkt, som et forsøg på at motivere de ledige til, at ændre deres kontekst. I denne henseende kan det diskuteres hvilke konsekvenser dette har for de ledige, hvilket vi nu vil gøre. Når jobcentre arbejder med at ændre de lediges kontekst, er det relevant at overveje, om de egentlig arbejder med de lediges selvopfattelse. En stor del af selvopfattelsen kan man forestille sig afhænger af det arbejde man varetager, men også det sted man bor, og de kontakter og relationer man som følge deraf har. Når jobcentret opfordrer, eller tydeliggør, de lediges mulighed for at ændre på f.eks. deres bopæl, har det med stor sandsynlighed, flere, og større konsekvenser end den umiddelbare flytning. For at give et eksempel kan det tænkes at en ledig som følge af sin jobsøgning, vælger at være fleksibel i forhold til sin geografiske og faglige søgning, men som følge heraf bliver begrænset i sine private forhold. De ledige risikerer derfor at blive stillet i en position hvor løsningen på deres ledighedsproblematik, er dyrt købt. Det bliver for jobcentret et spørgsmål om at hjælpe de ledige med at ændre deres selvforståelse, eller deres perciperede life-tracks jf. Hundeide (2005). Den agens der højnes eller opfordres til på jobcentret, er altså en agens der sætter fokus på handlen på sig selv. Den måde hvorpå vi ser at jobcentre arbejder med de lediges selvopfattelse, er ved at finde og præsentere den ledige for life-tracks, der enten ikke tidligere var opfattede eller anset for at være kongruente. Ved præsentationen af nye handlemuligheder, eller life-tracks, ser vi, at de ledige bliver konfronteret med at skulle revidere deres selvopfattelse. Dette så vi i situationen med Anna, hvor hun havde afskrevet et job i ældresektoren, men måtte revidere sin opfattelse af denne jobmulighed efter at have snakket med jobkonsulenten. På baggrund af dette, tænker vi, at de ledige generelt må tage deres selvopfattelse op til forhandling hver gang de bliver præsenteret for et uopfattet eller inkongruent lifetrack. Herved skal de tage stilling til, om det er en mulighed, som de kan eller vil gøre brug af. Årsagen til at vi tænker, at det kan hives op på et generelt plan, er fordi jobcenter-informanten Ida, pointerer hvordan der arbejdes med ABC-planer, der netop omhandler alternative muligheder, udover dem

der er førsteprioritet. Derudover tænker vi, at det kan anskues ud fra jobcentrenes formål om, at få folk hurtigt i arbejde, og at det arbejde de ender med at varetage er underordnet. Således bliver den ledige sat i en position af jobcentret, hvori deres selvopfattelse bliver op til forhandling.

6.1.1.2 Forhandling af selvopfattelse

Hvorvidt dette ender med at blive et arbejde på, eller med, de lediges selvopfattelse, afhænger af måden hvorpå det bliver gjort. Med dette tænker vi, at de alternative life-tracks kan præsenteres på forskellige måder. De kan italesættes som muligheder, der er op til forhandling eller som konsekvenser den ledige skal vælge mellem. Dette kan have implikationer for hvordan forhandlingen af selvforståelsen opfattes. Det er muligt, at ændringerne bliver modtaget negativt af den ledige, hvis ikke de er op til forhandling, men er påtvungne. Vi så f.eks. i interviewet med Anna, at hun ikke var bevidst om at SOSU var et muligt lifetrack for hende, men at hun, efter forhandlingen med sin jobkonsulent, ændrede denne forståelse, hvormed det blev et kongruent lifetrack. Hvis hendes jobkonsulent ikke havde præsenteret det som en mulighed, og ikke havde forhandlet med Anna, hvad det ville sige at være SOSU, kan det tænkes, at Anna ikke var nået frem til konklusionen om, at det var et kongruent lifetrack for hende. Dette kan udspille sig på to forskellige måder; enten ved at Anna som følge af ikke at have opfattet det som et kongruent lifetrack, ikke havde accepteret det som en mulighed og i stedet havde forkastet forslaget, men det kan også tænkes at hun havde søgt jobs som SOSU, men ikke havde følt at det var noget hun var interesseret i. Vi tænker, at det bliver et spørgsmål om ejerskab, når nye life-tracks bliver forhandlet, og præsenteret for de ledige. Med dette mener vi, at det i arbejdet med de lediges life-tracks og derigennem deres selvopfattelse, er vigtigt at det bliver den lediges valg, for at en sådan forandring kan lade sig gøre. Vi forestiller os ligeledes, at ejerskabet over ændringen af deres livsforhold har konsekvenser for, om det nye lifetrack konstituerer et brud med tidligere selvopfattelse, eller kan anskues som en overgang eller forandring af interesse. Måden hvorpå de alternative muligheder bliver præsenteret, er derfor af stor betydning, hvilket relationen derfor også må have. Med dette mener vi at det er vigtigt at have tillid og tiltro til, at den person der præsenterer de muligheder, der konstituerer et brud med den tidligere selvopfattelse, eller det tidligere lifetrack, har

en positiv intention, og en interesse for den lediges bedste. Som vi har tolket ud fra interviewet med Anna, er det vigtigt at føle at jobkonsulenten ikke kun arbejder ud fra præmissen om at få de ledige i arbejde, men også har overvejet personen, den ledige, og hvor denne ville passe godt ind. Ved ovenstående ser vi, at de ledige bliver sat i en bestemt position, når deres selvopfattelse bliver genstand for forhandling, hvilket får betydning for deres position i, og forhold til, systemet. Vi ser i forlængelse af dette, at det er af stor betydning, hvilken relation der er mellem jobkonsulenten og den ledige, ift. den lediges forhold til systemet. Dette vi vil komme yderligere ind på i næste afsnit.

6.1.2 Relationens betydning for samarbejdet og de lediges selvopfattelse

I dette afsnit vil vi belyse relationens betydning for den position den ledige bliver sat i og den opfattelse af systemet, den ledige får. Vi vil desuden vise hvordan relationen og den praksis, den eksisterer i, får betydning for hvorvidt systemets rammer kan siges at være stigmatiserende. Dette vil således fungere som et svar, på det spørgsmål vi stillede i afsnit ”5.3.2 Hvordan er Anna selv blevet stigmatiseret?”.

Relationens betydning kan tænkes at få en instrumentel værdi i arbejdet med at præsentere de ledige for nye muligheder. Dette tænker vi kan forstås ud fra ovenstående logik, om at relationen er vigtig i forhold til at den ledige føler sig set og hørt, når de bliver præsenteret for muligheder, der ligeledes kan ses som brud med deres hidtidige liv. At relationen skulle være instrumentel, ser vi i interviewet med Ida, hvor hun præsenterer, hvor vigtigt det er med en god relation ift. at kunne præsentere mulighederne de ledige har, og for at overkomme de barrierer der evt. måtte være ift. dette, så de kan lave reelle planer og mål for jobsøgningen. Relationen får dermed en instrumentel karakter, da den bliver et værktøj i arbejdet med de ledige, og i arbejdet med at få dem i job. På trods af dens instrumentelle karakter, for jobkonsulenterne, ser vi i Annas situation, at relationen til hendes jobkonsulent fra hendes perspektiv virker reel og oprigtig. Dette kan ligeledes være årsagen til at Anna åbner op for, og reflekterer over, at et tidligere inkongruent lifetrack, måske er kongruent. Annas beskrivelse af, at hendes jobkonsulent virker engageret i hende, og har tænkt på hende, indikerer for os at se, at Anna har en følelse af at jobkonsulenten kender hende, og derfor kun præsenterer hende for kongruente life-tracks. Det

instrumentelle element i relationen, bliver som nævnt at præsentere alternative muligheder på en facon, så de fremstår kongruente, på trods af at de tidligere har virket inkongruente. For at kunne gøre dette, er det dog nødvendigt med kendskab til personen, så jobkonsulenten finder muligheder, der ikke er fuldstændig ved siden af det, den ledige kan forestille sig selv i. I arbejdet med samarbejdet, bliver relationen i sig selv vigtig, da den muliggør præsentationen af alternative muligheder, men den er ligeledes vigtig i forhold til at opfatte hvilke muligheder der kunne være kongruente, men som hidtil har været uopfattede for den ledige. Relationen er derfor af betydning for den position den ledige bliver sat i. Dette tænker vi i særdeleshed er tilfældet fordi relationen er asymmetrisk, og at den måde der arbejdes med den ledige på, derfor får monumental betydning. At relationen er asymmetrisk betyder, at der ikke er de samme konsekvenser ved at indgå i relationen for begge parter, og endvidere at de ikke har samme magtposition i forhold til hinanden. Relationen får derfor stor betydning for, hvordan denne magtforskel opleves. Men omvendt har magtforskellen også betydning for hvordan relationen opleves. Den position de ledige bliver sat i, tænker vi er et produkt af, hvordan denne magtrelation bliver formidlet, men også hvordan samarbejdet fungerer. Vi ser altså at jobkonsulenterne på en og samme tid, agerer som en rolle, en myndighed, men også oprigtigt skal agere som en person. Dette kan ligeledes være årsagen til at vi ser at Ida fremhæver vigtigheden, af forventningsafstemningen, da dette kan være en måde hurtigt at få italesat rollen, man som jobkonsulent udfylder. Når rollen er italesat, og de regler og begrænsninger den ledige og jobkonsulenten er underlagt er blevet hevet frem i lyset, kan det således tænkes, at parterne i relationen i højere grad har et fælles grundlag for handlen. På denne vis kan rollen principielt fralægges efter at den er blevet tydeliggjort, da det ikke længere kun er den ene part, der sidder med viden om, hvornår og hvordan der kan sanktioneres, men at det er blevet et fælles udgangspunkt for arbejdet. Forskellen i om det italesættes eller ej, kan ses som forskellen mellem den sagsbehandler Anna præsenterer i forbindelse med sin sygemelding og den jobkonsulent hun beskriver at hun har en positiv relation til. Forskellen består i at situationen bliver mere ligeværdig, når begge parter kender rammerne for samarbejdet. Ligeledes så vi i Annas beskrivelse af sygemeldingen, hvordan asymmetrien voksede som konsekvens af, at Anna ikke var bevidst om reglerne og rammerne. Som følge heraf tænker vi, at den position de ledige bliver sat i af systemet, og at deres relation til systemet som følge heraf, er afhængig af den

relation der bliver skabt mellem den ledige og de jobcenteransatte. På trods af at vi tænker, at relationen har betydning for, hvordan den ledige har det med systemet og den position vedkommende bliver sat i, ser vi at Anna dog stadig stiller sig kritisk over for systemet generelt, selvom hun har et godt forhold til sin jobkonsulent. Dette ses ved:

I: Så, så tænkte jeg selvfølgelig, ja, altså hvis man er træt af de ting der sker i systemet så er man jo også nødt til at snakke om det C: Det er jo det. I: Altså. J: Mhm ... føler du dig det? Træt af de ting? I: Der er mange af tingene jeg synes ikke der giver mening, det, øhh... Især den der med at, egentlig at tage mig fra et, supplerende arbejde på et tidspunkt, for at sende mig hjem, det giver ingen mening (Bilag 2, ll. 1818-1827).

Vi ser med dette citat, at Anna er træt af hvordan systemet fungerer. Alligevel ser vi også at Anna er meget glad for sin jobkonsulent jf. afsnit ”5.1 Samarbejdsrelation og ansvar”. På grund af dette tænker vi, at Anna laver en distinktion mellem systemet og hendes jobkonsulent. Spørgsmålet bliver, om Anna har indtænkt sin jobkonsulent i sin udtalelse om systemet. Som vi i tidligere afsnit skrev frem, anskuede Anna de negative oplevelser hun havde haft i ledighedssystemet, som følge af de rammer medarbejderne var underlagt. Det kan derfor tænkes, at Anna, i sin udtalelse om at hun er træt af systemets rammer, ikke udtaler sig om de personer, hun har haft med at gøre, men i højere grad, om de regler personerne har været underlagt. Hvis dette er tilfældet, er det dog besynderligt, at Anna ikke lader til at indtænke de positive oplevelser med sin jobkonsulent, som den del af systemet. Hvis vi følger tanken om at Anna ikke tænker på de negative oplevelser som personlig hetz, kan det ligeledes tænkes, at hun heller ikke ville tænke på de positive oplevelser som en personlig formåen. Dette ville dog virke mærkeligt, da hendes kritiske omtale af systemet så også burde indbefatte de positive aspekter, hvilket det ikke lader til at gøre. I denne henseende tænker vi, at grunden til at hun ikke indtænker sine positive oplevelser i sin omtale af jobcentret, er fordi, at disse situationer er positive på grund af den personlige relation til jobkonsulenten. Det kan derfor tænkes at dette ikke har indflydelse på Annas forhold til systemet, da hun ikke perciperer det som en del af systemet. Det kan ligeledes tænkes at det ligeværd som Annas jobkonsulent formår at skabe, ikke anskues som en del af systemet. Måske netop fordi der i relationen mellem ledig og konsulent ikke er ligestilling, som følge af systemets rammer, og at

ligeværdet derfor bliver den enkelte jobkonsulents arbejde at fremmane, hvormed det kommer til at fremstå som en personlig præstation af jobkonsulenterne. Vi tænker altså, at den måde hvorpå de ledige positioneres og det forhold de har til systemet, er mere nuanceret end som så. På trods af at Anna beskriver negative elementer og træthed ved systemet, er der mange steder i interviewet hvor hun præsenterer overvejende positive aspekter, i relation til sin jobkonsulent. Forskellen bliver, som præsenteret, hvorvidt disse positive aspekter relateres til systemet eller til den enkelte person, den enkelte medarbejder. På trods af at relationen er af instrumentel karakter, og derfor er at betragte som en del af jobkonsulenternes arbejde, er det ikke sikkert, at det, af de ledige, betragtes som en del af systemet. Dette kunne netop tyde på, at relationen har fået et reelt og oprigtigt udtryk, i de lediges øjne.

Vi tænker ligeledes at dette afsnit besvarer spørgsmålet om, om systemets rammer er stigmatiserende. Ud fra dette afsnit har vi vist, at relationen har betydning for den position de ledige føler sig sat i og for deres forhold til systemet. Vi tænker derfor, at svaret på spørgsmålet må blive, at relationen, og dermed den praksis der udføres på baggrund af systemets rammer, bliver afgørende for, hvorvidt systemets rammer opleves som stigmatiserende.

6.2 Diskussion af teori

I dette afsnit vil vi diskutere benyttelsen af teorierne om governmentality og empowerment ift. om der i disse to teorier er indlejret en normativitet, og en forventning om hvordan tingene bør fungere. Afsnittet vil konkludere at teorierne om governmentality og empowerment i sig selv, ikke indeholder et projekt om reformering, men at en risiko ved disse tilgange er, at de hurtigt kan tolkes, som en opfordring til forandring.

6.2.1 Diskussion af governmentality

I dette projekt har vi benyttet teori om governmentality i analysen. Ud fra governmentality viste vi at der var nogle magtrelationer mellem de ledige og systemet. Vi viste blandt andet hvordan der eksisterede en magtrelation, som den ledige informant Anna, problematiserede, i relation til en sagsbehandler der ville have hende af sygedagpenge. Vi viste ligeledes hvordan der i samarbejdet - herunder også det positive - lå en underliggende rationel og tankemæssig aktivitet, om at det er

den ledige, der er ansvarlig for at være fleksibel, og for at komme i arbejde. Ud fra vores brug af teorien om governmentality, i dette projekt, har vi belyst en række magtforhold i relationen mellem den ledige og beskæftigelsessystemet. Disse forskellige pointeringer af magtrelationer, risikerer at fremstå negativt, idet vi har fremført hvordan magtrelationerne påvirker de lediges positioner og dertilhørende mentaliteter og adfærd. Med dette kan det diskuteres, hvorvidt teorien om governmentality, i sig selv, lægger op til en reformation af systemet. Som præsenteret i afsnit ”4.5 Governmentality” er formålet med teorien om governmentality, at forstå de magtrelationer der eksisterer, og som påvirker vores handlinger gennem vores mentalitet. Det kan diskuteres, hvorvidt dette i sig selv medfører et kritisk perspektiv, når fokus er på, hvordan vi styrer andres og egen adfærd. I vores projekt, kan de fund vi har gjort os med teorien om governmentality også anskues som værende systemkritiske. Vi så i analysen, at Anna bliver påvirket til at være mere fleksibel, at påtage sig ansvar for sin situation og ved dette bliver styret til at tage handling, så hun ikke mister sine dagpenge. Dette kan komme til at fremstå kritisk, idet det belyser en magtrelation. Når vi i analysen belyser, at Anna opfatter mulighederne, hun bliver pålagt, som positive, og vi hænger dette op på, at hun har påtaget sig mentaliteten, som systemet forsøger at fremme, kan det endvidere fremstå som en systemkritik. Hvorvidt teorien om governmentality, og vores brug af dette, anskues som negativt, er afhængigt af, hvilket perspektiv man tager på magtrelationer. Anskues magtrelationer som noget utvetydigt negativt, som noget der skal elimineres, kan teorien om governmentality anskues som et værktøj til forandring og reformation af magtforholdene. Vores forståelse, på baggrund af teorien om governmentality, er dog, at magtforhold er en naturligt forekommende del af de praksisser der opstår, og derfor ikke nødvendigvis er negativt ladede. Ud fra denne forståelse, er der ikke i teorien om governmentality en indlejret præmis om forandring, eller reformation, men i stedet er fokus på, at forstå den praksis der eksisterer og de naturligt forekommende magtrelationer der udfolder sig, som følge heraf. Hermed ikke sagt at, af disse magtforhold ikke kan problematiseres og gøres til genstand for forandring, pointen er just, at det ikke er en nødvendig konsekvens af en governmentality analyse, sådan som vi forstår den. På denne måde tænker vi, at vores brug af teorien om governmentality, i projektet, hurtigt kan fremstå som en pointering af de negative konsekvenser, der er ved systemet, hvis man arbejder ud fra

en logik om, at magtforhold nødvendigvis er slette. Dette er dog ikke hensigten med vores brug af teorien om governmentality.

Som det fremgår af tidligere afsnit, kan det samme magtforhold, formidles på forskellig vis, hvormed det ikke nødvendigvis er magtforholdet i sig selv, der skal anskues som genstand for kritik, men den måde magtforholdet udspiller sig, og bliver udført i praksis. Dette kan tydeliggøres, ved reference til tidligere beskrivelse af Annas relation til sin nuværende jobkonsulent kontra sagsbehandleren, der vil have hende af sygedagpenge. Ved brugen af teorien om governmentality i vores projekt er det relevant at overveje om, magtforhold nødvendigvis kan forstås ud fra de sanktionsmuligheder, og muligheder for at handle på og ændre andres opførsel. Som tidligere præsenteret, er det ikke i sig selv de muligheder og begrænsninger, jobkonsulenten og sagsbehandleren har i arbejdet med Anna, der udgør hvorvidt der er tale om en negativ magtrelation. Sagsbehandleren og jobkonsulenten har principielt de samme sanktionsmuligheder, omend forskellige funktioner i deres arbejde. Forskellen ligger dog i hvordan magtrelationen bliver italesat, da det netop er uigennemsigtheden i sagsbehandlerens arbejde med Anna, der medfører at hun føler sig fastlåst i situationen. Spørgsmålet bliver dermed om begrebet magtrelation, kun udgøres af de muligheder for at påvirke andres adfærd, en person besidder, eller om det burde nuanceres til også at indeholde en dimension omhandlende italesættelsen af pligter og rettigheder.

Vi tænker derfor at det i brugen af governmentality er relevant at holde for øje, at magtrelationen i sig selv, ikke nødvendigvis udgør eventuelle problematikker, men at det ligeledes kan være den måde magtrelationen udføres på.

6.2.2 Diskussion af empowerment

I dette projekt har vi i analysen gjort brug af teori om empowerment. Vi har i analysen pointeret, at der på jobcentrene bliver brugt socialliberal empowerment og som vi understreger i diskussionen, gør de ikke brug af den kritiske empowerment. I teoriets afsnittet "4.2 Empowerment", fremstår den kritiske udlægning af empowerment på mange måder som den mest frigørende, fordi den bryder med systemets opbygning og forståelsen af, at det er individet, der skal bruge eller sættes i stand til at tilgå systemet. Vi tænker derfor at vores projekt på mange måder, kan virke som en opfordring til at bruge kritisk empowerment i arbejdet med ledige. Dette særligt i

forbindelse med at, at kritisk empowerment kan virke som den mest emancipatoriske version af empowerment, og som følge deraf, som den version af empowerment der i mindst mulig grad sætter de ledige i en bestemt position. Netop dette vil vi diskutere, for at fremhæve at der ved kritisk empowerment, ligeledes er nogle bestemte antagelser og bestemte forståelser, der positionerer de ledige på bestemte måder.

En af problematikkerne, der ligger implicit, i den kritiske version af empowerment er præmissen om, at en forandring af systemet nødvendigvis er hensigtsmæssig og at foretrække, over individuel forandring. Når der tyes til kritisk empowerment, må det derfor være med et underliggende rationale om, at borgerne mistrives under de pågældende rammer. Et eksempel kunne være, at Anna bliver sat i en stigmatiseret, eller magtesløs, position som følge af ansvarliggørelsen af hende, og at der i et kritisk empowerment perspektiv, derfor burde finde en kollektiv indsats sted, for at ændre på denne stigmatisering, eller magtesløshed, som ledige mere generelt kan tænkes at være udsat for. Vi har med andre ord, ud fra en kritisk empowerment-forståelse, en formodning om, at det er hensigtsmæssigt at forandre systemet, for at overkomme de undertrykkende og stigmatiserende betingelser. Kritisk empowerment ville i vores forståelse, her opfordre til, at systemet ligeledes skal ansvarliggøres for arbejdsløsheden og at de ledige skal bevidstgøres om de ulighedsskabende samfundsstrukturer, de er underlagt. Spørgsmålet er, om en ændring af samfundsstrukturerne nødvendigvis ville afskaffe stigmatiseringen eller magtesløsheden. Vores pointe er, at når man antager at en forandring ville være givtig for de ledige, risikerer man ligeledes at sætte de ledige i en position, hvor deres ønsker og behov er blevet formuleret for dem. Vi tænker i særdeleshed at koblingen mellem teorien om governmentality og kritisk empowerment, risikerer at opfordre til systemændringer, ud fra forståelsen af, at de ledige ikke er bevidste om den magt, de som følge af ansvarliggørelsen er underlagt, og den måde hvorpå systemets, og praksisernes, logikker påvirker dem. Som præsenteret i ovenstående diskussion om teori om governmentality, er det relevant at overveje om magtforhold bør anskues negativt, eller som en naturlig del af vores praksisser, og endvidere om der ikke i kritisk empowerment, er indlejret et magtforhold, hvor udsatte grupper opfordres til at handle på bestemte måder, ud fra en forståelse af, at vi ved hvad der er bedst for dem. Der mangler desuden et fokus på, eller en italesættelse af, at ændringer medfører forandringer, og at spørgsmålet om hvorvidt disse er positive eller negative, afhænger af formålet. Hvis ikke man forholder sig til, hvad

ændringerne medfører, risikerer man, at man måske nok har ændret på positionen de udsatte er i, men måske ikke har opnået den målsætning, der lå til grund herfor. Hvis vi inddrager eksemplet med ledige, kan det tænkes at man kan opfordre dem til at ændre strukturen i systemet, så de ledige f.eks. ikke skal være fleksible i jobsøgningen, og at dagpengeperioden bliver forlænget, ud fra en forståelse af at det ikke kun er de lediges ansvar at komme i job. Men hvis man overser at det for nogle, som f.eks. vores informant Anna, ligeledes er ledigheden i sig selv, der er vanskelig, risikerer man at gøre det vanskeligere at komme i job, da man så ikke bliver opfordret til at overveje alternative stillinger, eller andre geografiske områder at søge stillinger i. Det kan her indvendes, at vi ligeledes er underlagt systemets forståelse af, at der ikke er andre mere hensigtsmæssige måder at drive et beskæftigelsessystem på. Hvis vi tager kritisk empowerment i forsvar, vil et argument derfor være, at Anna ikke nødvendigvis ville føle sig utilpas med ledigheden, eftersom præmisserne for ledighed ville være anderledes, ikke stigmatiserende, kontrollerende og undertrykkende.

Udover det manglende fokus på, hvad forandringerne medfører, kan der som tidligere præsenteret, argumenteres for, at kritisk empowerment, ikke forholder sig til individets ønsker og målsætninger, men antager at de bedst opnås ved en forandring af systemet. Denne kritik kan også rettes mod neoliberal og socialliberal empowerment, der ikke forholder sig til individets syn på hvordan ulighederne i systemet bedst håndteres, men antager at det er ved hhv. at de ledige selv skal lære at benytte systemet, eller at de skal hjælpes til at benytte systemet. Vi tænker derfor, at begrebet empowerment, sådan som vi har fremlagt det, og benyttet det i dette projekt, ville drage gavn af et fokus på involvering af borgerne, sådan at de indgår i beslutningstagningen om hvordan empowerment af dem, i deres position, bedst opnås.

6.3 Diskussion af generaliserbarhed

I dette afsnit vil vi diskutere, hvorvidt det vi fandt i analysen, kan generaliseres til andre sammenhænge. Vi vil derfor diskutere, hvorvidt vores fund kan generaliseres; at ledige positioneres alt efter konteksten og relationen, samt at dette har en betydning for den lediges forhold til systemet og ledighed som fænomen. For at kunne diskutere generaliserbarheden af disse dynamikker, vil vi gøre brug af

begreberne naturalistisk generalisering og analytisk generalisering, idet disse giver bud på hvordan generalisering kan forstås.

Roald og Køppe (2008, p. 94) beskriver *naturalistisk generalisering* som en form for common-sense generalisering, i det den indbefatter dagligdags generaliseringer på baggrund af de heuristikker, vi har skabt ud fra tidligere erfaringer. Sagt med andre ord, generaliserer vi ud fra tidligere erfaringer og forventninger om hvordan verden er og hvordan vi skal håndtere den (Roald & Køppe, 2008, p. 94). Generaliseringen fremkommer som produktet af erfaringer, som de forventninger og antagelser vi har om, hvordan ting virker og hvad der kan ske, fremfor som gennemtestede forudsigelser (Roald og Køppe, 2008, p. 94; Stake, 1978, p. 6). Ifølge Robert Stake (1978, p. 6) stammer de naturalistiske generaliseringer desuden fra den udtalte viden mennesker besidder om, hvordan ting er, hvorfor de er som de er, hvordan folk har det med dem og om hvordan ting sandsynligvis er over tid eller i andre kontekster, end dem de sædvanligvis bliver oplevet i (Stake, 1978, p. 6). Stake (1978, p. 6) påpeger at naturalistiske generaliseringer sjældent tager form af forudsigelser, men ofte leder til forventninger om, hvordan man som person skal handle.

På baggrund af naturalistisk generalisering kan vi således benytte viden fra vores projekt i andre situationer end den, vi har undersøgt i selve projektet. Vi har med Roald og Køppes (2008), samt Stakes (1978) forståelse af den naturalistiske generalisering skabt forventninger til hvilke dynamikker, der kan gøre sig gældende i beskæftigelsessystemet omkring den ledige. Derudover opstår der med den viden, vi har skabt, nogle forventninger til hvordan andre ledige vil opleve at blive positioneret i, og påvirket af pågældende system, på baggrund af vores fund. Spørgsmålet bliver i hvor høj grad disse forventninger, kan siges at stemme overens med andres oplevelse og positionering i systemet. Dette er for os, utrolig svært at udtale os om, og vi tænker derfor at det er relevant at have pragmatikkens forståelse af viden for øje. Med dette mener vi, at det måske er mere relevant at spørge hvordan den viden, vi er kommet frem til, kan benyttes i andre sammenhænge. Ligesom pragmatikken foreskriver (Nielsen & Tanggaard, 2011, pp. 262f), tænker vi, at det handler om den nytteværdi vores fund i projektet har. Dette bliver dog relativt til den enkelte person, med hvilket vi mener, at brugbarheden af den viden vi har skabt i projektet, er afhængig af hvor meget viden en person allerede har om ledighed. En person der ikke er synderligt bekendt med ledighed kan tænkes at finde stor gavn, i

den viden vi har præsenteret, mens en person med stor viden om ledighed, måske kan se nogle flere nuancer end hvad vi i projektet har præsenteret. På denne måde bliver brugbarheden af projektet, relativ til hvem der læser det. Dette tænker vi fint kan sammenholdes med den naturalistiske generalisering, der netop foreskriver, at en generalisering kan forstås som en common-sense forståelse. For når en generalisering kan forstås som en brug af common-sense fra en situation, til en anden, bliver spørgsmålet om generalisering, hvilken erfaring en given person har med sig. Ud fra vores forståelse af naturalistisk generalisering, bliver spørgsmålet ikke hvilke elementer eller forståelser der kan generaliseres, men i højere grad om det er hensigtsmæssigt at generalisere. Dette bliver igen relativt til hvilke alternativer man har i sit repertoire af viden.

Dynamikker som ansvarliggørelse, fleksibilitet og handlemuligheder vil sandsynligvis gøre sig gældende i andre kontekster, men vi skal dog have for øje, at disse, eller visse andre, dynamikker ikke nødvendigvis gør sig gældende for alle andre ledige og deres oplevelser med beskæftigelsessystemet til alle tider. Med den viden vi tilegner/skaber os gennem projektet, har vi derfor et udgangspunkt for at forstå hvilken position de ledige bliver sat i og hvilke dynamikker der kan gøre sig gældende i deres samarbejde med jobcentret, herunder kontrol, empowerment, relationens betydning, samt deres forståelse af egen ledighed etc. Vi vil med vores viden, derfor ikke kunne give et endegyldigt svar ift. det undersøgte fænomen, omkring lediges position i systemet, hvilken betydning dette har for deres forhold hertil, samt deres forståelse af ledighed.

Ovenstående understreges også ved, at vi, med vores tilegnede viden omkring praksisser ved ledighed, kun kan have en forventning om, at fundene gør sig gældende hen over flere kontekster. Eksempelvis kan vi have en forventning om, at jobcentrene i Danmark arbejder under samme lovgivning, hvorfor de ledige derfor må være underlagt de samme dynamikker. Denne præmis kan dog praktiseres på forskellig vis, hvilket vi allerede har set internt i Annas jobforløb kan lade sig gøre, idet hun har oplevet at hendes nuværende jobkonsulent og de andre jobkonsulenter ikke praktiserer systemets rammer på samme vis. Vi ser dog stadig, at der er ligheder mellem praksisserne for de forskellige jobcentre Anna og Ida er tilkøbt, hvorfor visse dynamikker må gå igen, herunder forståelsen af, at samarbejdsrelationen er af stor betydning for arbejdet med den ledige og oplevelsen af at indgå i systemet.

En anden måde vi kunne anskue generalisering på, kunne være ud fra forståelsen af den analytiske generalisering. Roald og Kjøppe (2008, p. 95) beskriver *analytisk generalisering* som en bedømmelse af, hvorvidt resultater fra en undersøgelse, kan anvendes på situationer der ligner, vurderet ud fra de fælles egenskaber ved situationerne. I forlængelse heraf beskriver Kvale og Brinkmann (2015, p. 334) at det således indebærer en velovervejede bedømmelse af, om ens undersøgelse kan være vejledende for, hvad der kan ske i en anden situation. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, p. 334) er den analytiske generalisering, modsat den naturalistiske generalisering, baseret på en assertorisk logik. Det vil sige, at den er baseret på en logik om, at ved at specificere den understøttende dokumentation og tydeliggøre argumenterne, kan læserne af en undersøgelse selv vurdere om generaliseringen holder (Kvale og Brinkmann, 2015, p. 334). Denne form for generalisering bygger således på vores reliabilitet og validitet, og på andres kritiske vurdering af generaliserbarheden. Det er således i denne version af generalisering et spørgsmål om, hvor gennemsigtige vi har formået at gøre vores fund, sådan at andre kritisk kan forholde sig til, og tage stilling til vores argumenter, og vores tolkninger. Vi vil derfor opfordre til, at læseren forholder sig kritisk til fundene, og eventuelt benytter den viden vi har præsenteret, som et udgangspunkt for videre undersøgelse. Viden er i vores forståelse ikke statisk og universelt gyldig, men dynamisk og kontekstspecifik. På samme vis vil vi opfordre til at den viden vi har bragt i spil, bruges som grundlaget for at træffe de bedst informerede valg (Eisner, 2003, p. 24f). Med dette mener vi ikke, at de fund, vi har gjort, udelukkende kan benyttes til handlen i praksis. Fundene kan ligeledes tilføjes det repertoire af viden vi, kollektivt, såvel som individuelt, har om ledighed, og om de positioner ledige bliver sat i af systemet, samt indflydelsen dette har på deres opfattelse af ledighed og systemet. Vi håber derfor at vores projekt kan bidrage som en erfaring, der kan være med til at nuancere forståelsen af ledighed.

7. Konklusion

Indeværende projekt har undersøgt hvordan ledige positioneres i de beskæftigelsesmæssige systemer, de indgår i, samt hvilken betydning dette har for den lediges forståelse af fænomenet ledighed og deres forhold til systemet. Dette er blevet gjort med udgangspunkt i to interviews, hvorigennem vi fandt frem til en række temaer, der førte til tre overordnede kategorier; *Samarbejdsrelationen og ansvar, Magtesløshed og systemets rammer* samt *Dobbeltmoral - Stigmatisering af ledige*.

I projektet fandt vi ift. ”Samarbejdsrelation og ansvar”, at samarbejdsrelationen mellem den ledige og jobkonsulenten er et vigtigt element ift. at forstå hvordan den ledige føler sig hørt og positioneret i systemet, samt hvordan den ledige opfatter sit forhold til systemet. Vi fandt desuden, at de ledige bliver ansvarliggjort for deres ledighed og endvidere at relationen har betydning for, hvordan de ledige forstår ansvarliggørelsen af dem og opfatter de handlemuligheder, de ved hjælp af jobkonsulenterne får belyst. I forhold til ”Magtesløshed og systemets rammer” fandt vi, at der i samarbejdet mellem den ledige og jobcenteret kan opstå en magtesløshed for den ledige, grundet uigennemsigtige praksisser i beskæftigelsessystemet. Dette kan føre til en følelse af, som ledig, at blive positioneret som upålidelig. Vi fandt desuden, at dette sker grundet den tvetydige rolle jobcenteret indtager som både motivator og kontrollant, hvorved vi ligeledes fandt, at der er indlejret bestemte forståelser af hvordan ledige er og skal opføre sig i systemet, som sætter dem i en bestemt position. Slutteligt fandt vi i ”Dobbeltmoral - stigmatisering af ledige”, at vores ledige informant Anna inden hun selv blev ledig stigmatiserede ledige. Vi viste desuden hvordan hun selv i sit ledighedsforløb er blevet stigmatiseret og at hun gennem sin egen ledighed fik en mere nuanceret forståelse af ledighed, om end hun stadig stigmatiserer ledige. Vi fandt i denne henseende, at hun udtrykker en dobbeltmoral ift. ledighed, fordi hun sættes i en position, hvor hun må stigmatisere andre ledige, for at forsvare sin egen position som ledig.

Vi kan derfor konkludere, at de ledige positioneres på bestemte måder i beskæftigelsessystemet, der skal sætte dem i stand til at være ansvarlige for deres egen ledighed og jobsøgning, men også at dette kan medføre en magtesløshed, hvis ikke rammerne er gennemsigtige for den ledige. Vi kan på baggrund af projektet

desuden konkludere, at den måde hvorpå de ledige opfatter deres position i systemet på, er afhængig af den relation de har til jobcentret og specifikt jobkonsulenterne, og i denne sammenhæng, hvordan de oplever at blive behandlet som ligeværdige. Dette har igen betydning for, hvordan de lediges forhold til systemet er. I forlængelse heraf finder vi, at den måde samarbejdsrelationen udfolder sig på mellem den ledige og jobkonsulenten kan risikere at stigmatisere den ledige, gennem de praksisser jobkonsulenterne udfører, men også at den ledige i sit forsøg på at forsvare sin position som en god ledig, selv kan komme til at stigmatisere andre ledige. Vi kan derfor konkludere at vores tre overordnede kategorier hænger sammen og at fundene herfra har gensidig indflydelse på hinanden.

8. Referenceliste

- Andersen, J. (2005). *Handlingsorienteret socialforskning: om empowermentperspektivet*. Roskilde: Roskilde Universitet. Research Papers / Department of Social Sciences, Nr. 7. (pp. 1-23).
- Andersen, M. (2019). Empowering collaboration within a Danish workfare paradigm: a challenge in social-work research. *European Journal of Social Work*, 22(5), 778–790. <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1553149>.
- Andersen, H., & Koch, L. (2015). Hermeneutik og fænomenologi. In M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen, & P. Nedergaard (Eds.). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (3. ed., pp. 205-250). København: Hans Reitzels Forlag.
- Arnfjord, S., & Andersen, J. (2014). Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland. *Dansk Sociologi*, 25(4), 76–93. <https://doi.org/10.22439/dansoc.v25i4.4987>.
- Baadsgaard, K., Jørgensen, H., Nørup, I., & Olesen, S. P. (2014). *Jobcentre og klemte kvalifikationer*. Aalborg Ø, 9220: Aalborg Universitetsforlag.
- Bisgaard, C. H, Harrits, D. J. M, Christensen, C. S & Meier, K. K (2016). *Motivation i et interpersonelt samspil: Den lediges oplevelse sammenlignet med jobcentres forståelse for motivation*. Unpubl. projektrapport, Aalborg Universitet.
- Boulus-Rødje, N (2019). Welfare-to-work Policies Meeting Complex Realities of Unemployed Citizens: Examining Assumptions in Welfare. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 9(2), 47–65. <https://doi.org/10.18291/njwls.v9i2.114800>
- Breidahl, K., & Seeman, J. (2009). *Jobcentret som organisatorisk fænomen*. København K: Bogforlaget Frydenlund.
- Brinkmann, S. (2010). Etik i en kvalitativ verden. In Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.). *Kvalitative metoder* (pp. 429-446). København: Hans Reitzels Forlag.
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2017). Ethics in Qualitative Psychological Research. In Willig, C. & Rogers, W (Eds). *The SAGE Handbook of qualitative research in psychology* (pp. 259-273). 55 City Road, London: SAGE Publications Ltd. DOI: 10.4135/9781526405555.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010). Introduktion. In Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.). *Kvalitative metoder*. (pp. 17-24) København: Hans Reitzels Forlag.

-
- Dean, M. (2010). *Governmentality: Power and rule in modern society* (2. ed., pp. 1-51). SAGE.
- Eisner, W. E. (2003) On the Art and Science of Qualitative Research, In: P. M. Camic, J. E. Rhodes & L. Yardly (Eds) *Qualitative Research in Psychology: expanding perspectives in methodology and design* (pp. 17-30) Washington, American Psychology Association. [13 sider]
- Fog, J. (2004). *Med samtalen som udgangspunkt - Det kvalitative forskningsinterview* (2. ed, pp. 7-27; pp. 182-205). København: Akademisk Forlag.
- Foucault, M. (1982). The subject and power. *Critical Inquiry*, 8(4), 777-795. <https://doi.org/10.1086/448181>
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life* (pp. 109-140). London: Penguin Books.
- Harré, R. & Moghaddam, F. (2003). Introduction: The self and others in traditional psychology and in positioning theory. In Harré, R. & Moghaddam (Eds). *The Self and Others. Positioning Individuals and Groups in Personal, Political and Cultural Contexts* (pp. 1-11). Westport: Praeger Publishers.
- Hoggett, P. (2001). Agency, rationality and social policy. *Journal of Social Policy*, 30(1), 37-56. <https://doi.org/10.1017/s0047279400006152>.
- Huigen, E. (2014). *Lemmingeffekten - om krise, ledighed og menneskesyn i konkurrencestaten*. København: Books On Demand GmbH.
- Hundeide, K. (2005). Socio-cultural Tracks of Development, Opportunity Situations and Access Skills. *Culture & Psychology*, 11, 241-261. [21 sider].
- Ibrahim, S., & Alkire, S. (2007). Agency and Empowerment: A Proposal for Internationally Comparable Indicators. *Oxford Development Studies*, 35(4), 379–403. <https://doi.org/10.1080/13600810701701897>.
- Jacobsen, B., Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2010). Fænomenologi. In Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (eds.). *Kvalitative metoder*. (pp. 185-205) København: Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, B. (2008). *Hvad skrev aviserne om de arbejdsløse?: – Debatten Fra 1840'erne til 1990'erne*. København: Gyldendal A/S.
- Jonassen, A. B. (2014). *Konsekvenser af Dagpengeperiodens Halvering*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for velfærd, Rapport. https://pure.vive.dk/ws/files/201698/1421_Halvering_af_dagpengeperiode.pdf
-

-
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. (3. ed., pp. 45-73; pp. 313-337). København: Hans Reitzels Forlag.
- Langdridge, D. (2007). *Phenomenological Psychology*. (pp. 1-7; pp. 8-22; pp. 23-39; pp. 41-53; pp. 54-84; pp. 107-128). Essex: Pearson.
- Larsen, C. A. (2003). Arbejdsomhed eller forsørgerkultur? In J. G. Andersen, C. A. Larsen, & J. B. Jensen (Eds.), *Marginalisering og velfærdspolitik Arbejdsløshed, jobchancer og trivsel* (pp. 214-228). København K: Frydenlund Grafisk.
- Larsen, E. L., Andersen, P. T., & Bak, C. K. (2012). Fortællinger om et Liv som arbejdsløs Og socialt ekskluderet. *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund*, 9(16), 83-103. <https://doi.org/10.7146/TFSS.V9I16.7000>
- Lind, J. (1999). Arbejdsløshedspolitikken siden 1960erne - fra forsørgelse til disciplinering. In *Nå, hvad laver du så?* (pp. 49-62). København, 2200: Magistrenes arbejdsløshedskasse.
- Link, B., & Phelan, J. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual Review Of Sociology*, 27, 363-385.
- Link, B., & Phelan, J. (2006). Stigma and its public health implications. *The Lancet*, 367(9509), 528-529. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(06\)68184-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(06)68184-1)
- Loftager, J. (1999). Aktivisering eller medborgerskab. In *Nåh, hvad laver du så?* (pp. 62-70). København: Magistrenes arbejdsløshedskasse.
- Matthiesen, N. (2015). A struggle for equitable partnerships: Somali diaspora mothers' acts of positioning in the practice of home-school partnerships in Danish public schools. *Outlines. Critical Practice Studies*. Vol. 16(1), 6-25.
- Nielsen, K., & Tanggaard, L. (2011). *Pædagogisk psykologi : en grundbog* (pp. 257-263). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Petersen, K. S., Momsen, A. H. & Hansen, B. (2016). *Arbejdsfastholdelse Og inklusion*. København: Munksgaard.
- Roald, T. & Køppe, S. (2008). Generalisering i kvalitative metoder. *Psyke og Logos*, 29, 86-99.
- Stake, R. (1978). The Case Study Method in Social Inquiry. *Educational Researcher*, 7(2), 5-8. <https://doi.org/10.3102/0013189X007002005> [4 sider].
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2010a). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. In Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.). *Kvalitative metoder*. (pp. 29-54) København: Hans Reitzels Forlag.
-

-
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2010b). Kvalitet i kvalitative studier. In Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.). *Kvalitative metoder*. (pp. 489-500) København: Hans Reitzels Forlag.
- Yin, R. K. (2014). *Case Study Research. Design and Methods* (5. ed). London, SAGE Publications (pp. 1-69).

8.1 Referencer til internetsider

- Danmarks Statistik (2018). Registreret ledighed, tilgået d. 6/2-2020, fra <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/arbejde-indkomst-og-formue/arbejdsloeshed/registreret-ledighed>.
- Debatten (2020). Hvem forsvarer friheden? Tilgået d. 20/2-2020, fra https://www.dr.dk/drtv/episode/debatten_hvem-forsvarer-friheden_167406
- Kommunernes landsforening (2013). Ledige bliver mere syge, jo længere de er ledige, Tilgået d. 6/2-2020, fra https://www.kl.dk/nyhed/2013/marts/ledige-bliver-mere-syge-jo-laengere-de-er-ledige/?fbclid=IwAR1J0XyJwtrJDVAfTDk7LfOpI7D54_cpcw8MFrZ1NSzvzk_h3uhEVMVVMY.
- Ritzau (2020). Minister vil sættes fokus på værdighed på jobcentrene. Tilgået 15/2-2020, fra <https://www.berlingske.dk/politik/minister-vil-saette-fokus-paa-vaerdighed-paa-jobcentrene>.